

**İLKOKUL 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN METİN ÖZETLEME
BECERİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ**

Şeyma ÖZDİL

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Erol DURAN

Uşak

Nisan, 2019

**İLKOKUL 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN METİN ÖZETLEME
BECERİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ**

Şeyma ÖZDİL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Temel Eğitim Ana Bilim Dalı Sınıf Eğitimi Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Erol DURAN

Uşak

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Nisan, 2019

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

İLKOKUL 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN METİN ÖZETLEME BECERİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ

Şeyma ÖZDİL

Temel Eğitim Ana Bilim Dalı

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nisan 2019

Danışman: Doç. Dr. Erol DURAN

Bu araştırmada, ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin metin özetleme becerilerinin geliştirilmesinde PQRST ve WINDOW tekniklerinin etkili olup olmadığını incelemek amaçlanmıştır. Araştırmada eylem araştırması deseni kullanılmıştır. Araştırma boyunca veriler; öyküleyici metinler, öğrenci ürünleri, PQRST tekniği çalışma kâğıdı, WINDOW tekniği çalışma kâğıdı, yarı yapılandırılmış görüşme formu ve araştırmacı günlüğü aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmada Uşak ili merkezindeki bir ilkokulun dördüncü sınıfında öğrenim gören öğrencilerden dört çalışma grubu oluşturulmuştur. Araştırmanın birinci çalışma grubu (uygulama) 29 öğrenciden, ikinci çalışma grubu (görüşme) 12 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmanın üçüncü çalışma grubu (uygulama) 24 öğrenciden, dördüncü çalışma grubu (görüşme) ise 10 öğrenciden oluşmaktadır.

Öğrencilerle yürütülen uygulama süreci, sekiz hafta sürmüştür. Uygulamanın ilk haftasında iki metin öğrenciler tarafından özetlenmiştir. Sonra dört haftalık öğretim süreci gerçekleştirilmiş; 29 öğrenciden oluşan gruba PQRST tekniğinin, 24 öğrenciden oluşan gruba WINDOW tekniğinin öğretimi yapılmıştır. Teknikler, oluşturulan çalışma gruplarıyla rastgele eşleştirilmiştir. Öğretimden sonra öğrencilerden öğrendikleri tekniğe ait çalışma kâğıtlarını kullanarak iki farklı metni özetlemeleri istenmiştir. Daha sonra öğrencilerin tekniğe ait çalışma kâğıtları olmadan iki metni özetlemeleri istenmiştir. Tekniklerin hatırlama düzeylerine etkisini incelemek amacıyla son testten 21 gün sonra, öğrencilerden tekniği kullanarak daha önce özetledikleri bir metni hatırladıkları kadarıyla özetlemeleri istenmiştir.

Ardından ikinci ve dördüncü çalışma grubundaki öğrencilerle görüşme yapılmıştır. Ayrıca tüm süreçte yaşananlar araştırmacı tarafından günlüğe kaydedilmiştir.

Öğrencilerin özetleme puanlarının analiz edilmesi amacıyla yapılan ilişkili örneklem t testinde her iki gruptaki öğrenci ürünlerinin puanlarında anlamlı bir artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin hatırlama uygulamasındaki verileri, metni okuyarak özetleme durumları ile karşılaştırıldığında her iki gruptaki öğrencilerin puanlarında kabul edilebilir bir oranda düşüş olduğu görülmüştür. Ayrıca öğrencilerle yapılan görüşmelerde her iki grubun da tekniğe yönelik olumlu tutum sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmacı günlüğünden elde edilen veriler de tekniklerin etkililiğine yönelik nicel bulguları destekler niteliktedir. Sonuç olarak araştırma sürecinde yapılan uygulamaların öğrencilerin özetleme becerilerinin gelişimine katkı sağladığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: *Metin Özetleme, PQRSST Tekniği, WINDOW Tekniği*

ABSTRACT**THE DEVELOPMENT OF TEXT SUMMARIZATION SKILLS OF THE
PRIMARY SCHOOL 4TH GRADE STUDENTS**

Şeyma ÖZDİL

Department of Primary Education

Social Sciences Institutes Usak University, April 2019

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Erol DURAN

This study is aimed to examine whether PQRST and WINDOW techniques have an impact on improving summarizing skills. An action research design was applied in the study. During the study, data were collected through narrative texts, student products, the worksheet of the PQRST technique, the worksheet of the WINDOW technique, semi-structured interview form and researcher's diary. In the study, four study groups were organized out of the 4th-grade students of a primary school in Usak province. The first study group (practice) of the study consisted of 29 students and the second group (interview) consisted of 12 students. The third study group (practice) of the study consisted of 24 students and there were 10 students in the last group (interview).

The whole research process with participants lasted 8 weeks. Two of the selected texts were summarized by the students in the first week. Subsequently, a four-week instruction process commenced. In this process, the PQRST technique was taught to the group of 29 students while the second group that consists of 24 students was trained with WINDOW technique. Study groups and techniques were matched by chance. At the end of the instruction process, students were asked to summarize the two given texts by using the worksheets of the techniques. Afterwards, students were asked to the same summarizing task again without benefiting from the worksheets. In order to examine the extent to which the

techniques have an effect on students to recall the summarized texts, 21 days later than the post-test students were asked to re-summarize the text as much as they can recall. This was followed by the interviews conducted with the second and fourth groups of students. Besides, all this process was recorded to the researcher's diary.

At the end of t-tests applied to related samples with the aim of analyzing students' scores in summarizing, it was concluded that there was a significant increase in the scores of the students in both groups. When the students' recall application data were compared with the reading of the text, it was observed that there was an acceptable decrease in the scores of the students in both groups. In addition, it was concluded that both groups had positive attitudes towards the technique. The data obtained from the researcher's diary support the quantitative findings of the effectiveness of the available techniques. As a result, it can be said that the practices in the research process contributed to the development of students' summarizing skills.

Key Words: *Text Summarization, PQRS Technique, WINDOW Technique*

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

ÖN SÖZ

Her geçen gün değişim gösteren öğrenci kitlesine yönelik öğrenme süreçlerinin düzenlenmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir. Bu anlamda günümüzde ‘öğrenmeyi öğrenmek’ işlevinde ön plana çıkan teknik ve yöntemler gittikçe önem kazanmaktadır. Bu çalışmada, öğrenme sürecinde özellikle okuduğunu anlama alanında farkındalık kazanmaya hizmet eden PQRST ve WINDOW tekniklerinin öğrencilerin özetleme becerilerinin gelişimine etkisinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu çalışmanın eğitim alanına, öğrencilere ve öğretmenlere katkı sağlaması umut edilmektedir.

Lisans ve lisansüstü eğitimimde olduğu gibi araştırmanın tüm aşamalarına bilgi, düşünce ve önerileri ile katkıda bulunan, yol gösteren, cesaretlendiren, akademik hayatı sevdiren, desteğiyle güç veren değerli hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Erol DURAN’ a saygı, sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmaya bilgi ve tecrübeleriyle katkıda bulunan Arş. Gör. Dr. Ufuk ULUÇINAR’a ve araştırmaya katılan öğretmenlere teşekkür ederim. Bugüne kadar eğitim hayatımda emeği olan bütün hocalarıma teşekkür ederim.

Hayatım boyunca desteklerini bir an için bile esirgemeyen, yaşamıma anlam katan başta annem Ayşe ÖZDİL ve babam Fikri ÖZDİL olmak üzere tüm aileme en içten teşekkürlerimi sunarım.

Şeyma ÖZDİL

Uşak, 2019

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Şeyma ÖZDİL
Doğum Yeri ve Tarihi : Konya, 1995
Lisans Öğretimi : Uşak Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetler

Duran, E. ve Özdil, Ş. (2019). WINDOW Tekniğinin Metin Özetleme Becerisinin Gelişimine Katkısı. *Turkish Studies*, 14(2), 55-71.

Duran, E. ve Özdil, Ş. (2019). Metin Özetleme Becerisinin Geliştirilmesine Yönelik Bir Eylem Araştırması: PQRST Tekniği. *Milli Eğitim Dergisi*, 48(221), 215-230.

Z. Batur ve Özdil Ş. (2019). Yazım Yanlışlarının Düzeltilmesine Yönelik Bir Öneri: Manas Oyunu. *Araştırma ve Deneyim Dergisi*, 3(2), 118-129.

Gürefe, N. ve Özdil, Ş. (2019). How Do Third Grade Students Read Clock?. *Malaysian Online Journal of Educational Sciences (MOJES)*, 7(1), 1-13.

Duran, E. ve Özdil, Ş. (2018). Matris Tekniğinin Metin Özetleme Becerisine Etkisi. *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 41-58.

Gürefe, N. ve Özdil, Ş. (2018). Üçüncü Sınıf Öğrencilerinin Kesirlerdeki Bütün-Yarım-Çeyrek Kavramları Hakkındaki Düşüncesi ve Kavramları Açıklamada Kullandığı Matematiksel Temel Beceriler. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, UbeK 2018, 166-188.

İletişim

e-posta adresi: seymazdl@gmail.com

İÇİNDEKİLER

Sayfa

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ.....	iii
ABSTRACT.....	v
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	vii
ÖN SÖZ.....	viii
ÖZ GEÇMİŞ.....	ix
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar LİSTESİ.....	ii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ii
1. BÖLÜM: GİRİŞ.....	1
1.1. Tezin Adı.....	2
1.2. Tezin Konusu	2
1.3. Tezin Amacı	2
1.4. Tezin Önemi	3
1.5. Varsayımlar	5
1.6. Sınırlılıklar.....	5
1.7. Tanımlar	5
2. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. Okuma	7
2.2. Okuduğunu Anlama	8
2.3. Özetleme.....	10
2.4. Özetlemede Kullanılan Strateji, Yöntem ve Teknikler	13

2.4.1.	PQRST Tekniği.....	14
2.4.2.	WINDOW Tekniği.....	16
2.5.	İlgili Araştırmalar	19
2.5.1.	Özetleme ile İlgili Yapılan Araştırmalar	19
2.5.2.	PQRST Tekniği ile İlgili Yapılan Araştırmalar	25
2.5.3.	WINDOW Tekniği ile İlgili Yapılan Araştırmalar	27
3.	BÖLÜM: YÖNTEM.....	28
3.1.	Araştırmanın Modeli	28
3.2.	Araştırmanın Katılımcıları	29
3.2.1.	Öğrenciler.....	29
3.2.2.	Araştırmacı-Uygulayıcı.....	30
3.3.	Veri Toplama Araçları.....	30
3.3.1.	Öyküleyici Metinler	30
3.3.2.	Öğrenci Ürünleri (Özet Metinleri)	31
3.3.3.	Çalışma Kâğıtları	31
3.3.4.	Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	31
3.3.5.	Araştırmacı Günlüğü	31
3.4.	Veri Toplama Süreci	32
3.5.	Verilerin Analizi.....	34
3.5.1.	Nicel Verilerin Analizi.....	34
3.5.2.	Nitel Verilerin Analizi.....	35
3.6.	Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları.....	36
4.	BÖLÜM: BULGULAR VE YORUMLAR.....	37

4.1.	Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	37
4.2.	İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	38
4.3.	Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	39
4.4.	Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	41
4.5.	Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	42
4.6.	Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular	57
5.	BÖLÜM: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	70
5.1.	Sonuçlar ve Tartışma	70
5.2.	Öneriler	73
	KAYNAKÇA	75
	EKLER.....	86

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.	Okuma Süreci Etkinlikleri.....	10
Tablo 2.	Özet Metnini Değerlendirmek için Geliştirilen Dereceli Puanlama Anahtarı.....	35
Tablo 3.	PQRST- Çalışma Grubunun Özetleme Becerilerine Ait İlişkili Gruplar t Testi Sonuçları.....	37
Tablo 4.	PQRST- Çalışma Grubunun Özetleme Becerilerine Ait İlişkili Gruplar t Testi Sonuçları.....	38
Tablo 5.	PQRST- Çalışma Grubunun Özetleme Becerilerine Ait İlişkili Gruplar t Testi Sonuçları.....	39
Tablo 6.	WINDOW- Çalışma Grubunun Özetleme Becerilerine Ait İlişkili Gruplar t Testi Sonuçları.....	40
Tablo 7.	WINDOW- Çalışma Grubunun Özetleme Becerilerine Ait İlişkili Gruplar t Testi Sonuçları.....	40
Tablo 8.	WINDOW- Çalışma Grubunun Özetleme Becerilerine Ait İlişkili Gruplar t Testi Sonuçları.....	42

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.	Özetleme Teknikleri.....	14
Şekil 2.	WINDOW Tekniği.....	18
Şekil 3.	Araştırmaya Katılan Öğrenci Grupları.....	29
Şekil 4.	Eylem Araştırması Uygulama Süreci.....	32
Şekil 5.	PQRST Tekniği Grubu Öğrencilerinin Metin Özetlemeye Karşı İstekliliğine İlişkin Görüşleri.....	43
Şekil 6.	PQRST Tekniği Grubu Öğrencilerinin Tekniğe İlişkin Görüşleri.....	47
Şekil 7.	PQRST Tekniği Grubu Öğrencilerinin Tekniği Tekrar Kullanma İstekliliğine İlişkin Görüşleri.....	55
Şekil 8.	WINDOW Tekniği Grubu Öğrencilerinin Metin Özetlemeye Karşı İstekliliğine İlişkin Görüşleri.....	58
Şekil 9.	WINDOW Tekniği Grubu Öğrencilerinin Tekniğe İlişkin Görüşleri.....	60
Şekil 10.	WINDOW Tekniği Grubu Öğrencilerinin Tekniği Tekrar Kullanma İstekliliğine İlişkin Görüşleri.....	66

KISALTMALAR DİZİNİ

Ç1Ö... : Çalışma Grubu 1 Öğrenci (Sayısı)

Ç2Ö... : Çalışma Grubu 2 Öğrenci (Sayısı)

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

PQRST : Preview to identify main parts, Develop questions to which you want to find answers, Read the material, twice if possible, State the central idea or theme, Test yourself by answering questions (or teach the material to someone else). (Ana kısımların belirlenmesi için ön izleme yapma, cevapları bulunmak istenen sorular geliştirme, materyali iki kez okuma, ana düşünceyi ya da temayı belirleme, soruları cevaplayarak test etme ya da başkasına öğretme)

WIN : Write the main idea, Identify important information, Number the FRI (Ana fikri yazma, Önemli bilgileri belirleme, olguları, nedenleri ve fikirleri listeleme)

WINDOW : Write the main idea, Identify important information, Number the FRI, Develop sentences, organize sentences using transtition, Write on ending sentence. (Ana fikri yazma, önemli bilgileri belirleme, olguları, nedenleri ve fikirleri listeleme, cümle kurma, geçiş kelimeleri kullanarak cümleleri düzenleme, bitiş cümlesi yazma)

5N1K : Ne? Neden? Ne zaman? Nasıl? Nerede? Kim?

1. BÖLÜM: GİRİŞ

Bilgi edinme, insanların temel ihtiyaçlarından biridir. Bireyler, bilgi edinme amacıyla okuma, model alma gibi yollara başvurmakta ve bir süre sonra öğrenilen bilgileri uygulayarak yeni öğrenmeler elde etmektedir. Bilgi edinme, ilgi ve istek doğrultusunda diri tutulmakta ve geliştirilmektedir. Bunu sağlamak için en sık başvurulan yollardan biri okumadır. Okuma, birçok alanda getirisi olmasıyla birlikte içinde okuduğunu anlama, çıkarım yapma, eleştirme gibi becerileri de barındıran bir eylemdir. Günümüzde gereksiz ve asılsız bilgi yoğunluğu göz önünde bulundurulduğunda okumanın yanında belirtilen bu beceriler büyük önem taşımaktadır.

Okullarda kazandırılmaya çalışılan okuma becerisinin önemi, öğretim programlarında da vurgulanmaktadır. Eğitim öğretim sürecinde bireylere kazandırılması amaçlanan okuma becerisine yönelik ilgi duyma ve okumayı alışkanlık haline getirme, dil bilinci ve zevkine erişim sağlama, zihinsel süreç becerilerine hitap etme gibi amaçlar bulunmaktadır (MEB, 2018, s. 8). Belirlenen bu amaçların hedef kitleye ulaşmasında öğretmenlere, özellikle okuma-yazma becerilerinin temelini oluşturan sınıf öğretmenlerine büyük görevler düşmektedir.

Okumayla birlikte kazandırılmak istenen, bilgi edinme ve aktarmanın bir diğer kaynağı olan beceri ise yazmadır. Yazma, öğrencilerin ifade etme durumlarını yansıtmakta ve hedefe ne kadar ulaştıkları konusunda ipucu vermektedir. Bu yönüyle okuma becerisinin yazma becerisiyle de ilişkili olduğu ve okumanın çok geniş bir alanı kapsadığı çıkarımı yapılabilir. Öğrencilere okuma becerisinin doğru bir şekilde kazandırılmasında okuma öncesi, sırası ve sonrasında kullanılacak stratejiler büyük önem taşımaktadır. Okuma sırası ve sonrasında uygulanabilecek stratejilerinden biri ise metin özetlemedir.

Özetleyerek okuma ve metni okuduktan sonra özetleme, öğrencilerin okuma, okuduğunu anlama, yazma, düşüncelerini ifade etme gibi becerilerinin gelişmesinde rol oynamaktadır. Yapılan araştırmalarda (Ma'rifah, Nurweni & Suparman, 2017; Marzec-Stawiarska, 2016; Khoshsima & Tiyyar, 2014; Majors, 2009; Moore & Lo, 2008) özetlemenin okuma becerisini geliştirdiği ve okuduğunu anlamayı desteklediği

tespit edilmiştir. Rinehart, Stahl ve Erickson (1986) tarafından yapılan bir araştırmada ise özetlemenin öğrencilerin okuma ve öğrenme becerilerini geliştirdiği ortaya koyulmuştur. Bu nedenle özetlemenin akademik başarıya ve pek çok öğrenme alanına etki eden bir beceri olduğu söylenebilir.

Özetleme becerisinin öğrencilere kazandırılmasında, öğretmenlerin farklı strateji, yöntem ve teknik kullanmalarının etkili olacağı düşünülmektedir. Yapılan araştırmalar (Duran ve Özdil, 2018; Arslan, 2017; Alan, 2016; Tavşanlı, 2014; Güngör, 2013; Durmaz, 2013; Dromsky, 2011; Chang, Sung & Chen, 2010) bu düşünceyi destekler niteliktedir. Bu açıklamalar ışığında, öğrencilere metin özetleme becerisinin öğretiminde ve geliştirilmesinde, çalışmada sunulan tekniklerin öğretmenlere kolaylık sağlayacağı beklenmektedir. Bu düşünceden yola çıkılarak öğretim sürecinde özetleme becerisinin geliştirilmesinde kullanılacak tekniklerle ilgili bir araştırma yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaç doğrultusunda özetlemede kullanılacak özetleme teknikleri incelenmiş, araştırma için PQRST ve WINDOW teknikleri seçilmiştir. PQRST tekniğinin tercih edilmesinde okuduğunu anlama stratejileri barındırması ve öğrenciye özetleyerek okuma imkânı sunmuş olması; WINDOW tekniğinin tercih edilmesinde ise tekniğin okuma ve yazma stratejilerini barındırması etkili olmuştur. Araştırmanın problem cümlesi, “PQRST ve WINDOW isimli özetleme tekniklerinin dördüncü sınıf öğrencilerinin metin özetleme becerilerine katkısı nedir?” olarak belirlenmiştir.

1.1. Tezin Adı

İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Metin Özetleme Becerilerinin Geliştirilmesi

1.2. Tezin Konusu

Bu tezin konusu, PQRST ve WINDOW tekniklerinin ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin metin özetleme becerilerinin geliştirilmesi üzerindeki etkisini incelemektir.

1.3. Tezin Amacı

Bu çalışmanın amacı, ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin metin özetleme becerilerinin geliştirilmesinde PQRST ve WINDOW tekniklerinin etkili olup olmadığını incelemektir. Bu amaç doğrultusunda şu sorulara cevap aranmıştır:

1. PQRST tekniğinin ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin metin özetleme becerilerinin gelişimine katkısı nasıldır?
2. PQRST tekniğinin ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin okudukları bir metni hatırlama düzeylerine katkısı nasıldır?
3. WINDOW tekniğinin ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin metin özetleme becerilerinin gelişimine katkısı nasıldır?
4. WINDOW tekniğinin ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin okudukları bir metni hatırlama düzeylerine katkısı nasıldır?
5. Öğrencilerin PQRST tekniğine ilişkin görüşleri nasıldır?
6. Öğrencilerin WINDOW tekniğine ilişkin görüşleri nasıldır?

1.4. Tezin Önemi

Metinler, çocukluk döneminden itibaren bireylerin hayatına dâhil olan ve anlama, konuşma, derinlemesine düşünme gibi birçok beceriye doğrudan hitap eden yazılardır. Küçük yaşlarda öyküleyici türde karşılaşılan metinler, çocukluk döneminde olduğu gibi ilerleyen dönemlerde de anlaşılmayı bekleyen ve iletişime büyük kapı açan cümle topluluğu olarak tanımlanabilir.

Metinlerin hitap ettiği temel becerilerden ilki olarak kabul edilen okuma, diğer dil becerileri olan konuşma, yazma ve dinlemeyi etkili hale getirmede ve geliştirmede rol oynayan bir beceridir. Günlük hayatta karşılaşılan yazınsal ve görsel ürünler göz önünde bulundurulduğunda bireylerin sıklıkla başvurduğu okuma eylemi geliştirilmesi gereken bir alandır. Okuma, bireylerin kelime dağarcığına, düşünce yapısına, konuşmadaki akıcılığına, bilgi birikimine, zihinsel süreç becerilerine olumlu nitelikler kazandırır. Bireylere bu niteliklerin doğru bir şekilde kazandırılabilmesinde okuduğunu anlama yetisine ihtiyaç duyulur.

Okuduğunu anlama, yazınsal veya görsel bir ifadenin okunarak zihinsel süreç becerileri yardımıyla anlamlandırılması olarak tanımlanabilir. Okuduğunu anlama öğrenimi, erken çocukluk döneminde başlamakta ve ilerleyen süreçlerde metin, dergi, kitap okuma gibi etkinliklerle geliştirilmektedir. Okuduğunu anlama, metnin yazılma amacının ve metinde verilmek istenen mesajın anlaşılmasında rol oynamaktadır. Bu süreçte destekleyici rol üstlenen becerilerden biri de özetlemedir. Özetleme, okuduğunu anlamının göstergelerinden biri olarak ifade edilebilir. Özet yazma, bireylerin önemli ve önemsiz bilgiyi ayırt etmelerine, ana düşünce ve

yardımcı düşünceleri birleştirmelerine, bir metin hakkında sorgulama yapabilmelerine ve okuduğunu, dinlediğini anlamalarına katkıda bulunmaktadır. Okunan bir metnin özetlenmesi, bireylerin metne yönelik zihinlerinde oluşan yapının yansıtılması için bir araç olarak kullanılmakta; metnin anlaşılma durumu hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca özetleme, öğrenilen bir bilginin kalıcılığının sağlanmasında rol oynamaktadır. Okuma ve okuduğunu anlama yetilerini barındırmasıyla birlikte özetleme, sözlü ve yazılı olarak yapılabildiği için yazma ve konuşma becerilerine de hitap etmektedir. Günlük hayatta iletişim, alışveriş, ders çalışma gibi alanlarda bireylerin karşısına çıkan özetleme, üzerinde durulması ve etkili bir şekilde kazandırılması gerekli görülen bir beceridir. Bu nedenle özet yazma, öğrencilere etkili bir şekilde öğretilmeli ve bu sayede teknoloji çağının getirdiği yazma isteksizliğinin de önüne geçilmelidir.

Bireyler özetleme etkinliği ile ilk kez genellikle ilköğretim döneminde karşılaşmaktadır. Birçok bilginin, becerinin olduğu gibi özetleme becerisinin de doğru bir şekilde kazandırılmasında öğretmenler önemli rol oynamaktadır. Bu anlamda öğretmenler, öğrencilerin süreçte aktif bir şekilde katılım sağlayabilecekleri farklı ve etkili tekniklerle öğretim yollarına başvurmaya ihtiyaç duymaktadır. Aksi takdirde bireylerin bir metnin özetini yazarken bütünleştirme ve ayırt etme gibi özetleme için gerekli olan işlemleri yapmadan bilgileri yansıtması ve yazma işini sevmemesi kaçınılmaz olacaktır.

Etkliliği saptanmak istenen iki teknikten biri olan WINDOW tekniği, bir amaç doğrultusunda eylemi başlatan ve öğrencilerin süreçte aktif olmasını sağlayacak yönergeler barındıran bir tekniktir. Bu tekniğin öğrencilerde öz değerlendirme yapma, muhakeme yetisine başvurma gibi stratejileri desteklemeye yönelik aşamalar içermesi nedeniyle birçok alanda gelişime fırsat verdiği söylenebilir. Özetleme becerisinin öğretilmesinde ve geliştirilmesinde öğretmenlere sunulabilecek etkili tekniklerden biri olduğu düşünülen WINDOW tekniği ile alana, öğretmenlere ve öğrencilere katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Çalışma için belirlenen diğer teknik olan PQRSST tekniği, öğrencilerin metni okumaya yönelik bir amaç belirlemesini ve bu amaç doğrultusunda metni okuyup özet yazmasını destekleyen bir tekniktir. Bu tekniğin öğrencileri okuduğunu anlama

ve anladığını özetleme becerilerinde olumlu yönde etkileyeceği, alana ve öğretmenlere katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Özetleme becerisinin öğretilmesinde dikkat edilmesi gereken unsurlardan biri, öğrencilerin özetleme işini tek başlarına yapabilmeleri konusunda desteklenmesidir. Her iki tekniğin içeriğinin de öğrencileri bireysel olarak bir metni sorgulamaya, incelemeye ve yazdıklarını düzenlemeye yönlendirmesi yönüyle faydalı olması beklenmektedir. Buna ek olarak teknik kullanımıyla süreçte öğrencilerin aktif olması ve tekdüze anlatımın önüne geçilmesi beklenmekte; bu anlamda öğretmenler açısından da önemli görülmektedir. Ayrıca çalışmanın özetleme ve okuduğunu anlama başta olmak üzere yapılacak araştırmalara ışık tutması, araştırmacıların alana yönelik bilgilerinin, deneyimlerinin gelişmesine aracılık etmesi, farklı bakış açıları kazandırması yönüyle önemli olduğu düşünülmektedir.

1.5. Varsayımlar

Bu araştırmada:

- Örneklem grubunun çalışma evrenini temsil ettiği,
- Uygulama sırasında araştırmacı tarafından ders işleme yöntem ve tekniklerinin gerektiği gibi uygulandığı,
- Kontrol altına alınamayan değişkenlerin gruplara benzer etkilerde bulunduğu varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırma,

- Uşak ilinde bulunan orta sosyoekonomik düzeye sahip bir ilkokulda 2018-2019 yılında öğrenim görmekte olan 53 öğrenciyle,
- Dördüncü sınıf öğrencileriyle,
- Öyküleyici metinlerle,
- Kullanılan veri toplama araçları ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Öyküleyici Metin: Tasarlanmış, yaşanmış veya yaşanma ihtimali olan olayların yer aldığı; kişi, yer, zaman gibi unsurları barındıran paragraflar bütünü.

Okuduğunu Anlama: Bir cümleyi, paragrafı, metni okuyup anlatılmak isteneni anlamlandırma.

Metin Özetleme: Okunan veya dinlenen bir metnin ana fikri, konu bütünlüğü ve olay akışı korunarak önemli kısımlarının yazılı veya sözlü olarak kısaca ifade edilmesi.

2. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırmayla ilgili kavramsal tanımlara, açıklamalara ve bu konuyla ilgili yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Okuma

Okuma, iletişimin anlam bulmasını sağlayan, öğrenme-öğretme süreçlerinin temelini oluşturan ve bilgi edinmenin ilk basamağı olarak kabul edilen bir eylemdir. Görsel anlamda sembollerden elde edilen anlamsal çıkarımlar, okumanın gerçekleşmesini sağlar. Okuma, bireylerin birçok alanda öğrenme sürecini destekler. Okuma becerisinin ilişkilendirildiği başlıca araçlardan biri metinlerdir. Metinler, anlam bütünlüğü dâhilinde yazılmış cümlelerin bir araya gelmesi olarak ifade edilebilir. Bireyler, günlük hayatta farklı niteliğe sahip ve çeşitli amaçlarla yazılmış birçok metinle karşılaşır. Bir metinle karşılaşma; genellikle okuma, anlama ve anlamlandırma süreçlerini izler.

Okuma; sözcükleri, cümleleri algılama, kavrama ve yapılandırma gibi zihinsel süreçlerden geçen, okuyucuya bilgilenme, gelişme ve eğlenme gibi ödülleri sunan bir beceridir (Gündüz ve Şimşek, 2011, s. 13). Bir başka tanıma göre “Okuma, bilişsel davranışlarla psikomotor becerilerin ortak çalışması sonucu yazılı sembollerden anlam çıkarma etkinliğidir. Okuma işi, gözlerin ve ses organlarının çeşitli hareketleri ve zihnin yazılı sembolleri anlamasıyla oluşur.” (Demirel, 2007, s.109). Sever (1997, s. 13-15)’ e göre okuma, iletişim, algılama, öğrenme ve gelişim sürecidir. Bu süreçte algılama yetisi, kelime bilgisi, anlam bilgisi, cümle diziliş bilgisi, seslerin doğru tanınması ve buna bağlı olarak görme ve işitme sağlığı gibi unsurlar, okumada önemli rol oynamaktadır (Şahin vd., 2007, s. 15). Okuma, Demirel (2000, s. 59) tarafından “bilişsel davranışlarla psikomotor becerilerin ortak çalışmasıyla yazılı sembollerden anlam çıkarma etkinliği”; Sever (1997, s. 12) tarafından “sözcüklerin duyu organları yoluyla algılanıp anlamlandırılması, kavranması ve yorumlanmasına dayanan zihinsel bir etkinlik” olarak tanımlanmıştır. Genel olarak okuma, cümledeki öğeleri tanıma ve anlatılmak istenenleri zihinsel süreçlerden geçirerek anlama olarak ifade edilmektedir (MEB, 2006, s. 6; Öz, 2006, s. 211; Kavcar vd. 1997, s. 41).

Gündüz ve Şimşek (2011, s. 35-36), okumanın görme, tanıma, kavrama/algılama, belleme/akılda tutma olmak üzere dört aşamadan oluştuğunu ifade etmektedir. Bu ifade, görme yetisiyle başlayan okuma sürecinde bilişsel becerileri ön plana çıkarmaktadır. Eğitim-öğretim açısından bakıldığında öğrencilere ilkökul birinci sınıfta harf-hece-kelime-cümle öğretimi yapılmakta, ilerleyen dönemlerde çeşitli araçlarla ve materyallerle öğrencilerin okuduğunu anlama yetisini geliştirmeye yönelik etkinlikler gerçekleştirilmektedir.

2.2. Okuduğunu Anlama

Clarke, Truelove, Hulme ve Sowling (2013, s. 9)'e göre okuma, araç ve okuyucu arasındaki etkileşimin düşünme ve öğrenmeyi destekleyen dönüşümlü halini yansıtmaktadır. Bu dönüşümü sağlayan önemli unsurlardan biri anlamlandırma'dır. Anlamlandırma, metin açısından ele alındığında yazılı kelimeyi bilinen bir forma dönüştürmektir (Nation, 2009, s. 134). Anlamlandırma süreci, eski bilgileri güçlendirme, ilişkilendirme işlevlerini ortaya çıkarır ve bireylerin kelime hazinelerinin gelişiminde rol oynar (Nation, 2015, s. 137). Anlama, okuma işinin değerli ve işlevsel yönünü oluşturan önemli bir beceridir.

Okumadan verim almanın temel koşulu olan okuduğunu anlama, anlatılmak istenenin okura ulaşması olarak tanımlanabilir. Okuduğunu anlama, okurun okuma sırasında metnin dilsel kodunu çözmesi, metinde yer alan uyarıcıları irdelemesi, bu süreçte metindeki ve şemasındaki bilgileri karşılaştırmasıyla gerçekleşen bir eylemdir (Ülper, 2010, s. 40). Okuduğunu anlama, okuyucunun metinle etkileşim içinde bulunduğu, eski bilgileri ve deneyimlerinin yeni bilgiyle karşılaşması sonucu ortaya çıkan bir süreçtir (Balcı, 2013, s. 15; Yıldız vd., 2006, s. 117). Bu süreç Smith ve Dechant (1961) tarafından şu maddelerle açıklanmıştır:

- Sembol ve anlam arasında çağrışım yapabilme,
- Metnin genel yapısı göz önünde bulundurularak kelimelere, bağlama uygun şekilde anlam verebilme,
- Deyim, cümle ve paragrafları parça bütün ilişkisi kurarak bu ifadeler arasındaki ilişkileri anlamlandırabilme,
- Okunan yazı ile ilgili değerlendirme yapabilme, yazarın amacı ve duygu hâlini anlayabilme,

- Metinde yer alan fikirler ve geçmiş yaşantıları arasında bağ kurabilme (Akt. Dökmen, 1994, s. 25-26).

Okuma eğitiminde belirlenen asıl hedef, bireylere doğru ve eksiksiz bir şekilde okuduğunu anlamayı kazandırmaktır (Kavcar, Oğuzkan ve Sever, 1997, s. 4). Balcı (2013, s. 15) tarafından, okuduğunu anlama sürecinin “metnin yapısını çözümleme, metnin içeriğini anlama ve yorumlama, metni eleştirme” olmak üzere üç adımdan oluştuğu öne sürülmüştür. Bir metinde yer alan yapısal özellikleri doğru anlama, değerlendirme ve eleştirmenin temeli, şüphesiz ki okuma alışkanlığı edinmek ve okuduğunu anlamayı erken yaşta kazanmaktır. İlerleyen süreçlerde bireysel isteğe veya zorunluluğa dönük eylem haline gelen okuma işinin doğru bir şekilde kazandırılması gerekmektedir.

Okuduğunu anlamaya yönelik yapılan çalışmalar (Çetinkaya, Yıldırım, Ateş, 2017; Erdem, 2016; Ürün-Karahan, 2016; Yıldız, 2013; Göktaş, 2010; Ateş, 2008) okuduğunu anlamamanın birçok alan için önem taşıdığını kanıtlar niteliktedir. Demirel ve Şahinel (2006, s. 89)’e göre okuma sonrası okuduğunu anlamayı temel alan beklentiler aşağıda belirtilmiştir. Bu beklentiler öğrencilerin:

- Metinle ilgili ayrıntılı olarak sorulan sorulara doğru cevap vermeleri,
- Metnin konusuna uygun olarak belirlenecek bir konuda araştırma yapmaları,
- Ana fikri ve yardımcı fikirleri doğru bir şekilde söylemeleri,
- Metnin konusuyla ilgili yazma, konuşma ve görsel sunu çalışmaları yapmaları,
- Metin dışı ve metinler arası anlam kurmaları,
- Metnin yazarı hakkında bilgi edinmeleri,
- Çıkarımlar yapmaları,
- Okunan metni kendi sözcükleriyle özetlemeleridir.

Bir metinde verilmek istenen mesajın hedefe ulaşmasında önemli role sahip olan okuduğunu anlama; okuma öncesinde, okuma sırasında ve okuma sonrasında çeşitli etkinliklerle desteklenebilen bir süreçtir. Bu etkinliklerden bazıları Epçayan ve

Erzen (2010, s. 23) ve Şahin vd. (2007, s. 24-28) tarafından Tablo 1’de ifade edilmiştir:

Tablo 1. Okuma Süreci Etkinlikleri

Okuma öncesinde	Okuma sırasında	Okuma sonrasında
– Ön bilgileri okuma ortamına getirme	– Anlamı bulma	– Düşüncelerin değişimini
– İçeriği tahmin etme	– Tekrarlama	– inceleme
– Amaç oluşturma	– Not alma	– Yorum yapma
	– Sorgulama	– Özetleme
	– Bağlantılar oluşturma	
	– Sürekli tahminlerde bulunma ve tahminleri kontrol etme	
	– Çıkarımlar yapma	
	– Okunanları değerlendirme	

Öğretmenlerin okuduğunu anlamayla ilgili kullandıkları stratejilerden bazıları ve öğretmenlerin bu konudaki görüşleri İnce ve Duran (2013, s. 11-12) tarafından yapılan bir araştırmada yansıtılmış, öğretmenlerin bu stratejileri kullanmada kendilerini yetersiz gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca araştırmada öğretmenler tarafından sık kullanılan stratejilerden birinin özetleme olduğu tespit edilmiştir.

2.3. Özetleme

Özetleme, bireyin kendi cümlelerini kullanarak ve metnin ana fikri belirterek anlatılanları kısaca yansıtmasıdır (Slavin, 2013, s. 170; Karatay ve Okur, 2012, s. 402). Bir başka ifadeyle okunan ya da dinlenen bir metnin çözümlenerek ve kısaltılarak yazılmasıdır (Gupta & Lehal, 2010, s. 258; Ülper, 2010, s.133; Demirel ve Şahinel, 2006, s. 115; Demirel, 1999, s. 62). Bir yazıdan önemsiz bilgilerin çıkarılıp metnin bütünlüğü korunarak anlatılmak istenenin yeniden ifade edilmesidir (Raju & Allarpu, 2017, s. 1777; Kurnaz ve Akaydın, 2015, s. 145; Kuşdemir ve Güneş, 2014, s. 89; Wormeli, 2004, s. 2).

Calp (2010, s. 301) tarafından bir metinde geçen olay, kişi, yer, zaman gibi unsurların çözümlenmesi, yazar tarafından anlatılmak istenen ana fikre ulaşmak için yardımcı fikirlerin irdelenmesi, analiz olarak ifade edilmiş; tündengelim yöntemleri arasında yer almıştır. Bu ifade ve yapılan tanımlar ele alındığında özetlemenin bir analiz süreci olduğu söylenebilir. Bu süreçte birçok beceriyi barındırması nedeniyle özetleme, öğrenciyi anlama amacı güderek okumaya, önemli ve önemsiz bilgileri ayırt etmeye, kendi sözcüklerini kullanarak zihnindekilerini ifade etmeye yönlendirmekte; okunan bir metnin daha iyi anlaşılması ve kalıcılığının sağlanması gibi alanları geliştirmektedir (Demirel ve Deneme, 2012, s. 52; Çıkrıkçı, 2008, s. 20; Deneme, 2008, 86-87; Duke & Pearson, 2008, s. 221; Belet ve Yaşar, 2007; Senemoğlu, 2002, s. 569).

Özetlemenin bireye katkıda bulunabilmesi ve başarılı biçimde gerçekleştirebilmesi için öncelikle okunan metne hâkim olunmalı (Anderson, Hidi, Babadoğan, 1991, s. 587) ve metnin ana fikri doğru anlaşılmalıdır (Kuşdemir, Düşünsel ve Çelik, 2018, s. 896). Özetleme yapılırken metnin ana fikri, detay bilgilerden arındırılarak ve yardımcı fikirlerle desteklenerek olay sırasına göre uygun bir şekilde ifade edilmelidir. Bu esnada olayda geçen karakter, yer, zaman gibi unsurlara gerektiği ölçüde değinilmelidir. Garner (1987, s. 301), özetlemeyi “metne yoğunlaşarak ve gerekli kuralları uygulayarak metindeki hangi bilginin önemli hangisinin önemsiz olduğunun belirlendiği sözlü ya da yazılı yargılar” olarak ifade etmiş; özetlemede gerekli görülen önemli unsurlara değinmiştir.

Özetleme; silme, genelleme, yeniden kurma gibi kuralları barındırır ve bu kuralların uygulanmasında metindeki olayları ayrıştırma, ilişkilendirme, sınıflandırma, sıralama gibi işlemlere başvurulur (Dilidüzgün, 2013, s. 50). İyi bir özetleme yapılabilmesi için gerekli görülen stratejilerden bazıları Doğan ve Özçakmak (2014, s. 155-157) tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

- Başlık yazma
- Bakış açısını doğru kullanma
- Anlatım kipini doğru kullanma
- Önemli bilgiyi seçme
- Önemsiz bilgiyi silme
- Metin dışı bilgiye yer vermeme

- Tutarlı yazma
- Kısaltma

Belirtilen bu stratejilere ek olarak Ülper ve Karagül (2010) tarafından bir metni özetlemek için yapılması gereken metinsel işlemler; metnin ana düşünce ve yardımcı düşüncelerini belirlemek, önemsiz cümleleri çıkarmak, önemli bilgileri seçmek, bazı cümleleri genel bir dille açıklamak veya yeniden düzenlemek olarak ifade edilmiştir. Idris, Baba ve Abdullah (2008 s. 348-349) tarafından özetlemede kullanılan stratejiler; detay ve önemsiz bilgileri silme, cümleleri birleştirme, metnin ana fikrini temsil eden cümleyi/paragrafı seçme, söz diziminde gerekli şekilde değişiklik yapma, alıntı yapma ve kendi sözcükleriyle ifade etme olarak açıklanmıştır. Ülper (2010, s. 133) tarafından ise özetlemede yapılması gerekenler; gereksiz bilgileri çıkarma, bazı cümleleri genelleme ve kısaca anlatma, birçok cümlenin kısaltılması için yeniden yapılandırma ve metnin ana düşüncesine bağlı kalma olarak belirtilmiştir.

Özetleme, okuduktan sonra gerçekleştirildiği gibi okuma sırasında da gerçekleştirilebilir. Yazılı özetlemeye dayanan bu uygulama, metnin okunmadan önce hazırlanan sorulara verilen cevaplardan ve metin okunduktan sonra yapılan gerekli düzenlemelerle desteklenebilir. Özetlemede, metindeki ana fikrin ve metnin içeriği hakkındaki önemli bilgilerin yer alması beklenir. Bu anlamda yazma ve üst bilişsel becerilerle ilişkili olan özetleme (Brown, Day & Jones, 1983, s. 977) okuma ve okuduğunu anlama ile iç içedir. Bir metnin özetlenmesinde birey, okuma, okuduğunu anlama ve yansıtma aşamalarını uygulamaktadır. Özetleme, okumanın anlamlı bir şekilde gerçekleşmesi için bireyleri yönlendirir ve okuma işiyle yazarın okuyucuya yönelik hedeflerinin ulaşmasında önemli rol oynar. Ness (2011, s. 98) tarafından yapılan bir çalışmada üç ve dördüncü sınıf öğrencilerinde okuduğunu anlamada en sık başvurulan stratejilerin soru cevaplama, tahmin etme ve özetleme olduğu tespit edilmiştir. Bu tespit göz önünde bulundurulduğunda özetlemenin öğrencilerin hayatına ilkökul döneminde dâhil olduğu söylenebilir.

Metin özetleme, ilkökulda öğrenme sürecinde 5N1K sorularını cevaplama, tema ve ana fikir bulma etkinlikleriyle başlayıp ilerleyen dönemlerde okunan, dinlenen bir metni özetleme olarak yer almaktadır. Türkçe Dersi Öğretim Programı (MEB, 2018, s. 8-35) incelendiğinde birinci sınıftan itibaren özetleme için gerekli

olan stratejilerin birçoğunun kazanımlar ve özel amaçlar arasında yer aldığı görülmektedir. Dört temel dil becerisinin aktif biçimde kullanılmasında büyük etkiye sahip olan özetleme becerisinin önemi öğrencilere doğru bir şekilde ifade edilmeli, bu beceriyi kazandırmak için gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Bu noktada sorumluluk öğretmenlere düşmekte, öğretme-öğrenme sürecinin verimli geçmesi için öğretmenler, özetleme becerisinin kazandırılmasında farklı strateji, yöntem ve tekniklere ihtiyaç duymaktadır.

2.4. Özetlemede Kullanılan Strateji, Yöntem ve Teknikler

Özetlemenin anlama, ifade etme becerilerini kapsamı nedeniyle kazandırılması zor bir beceri olduğu söylenebilir. Özetlemede gerekli görülen metindeki önemsiz bilgiyi çıkarma, ana fikri vurgulama gibi stratejiler, öğrencilere farklı etkinlikler aracılığıyla kazandırılabilir. Böylece özetlemeyle birlikte okuma, okuduğunu anlama gibi diğer alanlar da desteklenebilir. Okunan her paragrafı bir cümleyle ifade etme (Wittrock, 1991, s. 170), konunun başkaları tarafından anlaşılmasını amaçlayan bir yazı yazma gibi uygulamalarla (özellikle önemli bilginin ayırt edilmesi konusunda) özetlemenin okuduğunu anlama üzerinde fayda sağladığı görülmüştür (Slavin, 2013, s. 170).

Öğrencilerin ilerleyen dönemlerde akademik ve sosyal süreçlerinde başvuracakları alan olması sebebiyle özetleme becerisinin kazandırılmasında öğretmenler tarafından çeşitli teknikler kullanılmaktadır. Brassell ve Rasinski (2008, s. 86) ve Wormeli (2004)'ye göre bu tekniklerden bazıları Şekil 1'de verilmiştir.

Sesli düşünme	Grafik Düzenleyiciler	Akrostiş	3-2-1	Bloom Taksonomisi Özet Küpleri
Kısa Notlar	Yapboz	Sessiz Sinema	Önceden Hazırlanmış Düzenleyiciler	Piramit Oluşturma
Özet Çerçevesi	Sıralama	Test Hazırlama	Çember	WINDOW
Beyin Fırtınası	Gösteri	Analiz Matrisleri	Bir Model İnşa Etme	P-Q-R-S-T

Şekil 1. Özetleme Teknikleri

Şekil 1’de görülen özetleme tekniklerinin uygulama açısından farklı öğrenme stillerine hitap ettiği ve öğrencilere özetlemede yardımcı olduğu söylenebilir. Araştırmada kullanılmak üzere seçilen PQRST ve WINDOW tekniklerinin diğer tekniklere göre anlama ve ifade etme becerilerine yönelik daha kapsamlı aşamalar barındırdığı düşünülmüştür.

2.4.1. PQRST Tekniği

Özetleme becerisinin kazandırılmasında bireyin yazdığını kontrol etmesi, anlamlandırma sürecinin farkında olması, okuma, okuduğunu anlama ve aktarma süreçlerine aktif katılım sağlaması, metin özetlemenin tam anlamıyla gerçekleşmesinde rol oynamaktadır. Bu nedenle öğrencilerin özetleme becerilerini geliştirme adına alanyazında daha önce kullanılmış olan çeşitli yöntem ve teknikler incelenmiş, bu çalışma için Rick Wormeli (2004, 131-132) tarafından geliştirilen PQRST tekniği seçilmiştir. Tekniğin açılımı şu şekildedir:

P: Ana kısımların belirlenmesi için ön izleme yapma

Q: Cevapları bulunmak istenen sorular geliştirme

R: Materyali iki kez okuma

S: Paragraflardaki ana düşüncüyü ya da temayı belirleme

T: Soruları cevaplayarak test etme ya da başkasına öğretme

Wormeli tarafından geliştirilen bu teknik, öğrencileri bir okuma amacı belirleme ve anlamlı okuma konusunda teşvik etmekte; belirlenen sorulara yönelik verilen cevaplar, zihinsel süreçlerinin kontrol edilmesine fırsat vermekte; her alt bölümde tema ve ana fikir buldurarak içeriğin yansıtılması için yönlendirmektedir. Ayrıca Tekniğin ön izleme yapma, soru geliştirme ve cevaplama aşamalarının öğrencileri okuduğunu anlama açısından desteklediği söylenebilir. Bu teknikte özetleme becerisinin ağırlıklı olarak “S” ve “T” aşamalarında kendini gösterdiği, okuduğunu anlama stratejilerine doğrudan hizmet ettiği ve özetleyerek okuma stratejisini barındırdığı söylenebilir.

PQRST tekniğine benzer olarak alanyazında birçok teknik bulunmaktadır. Westwood (2001, s. 62) tarafından geliştirilen PQRS tekniğinde P,Q ve R basamağı PQRST tekniğiyle benzerlik göstermiş, S basamağı özetleme olarak adlandırılmış, T basamağına yer verilmemiştir. Peterson (2002, s. 242)’a göre ise “S” basamağı kendi kendine anlatma/ ezbere okuma, anahtar kelimelerle özetleme olarak adlandırılmış; diğer basamakların PQRST tekniğiyle aynı olduğu görülmüştür.

PQRST tekniğinin materyali düzenleme, detaylandırma ve hatırlama olmak üzere üç prensip barındırdığı söylenebilir. Buna ek olarak Vazquez, Green ve Medina (2006, s. 7-8) tarafından yapılan bir çalışmadan elde edilen bulgulara göre PQRST tekniğinin bazı akademik hedeflere hitap ettiği belirtilmiştir. Bu hedefler; öğrencilerin ön bilgi eksikliğini kolayca tespit etme, öğrencileri motive etme, öğrencilerin sorgulayıcı tutum içerisinde bulunmalarını sağlama, öğrencileri derinlemesine anlamlandırmada motive etme, öğrencilerin anladıklarını test edebilmelerini sağlama, bireysel öğrenmede öğrencileri desteklemedir.

Bu araştırmada, öğrencilere özetleme becerilerini kazandırmaya ve onların bu becerilerini geliştirmeye yönelik PQRST tekniğini temel alan bir ders süreci gerçekleştirilmesi planlanmıştır. Bu süreç; teknik hakkında bilgi verme, bir metni okumadan önce ön izleme yapma, metinle ilgili soru oluşturma, materyali iki kez okuma, soruları cevaplama, her paragraf için ana fikir veya tema belirleme, özet yazma ve değerlendirme olmak üzere sekiz aşamadan oluşmaktadır.

- a) Teknik hakkında bilgi verme: Öğretmen tarafından öğrenciler çalışmanın amacından haberdar edilir ve öğrencilere teknik hakkında bilgi verilir.

- b) Bir metni okumadan önce ön izleme yapma: Öğrencilerin süreçte ihtiyaç duyacakları birden fazla kâğıtla birlikte belirlenen metin öğrencilere dağıtılır. Öğrencilerden metin üzerinde göz gezdirmeleri istenir. Bu aşamada bir sonraki aşamanın hazırlığı yapılır.
- c) Metinle ilgili soru oluşturma: İncelenen metinle ilgili öğrencilerde okuma amacı oluşturacak ve öğrencilerin ilgisini çekebilecek sorular, öğrencilerin de sözlü katılımıyla tahtaya yazılır. Okuma sürecinde sorulara cevap aranacağı belirtilir. Bu aşamada amacın yalnızca sorulara cevap aramak olmadığı, metnin tamamının anlaşılması için okunması gerektiği vurgulanır.
- d) Materyali iki kez okuma: Materyal öğrenciler tarafından sessizce, ardından öğretmen tarafından sesli bir şekilde birer kez okunur.
- e) Soruları cevaplama: Öğrencilerin metni okuma ve anlama aşamalarını gerçekleştirmeleriyle cevap aranan sorulara tekrar dikkat çekilir. Öğrencilere soruları cevaplamaları için fırsat verilir. Bu esnada cevaplanamayan soruların boş bırakılabileceği belirtilir.
- f) Her paragraf için ana fikir veya tema belirleme: Öğrencilerin okuma sonrasında her paragraf için bir tema ya da ana fikir belirleyerek not almaları sağlanır.
- g) Özet yazma: Öğrencilere bu aşamaya kadar yapılan işlemlerin zihinsel bir özetlemeyi yansıttığı belirtilir ve özetleme kurallarına dikkat edilerek öğrencilerin özet yazmaları sağlanır.
- h) Değerlendirme: Öğrencilerin özetleme yaptıktan sonra ifadelerini kontrol etmeleri sağlanır.

Teknik aşamalarının düzenlenmesiyle tekniğin öğrenciler tarafından daha iyi anlaşılması ve özetlemenin etkili bir şekilde kazandırılmasında gerekli görülen özetleme stratejilerinin doğru bir şekilde kazandırılması amaçlanmıştır.

2.4.2. WINDOW Tekniği

Özetleme becerisinin kazandırılmasında ve geliştirilmesinde kullanılan bir diğer teknik WINDOW tekniğidir. Bir çalışmada (Saddler, Asaro-Saddler, Moeyaert & Ellis- Robinson, 2016), özetleme tekniğinin metin özetleme becerisine etkilerinin tespit edilmesi amacıyla araştırmacılar tarafından WIN tekniği geliştirilmiş; tekniğin duygu ve davranış bozukluğu olan öğrenciler üzerinde etkili olduğu sonucuna

ulaşmıştır. Aynı tekniğin aşamaları bir başka araştırmacı grubu (Asaro-Saddler, Muir-Knox & Meredith, 2018) tarafından geliştirilerek WINDOW tekniği hâlini almıştır. Yeni hâiyle stratejinin ilk üç aşamasında bazı değişiklikler yapılmış, tekniğe öz değerlendirmenin de içinde bulunduğu üç basamak eklenmiştir.

WINDOW tekniğinin öğrencilere özetleme becerisinin kazandırılmasında ve geliştirilmesinde etkili olabileceği, öğretmenler tarafından kullanılabilceği öngörülmektedir. Ayrıca tekniğin öğrencileri yazmadan önce plan yapmaya ve yazı bitiminde değerlendirmeye yönlendirmesi gibi birçok beceriyi destekler nitelik taşıdığı söylenebilir. Çalışmada kullanılmak üzere belirlenen WINDOW tekniğinin basamakları şu şekildedir:

W: Ana fikri yazma

I: Önemli bilgileri belirleme (Olayları numaralandırma ve anlaşılır şekilde sıralama)

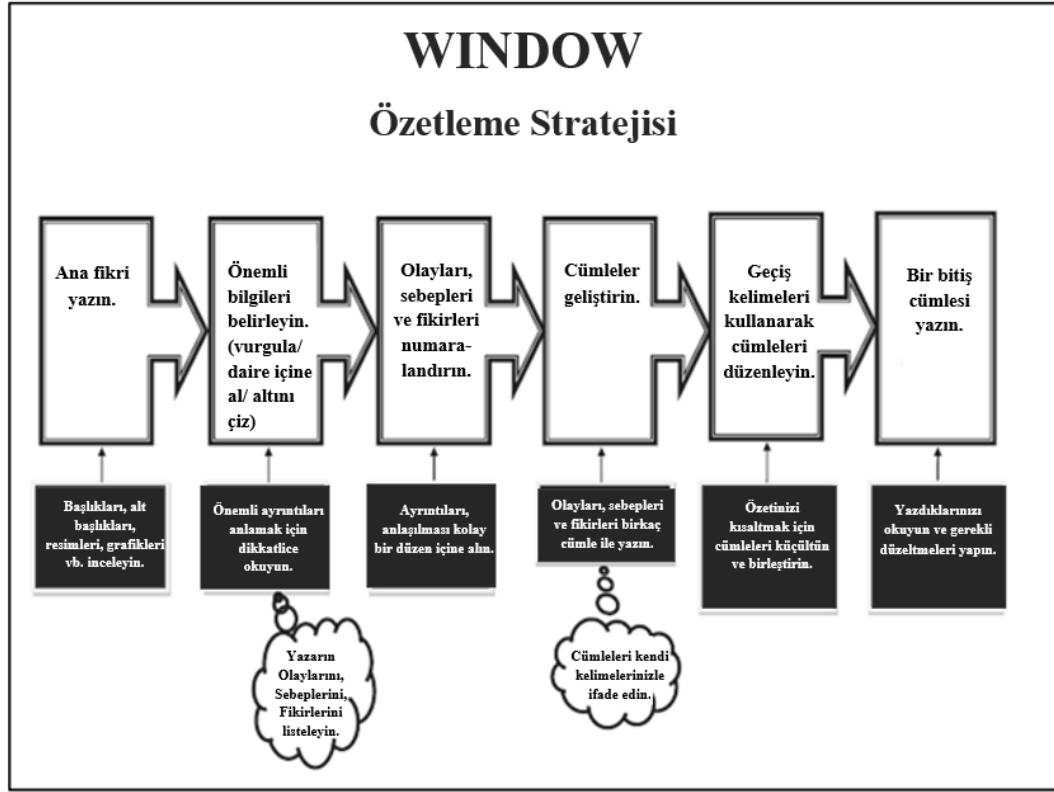
N: Olguları, nedenleri ve fikirleri listeleme

D: Cümle kurma (Belirlenen olayları birkaç cümleyle ve okurun kendi cümlesiyle ifade etme)

O: Geçiş kelimeleri kullanarak cümleleri düzenleme (Özeti kısaltmak için cümleleri küçültme ve birleştirme)

W: Bitiş cümlesi yazma (Yazılanları okuma ve gerekli düzenlemeler yapma)

Şekil 2. WINDOW Tekniği (Asaro-Saddler, Muir-Knox & Meredith, 2018, s.110)

Şekil 2’de görülen WINDOW tekniği, bu çalışma için teknik hakkında bilgi verme, metnin ana fikrini yazma, metindeki önemli bilgileri belirleme, metindeki olay, neden ve fikirleri sıralama, cümle kurma (özet yazma), geçiş kelimeleri kullanarak düzenleme, bitiş cümlesi yazma ve özet metnini değerlendirme olmak üzere sekiz aşamadan oluşmaktadır. Teknikte tüm aşamalar, öğretmen rehberliğinde eş zamanlı olarak yürütülür ve her öğrenci tek başına özet yazması için teşvik edilir. Detaylı olarak süreçte izlenecek adımlar şu şekildedir:

- a) Teknik hakkında bilgi verme: Öğrenciler, öğretmen tarafından çalışmanın amacından haberdar edilir; teknik hakkında bilgi verilir ve uygulamada izlenecek adımlar öğrencilere sunulur.
- b) Ana fikri yazma: Metin, öğrenciler tarafından sessizce ve öğretmen tarafından sesli bir şekilde okunur. Öğrenciler tarafından metnin ana fikri ifade edilir. Bu aşamadan itibaren öğrencilerin birden fazla kâğıt kullanabilmeleri sağlanır.

- c) Önemli bilgileri belirleme: Okunan metinde önemli görülen yerlerin okuma esnasında ya da ikinci okumada altı çizilir.
- d) Olayları, nedenleri ve fikirleri sıralama: Bir önceki aşamada altı çizilen metindeki olay, neden ve düşünceler numaralandırılarak ayrıntıların anlaşılması için olay akışına uygun bir şekilde listelenir.
- e) Cümle kurma: Oluşturulan ve sıralanan maddeler, cümleler halinde ifade edilir. Yani özetleme yapılır. Bu aşamada öğrenciler, metni kendi cümleleriyle ifade etmesi için desteklenir.
- f) Geçiş kelimeleri kullanarak cümleleri düzenleme: Birbirinden bağımsız gibi görünen cümleler, metnin bütünlüğü bozulmadan kısaca ifade edilerek birleştirilir.
- g) Bitiş cümlesi yazma: Tüm yazılanlar incelenir, metnin ana fikrini içeren bir cümle ile tamamlanır.
- h) Özet metnini değerlendirme: Son aşama olarak öğrencilerden kontrol amacıyla kendilerine yansıtıcı sorular sormaları, düzeltme yapmaları istenir ve süreç tamamlanır. Yansıtıcı sorular şunlardır: “Ana fikri ifade ettim mi?”, “Yazarın anlatmak istediği olayları, nedenlerini ve düşüncelerini sırasına uygun olarak yazdım mı?”, “Özet metni kendi cümlelerimden mi oluşuyor?”, “Cümleleri geçiş kelimeleriyle uygun şekilde birleştirdim mi?”, “Sonuç cümlesini ana fikre uygun bir şekilde oluşturdum mu?”.

WINDOW tekniğinin özet yazmada gerekli görülen özetleme stratejilerine değinen aşamalardan oluştuğu söylenebilir. Tekniğin aşamalarının düzenlenmesiyle tekniğin ve özetleme stratejilerinin öğrencilere doğru bir şekilde kazandırılması amaçlanmıştır.

2.5. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde alanyazında özetleme, WINDOW ve PQRST teknikleri ile ilgili yurt içi ve yurt dışında yapılan araştırmalara yer verilmiştir. Araştırmaların sunumunda güncelden geçmişe doğru bir sıra gözetilmiştir.

2.5.1. Özetleme ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Kuşdemir, Düşünsel ve Çelik (2018) tarafından yapılan bir çalışmada, öğrenciler tarafından yazılan özet metinleri puanlanmış, çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin öyküleyici metinlerin özetini

yazabilme, başlık yazabilme, önemli bilgileri ayırt edebilme, kısaca ifade edebilme durumlarına yönelik puanlarının düşük seviyede olduğu ortaya çıkmıştır. Özetleme puanları, öğrencilerin cinsiyetine göre incelendiğinde kızların daha başarılı olduğu, sınıf öğretmenlerinin cinsiyetine göre ise erkek öğretmenlerin öğrencilerinin daha başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğrencilerin özet yazabilme puanları ile öğrenci ve öğretmenlerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Sulak ve Arslan (2017) tarafından yapılan bir çalışmada, ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin özetleme stratejisini kullanma düzeyinin incelenmesi amaçlanmıştır. Öğrencilerin bilgilendirici ve öyküleyici metinlere yönelik yazdıkları özetler puanlanmış ve araştırma sonucunda öğrencilerin öyküleyici metinleri özetlemede daha başarılı oldukları, kısaltma ve doğru kip kullanımı konusunda eksikliklerinin olduğu tespit edilmiştir.

Arslan (2017) tarafından yapılan bir çalışmada, öğrencilerin dinlediklerini özetlemede hikâye haritası yönteminin etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, deney grubuna hikâye haritası yöntemi uygulanırken kontrol grubunda süreç mevcut yöntemle yürütülmüştür. Araştırmanın sonucunda ilkokul üçüncü sınıf öğrencilerinin dinlediklerini özetleme becerilerinde hikâye haritası yönteminin etkili olduğu tespit edilmiştir.

Benzer, Sefer, Ören ve Konuk (2016) tarafından yapılan bir çalışmada, öğrenciler için oluşturulan metin özeti yazma stratejisi ile dereceli puanlama anahtarının etkinlik ve kullanılabilirlik durumlarının artırılabilmesi amaçlanmıştır. Dört hafta süren çalışmanın sonunda strateji öğretimi sayesinde özetleme hatalarının azaldığı tespit edilmiş, dereceli puanlama anahtarı süreç içerisinde alınan dönütler doğrultusunda düzenlenmiştir.

Bahar-Kudret ve Baydık (2016) tarafından yapılan bir çalışmada, öğrencilerin okuma düzeylerine göre özetleme becerilerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Çalışmanın sonucunda, zayıf okuyucuların sorulan soruları yanlış cevapladığı ve özetlemede sıkıntı yaşadıkları, her iki gruptaki öğrencilerin de ana düşünceyi bulma ve çıkarım yapma konusunda güçlük çektikleri tespit edilmiştir.

Çağlar-Külte (2016) tarafından yapılan bir çalışmada, Türkçe dersinde öğrencilerin strateji öğretimi ve öz değerlendirme yoluyla özetleme becerilerinin

geliştirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın bulgularına göre özetleme stratejilerinin öğretilmesiyle ve öğrencilerin öz değerlendirme raporlarını yazmalarıyla, özetleme becerilerinin desteklendiği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak gereksiz cümle ve anlatımları çıkarma, yardımcı düşünceleri bulma, söz varlıklarından yararlanma gibi konularda yeterli düzeyde gelişmenin sağlanamadığı tespit edilmiştir.

Topçu (2015) tarafından yapılan bir çalışmada 3N Öğrenme Modeli ile okuma-özetleme uygulamasının öğrencilerin öğrenme düzeyine ve hatırlama durumlarına etkisini incelemek amaçlanmıştır. Araştırmada üç grup kullanılmış; kontrol grubunda geleneksel öğretim, birinci deney grubunda 3N modeli ile eşli okuma-özetleme, ikinci deney grubunda 3N modeli ile bireysel okuma-özetleme ile öğretim yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda hatırlama, kavrama ve uygulama düzeyi ele alındığında deney ve kontrol grupları arasında deney gruplarının lehine bulgular elde edilmiştir.

Dilidüzgün ve Genç (2015) tarafından yapılan bir çalışmada, metin yapısı tabanlı stratejiler yoluyla özetleme becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada öğrencilerin yazdıkları özet metinler değerlendirilmiştir. Ön test-son test kullanılan kontrol gruplu araştırmanın sonucunda gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu, öğrencilerin özetleme becerilerinin gelişmesinde stratejilerin etkili olduğu tespit edilmiştir.

Tavşanlı (2014) tarafından yapılan bir çalışmada, grafik örgütleyicilerin öğrencilerin bilgilendirici metinleri çözümlene ve özetleme başarıları üzerindeki etkisini incelemek amaçlanmıştır. Deney grubunda grafik örgütleyicilerin, kontrol grubunda ise mevcut yöntemin uygulandığı çalışmanın sonuçlarına göre grafik örgütleyicilerin öğrencilerin çözümlene ve özetleme becerilerine katkıda bulunduğu tespit edilmiştir.

Khoshsima ve Nia (2014) tarafından yapılan bir çalışmada, özetleme stratejilerinin öğretimi ile yazma başarısı arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amaçlanmıştır. Üniversite öğrencileriyle yürütülen çalışmada, deney grubuna uygulanan strateji öğretiminin özetleme becerisini geliştirdiği ve bu stratejinin öğrencilerin yazma becerilerine olumlu etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kuşdemir ve Güneş (2014) tarafından yapılan bir çalışmada Doğrudan Öğretim Modelinin okuduğunu anlama becerilerine etkisini incelemek

amaçlanmıştır. Çalışmada Doğrudan Öğretim Modeline göre öğrencilere metnin ana fikrini bulma ve metin özetleme öğretimi yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda, okuduğunu anlama, ana fikir bulma ve özetleme puanlarına bakılmış; deney gruplarının lehine anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Bulut (2013) tarafından yapılan bir çalışmada, ilköğretim 5. sınıf öğrencileri ve öğretmenlerinin özetleme stratejilerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada öğrenciler ve öğretmenler tarafından yazılan özetlerle birlikte kullanılan özetleme stratejileri incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda, öğrencilerin hikâye edici türdeki metinleri özetlemede daha başarılı oldukları, özetleme stratejilerini bu metinlerde daha çok kullandıkları tespit edilmiştir. Öğretmenlerin ise metin türüne göre özetlemelerinde farklılık bulunmamış, öğrencilere paralel olarak özetleme stratejilerini hikâye edici metinlerde daha fazla kullandıkları ve araştırmanın nitel boyutundan elde edilen bulguların da bu sonuçları destekler nitelikte olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Elledge (2013) tarafından yapılan bir çalışmada dördüncü, beşinci ve altıncı sınıf öğrencileri üzerinde özetleme stratejisinin etkisini belirlemek amaçlanmıştır. Öğrencilerden fen kitaplarındaki bölümlerin özetlerini yazmaları istenmiş ve her sınıf düzeyi için bir sınıf kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre gruplar arasında deney grubunun lehine anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Deney grubu öğrencilerinin ana fikir bulma, ayrıntı bilgileri çıkarma, kısaltma yapma gibi stratejilerde kontrol grubu öğrencilerine göre daha iyi performans gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Şahin (2012) tarafından yapılan bir çalışmada, öğrencilerin hikâye edici metinlerde özetleme ve ana fikir bulma becerileri üzerinde hikâye haritalarının etkisini incelemek amaçlanmıştır. Çalışmada deney grubunda ders süreci hikâye haritasıyla kontrol grubunda ise mevcut yöntemle yürütülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda hikâye edici metinlerde ana fikir bulma, özetleme becerileri, metinde geçen yeri, zamanı belirleyebilme gibi özellikler açısından deney grubu lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Bununla birlikte ana ve yardımcı karakterleri, hikâyedeki problemi, karakterlerin bu probleme yönelik çözüm önerilerini, karakterlerin sonuca verdikleri tepkiyi ve anlatıcının sonuca vermiş olduğu tepkiyi belirleyebilme açısından deney grubu lehine anlamlı bir farklılık

bulunamamıştır. Ayrıca araştırma sonucunda kontrol grubu ön test son test puanları arasında da anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Susar-Kırmızı ve Akkaya (2011) tarafından yapılan bir çalışmada dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin kullandığı özetleme stratejilerini saptamak amaçlanmıştır. Çalışmanın sonucunda öğrencilerin özetleme stratejilerini yeterli düzeyde kullanmadığı görülmüştür. Ayrıca öğrenci verilerine göre özetleme stratejilerine yönelik “yüzeysel özetleme, konu ile ilişki kurma, metnin aynısını yazma, ana düşüncüyü kendi cümleleriyle yazma, ana düşünceden uzaklaşma ve ana düşüncüyü hiç belirtmeme” gibi kodlara ulaşılmıştır.

Okur (2011) tarafından yapılan bir çalışmada dördüncü sınıfta öğrenim gören Türkçe ve sınıf öğretmeni adaylarının okuma metinlerini özetleme becerilerinin bölümlere, metin türlerine, cinsiyete ve okuma alışkanlıklarına göre değişiklik gösterip göstermediği incelenmiştir. Öğretmen adaylarıyla yürütülen bu çalışmada, öğretmen adaylarının her iki metin türüne ilişkin özetleme becerilerinde ve özetleme becerisi ile ilgili belirlenen ölçütlerde orta ve zayıf düzeyde olduğu, kadın adayların erkeklere göre daha başarılı olduğu, genel olarak öğretmen adaylarının özet yazmada yetersiz olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Khathayut ve Karavi (2011) tarafından yapılan bir çalışmada, özetleme tekniklerinin okuduğunu anlama üzerindeki etkisini ve tekniklerin öğrencilerin özetleme becerilerini, doğrudan alıntı yapma ve olayları değiştirerek anlatma bakımından nasıl etkilediği araştırılmıştır. Lise öğrencileriyle yürütülen bu çalışmada özetleme tekniklerinin içinde bulunduğu ders planları ile uygulama yapılmıştır. Araştırma sonucunda, özetlemenin birçok kuralının deney grubu tarafından etkili bir şekilde kullanıldığı ve özetlemenin okuduğunu anlamayı etkilediği tespit edilmiştir.

Westby, Culatta, Lawrence ve Hall-Kenyon (2010) tarafından yapılan bir çalışmada, öğrencilerin bilgilendirici metinleri özetleme becerilerini değerlendirmek amacıyla kullanılacak stratejilerin belirlenmesi ve özetleme becerilerinin geliştirilmesine yönelik alanyazının incelenmesi amaçlanmıştır. Dördüncü ve beşinci sınıflarla yürütülen süreçte öğretmenlere öğrencilerin bilgilendirici metinleri anlamalarını kolaylaştıracak bilgi verilmiştir. Öğretmenler, öğrencileri grafik düzenleyicileri kullanma, not alma gibi teknikler açısından desteklemiş, açıkça cümlelerin sözdizimsel kalıplarına yönelik bilgi vermemişlerdir. Araştırmanın

sonucunda dördüncü ve beşinci sınıflar arasında beşinci sınıfların lehine anlamlı farklılık bulunduğu ve bu farklılığın yaş nedeniyle olmadığı, ayrıca grafik düzenleyicilerin özetleme becerilerinin gelişiminde rol oynadığı tespit edilmiştir.

Furtado ve Johnson (2010) tarafından yapılan bir çalışmada, ilkokul birinci kademe öğrencilerinin özetleme becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Öğrencilerin öyküleyici ve bilgilendirici metin türlerini anlamalarına yardımcı olmak için genel bir tema içeren ikiz metin kaynakları kullanılmıştır. Üç haftalık uygulamanın ardından metinlerin akılda kalıcılığı açısından değerlendirildiğinde özetleme tekniğinin olumlu bir etkiye sahip olduğu ve öğrencilerin özetleme becerilerini geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Braxton (2009) tarafından yapılan bir çalışmada, öğrencilerin okuduğunu anlama ve özet yazma becerileri üzerinde iki yaklaşımın etkileri araştırılmıştır. Dördüncü ve beşinci sınıf öğrencileriyle yürütülen çalışmada, Cue Word Summarization (CWS) ve Generating Interactions between Schemata and Text (GIST) yaklaşımları uygulamaya dâhil edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, deney ve kontrol grupları arasında okuduğunu anlama ve özet yazma konusunda deney grubunun lehine anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Tok ve Beyazıt (2007) tarafından yapılan bir çalışmada Türkçe dersinde özetleme ve not alma stratejilerinin okuduğunu anlama ve kalıcılık üzerindeki etkilerini saptamak amaçlanmıştır. Üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileriyle yürütülen bu çalışmada birinci deney grubuna özetleme stratejisi, ikinci deney grubuna not alma stratejilerinden kes ve yapıştır tekniği, kontrol grubuna ise mevcut yöntem uygulanmıştır. Çalışmanın sonucunda özetleme ve not alma stratejilerinin geleneksel yöntemlere göre okuduğunu anlama ve kalıcılık üzerinde daha etkili olduğuna ulaşılmıştır. Ayrıca deney gruplarının arasında anlamlı bir farkın bulunmadığı tespit edilmiştir.

Aslan (2006) tarafından yapılan bir çalışmada, dördüncü sınıf öğrencilerinin bilgilendirici metinleri anlama, özetleme ve hatırlama becerileri üzerinde zihin haritalarının etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada yer alan iki gruptan birincisinde mevcut yöntem, ikincisinde ise zihin haritaları kullanılarak süreç yürütülmüştür. Araştırmanın sonucunda, deney grubu öğrencilerinin anlama, özetleme ve hatırlama puanlarının geleneksel yöntemin uygulandığı gruba göre daha

yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca zihin haritalarının kullanıldığı deney grubunda anlama, özetleme ve hatırlama becerileri açısından cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Çıkrıkçı (2004) tarafından yapılan bir çalışmada, öğrencilerin metin özetleme becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada beşinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinde özetleme becerisinin bilişsel ve üst bilişsel düzenlemelerinin Büyük Ölçekli Yapı Modeli ve Söylem Blok Modeli temel alınarak betimlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, beşinci sınıf öğrencilerinin doğrudan alıntı yapma stratejilerini, sekizinci sınıf öğrencilerinin ise yan önermelerin silinmesi ve alıntı stratejilerini sık kullandıkları görülmüştür. Ayrıca her iki grubun da en az kullandıkları stratejinin yeniden oluşturma stratejisi olduğu tespit edilmiştir.

Friend (2001) tarafından yapılan bir çalışmada, üniversite öğrencileriyle çalışılmış, özetleme stratejilerinin, öğrencilerin özetleme becerilerine olan etkisini tespit etmek amaçlanmıştır. Süreçte öğrenciler iki deney bir kontrol olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Gruplardan birine özetleme strateji konu tekrarı, diğerine genelleme stratejisi öğretilmiştir. Araştırmanın sonucunda deney grupları lehine anlamlı farklılık olduğu ortaya çıkmıştır.

Özetleme ile ilgili yurt içi ve yurt dışında yapılan çalışmalar incelendiğinde araştırmaların örneklem gruplarının çeşitlilik göstermekle birlikte daha çok ilkökul öğrencileri üzerinde yoğunlaştığı söylenebilir. Çalışmalar amaç yönünden ele alındığında ağırlıklı olarak öğrencilerin metin özetleme beceri düzeylerinin tespit edilmesi ve çeşitli öğretim teknikleri kullanılarak özetleme becerisinin geliştirilmesi ile ilgili olduğu görülmektedir. Bunun yanında özetleme beceri düzeyini tespit etmeye nispeten geliştirmeye yönelik çalışmaların daha az sayıda olduğu görülmektedir. Çalışmaların sonuçlarına bakılarak gruplarda özetleme becerilerinin düşük olduğu, farklı yöntem ve tekniklerin bu becerinin gelişiminde etkili olduğu ortaya çıktığı söylenebilir.

2.5.2. PQRST Tekniği ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Syafitri (2017) tarafından yapılan bir çalışmada PQRST tekniğinin ikinci kademe öğrencilerinin okuduğunu anlamaları üzerindeki etkisini saptamak amaçlanmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre deney ve kontrol grupları arasında

anlamli farklılık bulunmuş; PQRST tekniğinin öğrencilerin okuduğunu anlamaları ve derinleştirmeleri üzerinde katkısı olduğu tespit edilmiştir.

Esteria (2016) tarafından yapılan bir araştırmada, Endonezyalı öğrencilerin İngilizce bir metni okuduğunu anlamada yardımcı olacağı düşünülen PQRST tekniğinin öğrencilerin okuduğunu anlamalarını geliştirmek için kullanılabilecek stratejilerden biri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Subawa, Parmiti ve Gading (2016) tarafından yapılan bir çalışmada, PQRST tekniğinin beşinci sınıf öğrencilerinin fen öğrenme çıktılarına olan etkisini saptamak amaçlanmıştır. Başarı motivasyonunun da gözetildiği çalışmada bir gruba PQRST tekniği uygulanırken diğerinde uygulanmamıştır. Araştırmanın bulgularına göre PQRST tekniği ile fen başarı motivasyonu arasında ilişki bulunamamış, öğrenme çıktılarına yönelik sonuçların ise yöntemin uygulandığı grubun lehine olduğu tespit edilmiştir.

Miqawati ve Sulisty (2014) tarafından yapılan bir çalışmada, üniversite öğrencilerinin okuduğunu anlamada ve farklı öğrenme stillerine sahip öğrenciler üzerinde PQRST tekniğinin etkisinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada deney grubuna PQRST tekniği uygulanmıştır. Kontrol grubunda ise süreç yüksek sesle okuma yöntemi ile yürütülmüştür. Bulgulara göre deney grubundaki öğrencilerin sesli okumaya göre okuduğunu anlama konusunda daha yüksek başarı gösterdiği, öğretim stratejileri ile öğrenme stilleri arasında bir fark olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Apriliawati ve Suhartono (2014) tarafından yapılan bir çalışmada, öğrencilerin hayvanlarla ilgili bilgilendirici metin üzerinde okuduğunu anlama düzeylerinin geliştirilmesinde Tam Dil Yaklaşımına dayalı PQRST tekniğinin etkisini incelemek amaçlanmıştır. Araştırma bulgularına göre tekniğin öğrencileri bir bilgiyi kavramalarına yönlendirdiği, okuduğunu anlamayı kolaylaştırdığı, okumada pratik yapmaya fırsat sunduğu ve öğrencilerin özet yazmalarına yardımcı olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Astari, Yasa ve Sudiara (2014) tarafından yapılan bir çalışmada, öğrencilerin okuma ve metin özetleme becerilerinin geliştirilmesi için PQRST tekniğinin etkisini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda PQRST tekniğinin öğrencilerin

okuma, okuduğunu anlama ve özetleme becerilerinde olumlu etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

PQRST tekniği ile ilgili yurt içinde yapılan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yurt dışında yapılan çalışmalara bakılarak araştırmalarda PQRST tekniğinin ağırlıklı olarak okuduğunu anlama üzerinde etkililiğinin tespit edilmesinin amaçlandığı görülmektedir. Bununla birlikte incelenen çalışmaların tamamında PQRST tekniğinin okuduğunu anlama, kavrama ve özetleme üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir.

2.5.3. WINDOW Tekniği ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Asaro-Saddler, Muir-Knox ve Meredith (2018) tarafından yapılan bir çalışmada, engelli lise öğrencilerinin okuduğunu anlama ve özet yazma konularında gelişimlerini sağlamak amacıyla bir özet yazma tekniği (WINDOW) geliştirilmiştir. Araştırmanın sonucunda ön testlerde kontrol grubuna göre daha uzun ve yetersiz düzeyde özet yazan öğrencilerin strateji öğretiminden sonra daha kısa ve başarılı özet yazdıkları görülmüştür.

Alanyazında WINDOW tekniği ile ilgili başka bir çalışmaya rastlanmamıştır.

3. BÖLÜM: YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, araştırmanın katılımcıları, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, veri toplama süreci, elde edilen verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntem ve teknikler açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, dördüncü sınıf öğrencilerine metin özetleme becerilerinin geliştirilmesi adına sunulan PQRST ve WINDOW tekniklerinin etkililiğinin incelenmesi ve uygulama sürecinin niteliğinin geliştirilmesi amacıyla eylem araştırması deseni kullanılmıştır. Nitel araştırma desenlerinden biri olan eylem araştırması, araştırma ve uygulama arasında bağ kurması (Saban ve Ersoy, 2017, s. 50), belirlenen durumu iyileştirmeyi amaçlaması, araştırmacıya mesleki gelişiminde katkı sağlaması ve birbirini destekleyen nicel ve nitel verileri bulundurması (Balcı, 2015, s. 49) nedeniyle tercih edilmiştir.

Eylem araştırması, eğitim uygulamalarının geliştirilmesini ve işlevinin artırılmasını amaç edinen bir araştırma desendir (Johnson, 2015, s. 26; Pring, 2013, s.133; Creswell, 2012, s. 577). Bir eylem araştırmasının aşamaları şu şekildedir:

- Bir gruba ait sorunların tespit edilmesi
- Problem durumunun tanımlanması
- Sorunlara yönelik çözümlerin geliştirilmesi
- Çözümlerin uygulanması
- Sonuçların değerlendirilmesi
- Amaca ulaşılma durumuna göre paylaşılması, çözüm önerilerinin tekrar uygulanması ya da sorunu tanımlama aşamasının tekrar gözden geçirilmesi (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013, s. 257; Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 298; Aksoy, 2003, s. 481-484).

Eylem araştırması, çalışmaya dâhil olan bireylerin başlangıçtaki durumlarına göre gelişim göstermelerine ve öğretmenlerin kişisel ve mesleki gelişimlerine katkıda bulunmaya yönelik olmalıdır (Balcı, 2015, s. 49). Bu anlamda eylem araştırması öğretmenlere; öğrencilerle etkileşim kurma, mevcut uygulamaları sorgulama, risk

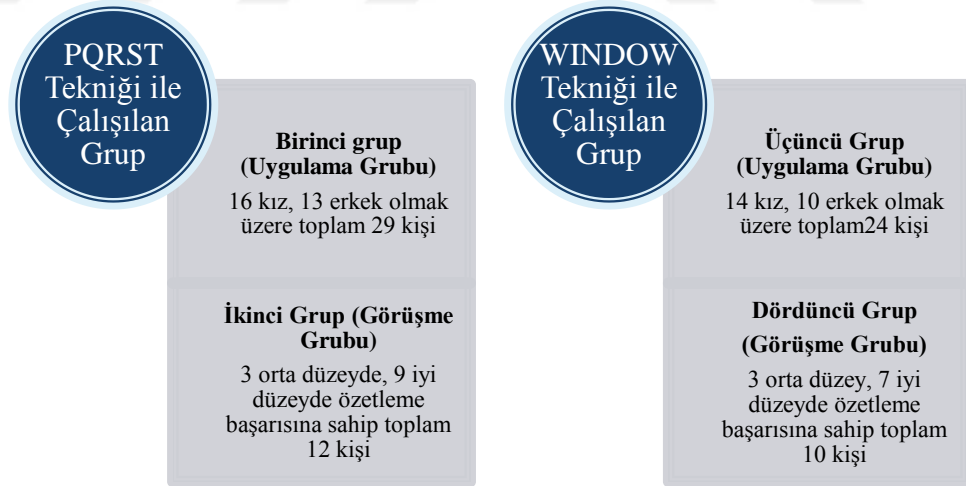
alma, deneyimleyerek öğrenme, sonuçları değerlendirme, problem durumunu çözme (Gay, Mills & Airasian, 2012, s. 508), teorik bilgi ile uygulamayı birleştirme, eğitim öğretim uygulamalarını, okulu geliştirme gibi fırsatlar sunar (Saban ve Ersoy, 2017, s. 49-51).

3.2. Araştırmanın Katılımcıları

Araştırmaya katılan ilkokul öğrencileri ve araştırmacı hakkındaki bilgiler başlıklar altında yer almaktadır.

3.2.1. Öğrenciler

Araştırmanın çalışma grubu, Uşak il merkezindeki kolay ulaşılabilir örneklem tekniği ile seçilmiş bir ilkokulun 2018-2019 eğitim-öğretim yılında, dördüncü sınıfta öğrenim gören 53 öğrenciden oluşmaktadır. İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin metin özetleme becerilerinin geliştirilmesi amacıyla yapılan bu çalışmada, metin özetleme tekniklerinin (PQRST ve WINDOW) etkililiğini belirlemek için uygulama ve görüşme grupları oluşturulmuştur. Ayrıca uygulama sürecindeki teknikler gruplara rastgele atanmıştır. Öğrencilerin gruplarına ait bilgiler Şekil 3'te sunulmuştur.

Şekil 3. Araştırmaya Katılan Öğrenci Grupları

PQRST tekniği ile çalışılan gruptaki öğrenci sayısı; 16 kız, 13 erkek olmak üzere 29'dur. Ayrıca aynı gruptaki öğrenciler arasından görüşme grubunun

oluşturulması amacıyla tabakalı örnekleme tekniği ile 3 orta, 9 iyi düzeyde özetleme başarısına sahip 12 öğrenci belirlenmiştir.

WINDOW tekniği ile çalışılan gruptaki öğrenci sayısı; 14 kız, 10 erkek olmak üzere 24 kişidir. Araştırma sürecinde sınıf mevcudu 26 olan sınıftaki iki öğrenci, uygulamaya sürekli olarak katılmamış olması sebebiyle araştırmadan çıkarılmış; çalışma 24 kişi ile yürütülmüştür. Ayrıca aynı gruptaki öğrenciler arasından görüşme yapmak amacıyla tabakalı örnekleme tekniği ile 3 orta düzey, 7 iyi düzeyde özetleme başarısına sahip toplam 10 öğrenci belirlenmiştir.

Görüşme gruplarındaki öğrencilerin seçilmesinde tekniksiz özetleme puanları, 0-44, 45-74, 75-100 puan aralıkları dâhilinde sınıflandırılmıştır. Bu işlemin ardından 0-44 puan aralığında herhangi bir öğrenci olmadığı görülmüştür. Bu nedenle görüşme grupları belirli bir oran ile seçilip grubun tamamını temsil edeceği için tabakalı örneklem tekniği kullanılarak orta ve iyi düzeyde başarı gösteren öğrenciler arasından oluşturulmuştur.

3.2.2. Araştırmacı-Uygulayıcı

Araştırmacı, çalışmada aynı zamanda uygulayıcı olarak yer almıştır. Araştırmacının uygulama alanında ve seviyesinde ders veriyor olması, konuya ilişkin yaşantılara sahip olması, uygulamaya benzer araştırma deseniyle çalışma yapmış olması sebebiyle eylem araştırması desenini uygulayabileceği öngörülmüştür.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada, nitel ve nicel veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Araştırmacının verileri; öyküleyici metinler, öğrenci ürünleri, PQRST tekniği çalışma kâğıdı, WINDOW tekniği çalışma kâğıdı, yarı yapılandırılmış görüşme formu ve araştırmacı günlüğü aracılığıyla toplanmıştır.

3.3.1. Öyküleyici Metinler

Araştırmada sekiz öyküleyici metin kullanılmıştır. Bu metinler (*Ek 2*), dördüncü sınıf düzeyindeki öyküleyici metinler arasından, alanında uzman akademisyen ve sınıf öğretmenlerinden görüş alınarak seçilmiştir. Seçilen metinlerin uzunluk, anlamlılık, eğitsel düzey ve yaş seviyesine uygunluk yönünden kullanılabilir nitelik taşımasına özen gösterilmiştir.

3.3.2. Öğrenci Ürünleri (Özet Metinleri)

Araştırmanın nicel verileri, öğrencilerin yazmış oldukları özet metinlerin (öğrenci ürünleri) puanlanması aracılığıyla toplanmıştır. Özet metinleri, araştırmacılar tarafından geliştirilen dereceli puanlama anahtarı aracılığıyla üç sınıf öğretmeni tarafından kontrol edilmiştir. Kontrolün ardından öğretmenlerin verdiği puan ortalamaları alınarak öğrencilerin puanları belirlenmiştir.

3.3.3. Çalışma Kâğıtları

Öğretim aşamasında ve son test aşamasında yararlanılan PQRST Tekniği Çalışma Kâğıdı (*Ek 3*) ve WINDOW Tekniği Çalışma Kâğıdı (*Ek 4*) araştırmacı tarafından iki uzman görüşü alınarak oluşturulmuştur. Tekniğin doğru bir şekilde anlaşılması ve özetleme stratejilerinin kazandırılmasını sağlamak amacıyla oluşturulan çalışma kâğıtları, öğrenciler tarafından öğretim ve son test aşamalarında kullanılmıştır.

3.3.4. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

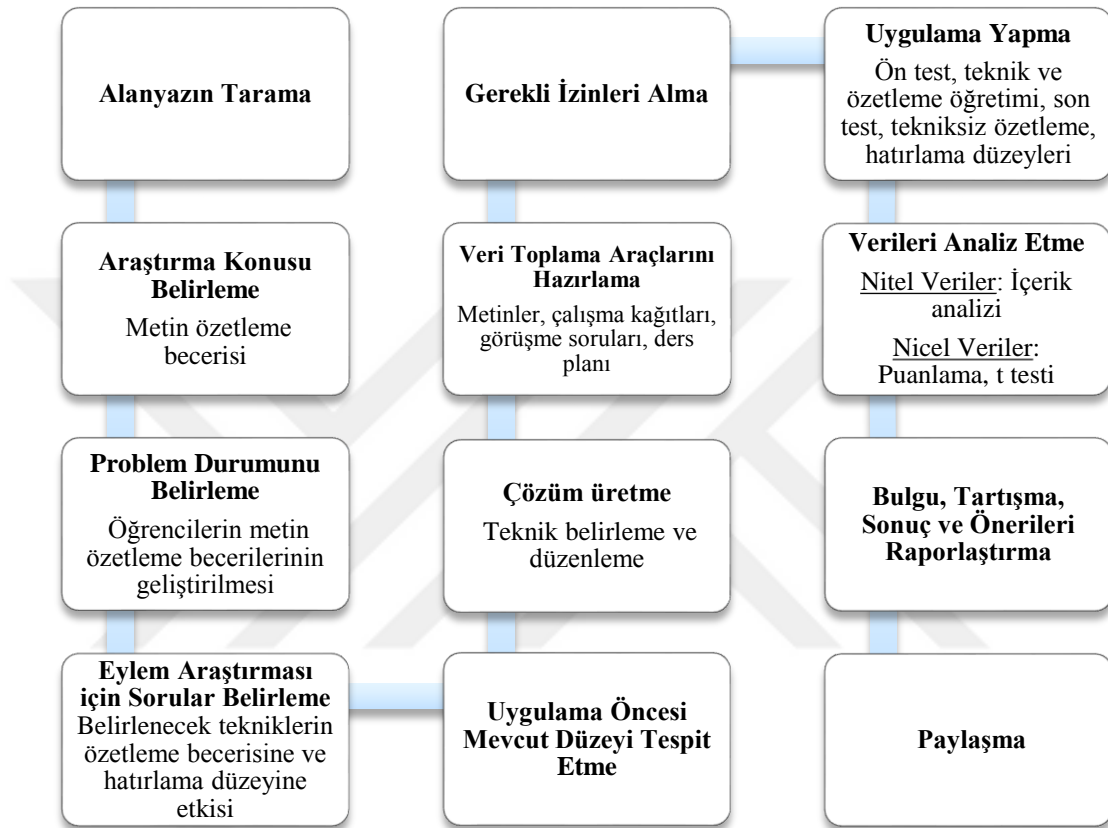
Anlatım ve son testlerin ardından uygulama gruplarından tabakalı örneklem tekniği ile seçilen öğrencilerle görüşme yapılmıştır. Açık uçlu soruların yer almasıyla katılımcının kendi düşüncelerini anlatmasına fırsat tanınması (Merriam, 2018, s. 88) ve derinlemesine cevaplamaya olanak tanınmasından dolayı (Büyüköztürk vd., 2013, s. 152) yarı yapılandırılmış görüşme tekniği tercih edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu (*Ek 5*) üç uzman görüşü alınarak oluşturulmuştur. Görüşme yapılacak öğrenciler, tekniksiz özetleme başarı ölçütüne göre belirlenmiş ve görüşme boyunca ses kaydı yapılmıştır. Görüşme formunda öğrencilerin, özetlemeye, uygulanan teknikte beğendikleri ve beğenmedikleri kısımlara, tekniği daha sonra kullanıp kullanmama isteklerine yönelik sorulara yer verilmiştir.

3.3.5. Araştırmacı Günlüğü

Uygulama boyunca yaşananlar araştırmacı tarafından günlüğe kaydedilmiştir. Uygulama esnasında yaşanan olayların yer aldığı araştırmacı günlüğü, süreçteki durum hakkında daha fazla bilgi elde etmeyi sağladığı (Merriam, 2018, s.141) için kullanılmıştır. Oluşturulan günlük, uygulamanın detaylarına ve öz değerlendirme konusunda araştırma sürecine ışık tutmuş; araştırmacı tarafından her uygulamanın sonunda alınan notlarla oluşturulmuştur.

3.4. Veri Toplama Süreci

Araştırmada, Creswell (2012, s. 589-591)'in ifadesiyle öğrenci öğrenmelerini ve araştırmacının mesleki performansını geliştiren eylem araştırması dikkate alınarak oluşturulan süreç Şekil 4'te verilmiştir.

Şekil 4. Eylem Araştırması Uygulama Süreci

Şekil 4'te yansıtıldığı üzere öncelikle belirlenen alanda yapılmış olan araştırmalar, sınıf düzeyleri ve kazanımlar incelenmiş, anahtar kelimeler; özet yazma, özetleme, okuduğunu anlama olarak belirlenmiştir. Ardından alanyazın incelemesi yapılarak ve araştırmacıların mesleki yaşantılarından yola çıkılarak araştırma konusu belirlenmiştir. Bu süreçte özetleme becerisine yönelik öğrenci ve öğretmen adaylarının katılımcı olduğu çalışmalar göz önünde bulundurularak özetlemenin öğrenciler tarafından doğru bir şekilde uygulanmadığı görülmüştür.

Ayrıca özetlemenin okuma, anlama, yazma gibi birçok beceriyi barındırması, araştırmadaki konunun tercih edilme nedenlerinden olmuştur.

Konu belirlemenin ardından, oluşturulan amaçlar doğrultusunda etkili olabilecek yöntem ve teknikler incelenmiş, tekniklerin belirlenebilmesi ve öğrencilerin özetleme becerilerine dair mevcut durumunun tespit edilmesi amacıyla çalışma dışındaki bir grup dördüncü sınıf öğrencisinden uzman görüşüyle belirlenen, ders kitabında yer alan bir metnin özetini yazmaları istenmiştir. Öğrencilerin özet yazmada zorlandıkları görülmüş ve yanlış uyguladıkları özetleme stratejileri tespit edilmiştir. Bunlardan bazıları:

- Ana olayı ifade edememe,
- Ana ve yardımcı karakterlere doğru biçimde yer vermeme,
- Karakterlere yanlış anlam yükleme,
- Yer ve zaman bilgilerini uygun bir şekilde kullanmama,
- Önemli ve önemsiz bilgiyi ayırt etmede zorlanma,
- Detay bilgiye yer verme,
- Olay akışında sıralama hatası yapma,
- Ana fikir ve yardımcı fikirleri doğru bir şekilde birleştiremememe,
- Olayın sonucunu, verilmek istenen mesajı eksik yazma,
- Yalnızca metinden çıkardığı mesajı yazma,
- Metni birinci şahıs ağzından anlatarak yazma,
- Metni okuduktan sonra metne bakmaksızın yalnızca hatırlananları yazma,
- Yazılan özet metnini kontrol etmeme ve düzeltmeme,
- Metnin aynısını yazma,
- Metni değiştirerek yazma olarak belirlenmiştir.

Bu uygulamanın ardından problem durumu ve alt amaçlar düzenlenmiş, alanyazındaki çalışmalar incelenerek özetlemede gerekli görülen stratejiler ve öğrencilerin yaptıkları hatalar göz önünde bulundurularak teknikler seçilmiştir. Bu tekniklerin aşamaları sınıf seviyesine uygun olacak şekilde düzenlenmiştir. Daha sonra uygulamada kullanılmak üzere metinler, tekniklere yönelik çalışma kâğıtları, ders planları ve görüşme soruları hazırlanmıştır. Bu aşamada öğrencilerden elde edilen veriler göz önünde bulundurulmuş, uzman görüşlerine başvurulmuştur.

Yapılan ön hazırlığın ardından gönüllülük esas alınarak çalışma grupları belirlenmiştir. Uygulama planı, belirlenen grupların sınıf öğretmenlerine ayrıntılı bir şekilde anlatılmış ve gerekli izinler (*Ek 1*) alınarak uygulama sürecine geçilmiştir. Uygulamalar için oluşturulan ders planlarının bir örneği *Ek 6*'da sunulmuştur. Haftada ikişer saat olmak üzere toplam dört ders saatinde gruplardan ön test verileri elde edilmiştir. Uygulamanın anlatım aşaması haftada ikişer saat olmak üzere toplam dört hafta sürmüştür. Anlatımın bir sonraki aşamasında yine haftada iki saat ayrılarak toplam dört saatte son test, ardından haftada bir saat olmak üzere toplam iki saatte teknik kullanmadan özetleme uygulaması gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerden, son testten yirmi bir gün sonra, son test aşamasında verilen metni hatırladıkları kadarıyla özetlemeleri istenmiş; hatırlama düzeyi puanları elde edilmiştir. Araştırmadan elde edilen öğrenci ürünleri en az on yıllık mesleki tecrübeye sahip iki sınıf öğretmeni ve araştırmacı tarafından kontrol edilmiş, üç puanlayıcının ortalaması alınarak puanlanmıştır. Araştırmacı günlüğü ve görüşme formundan elde edilen veriler ise iki uzmandan alınan görüşler çerçevesinde düzenlenmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen nicel ve nitel verilerin analizi, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları başlıklar altında açıklanmıştır.

3.5.1. Nicel Verilerin Analizi

Araştırmanın birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü alt problemlerine yönelik uygulama öncesinde belirlenen metinler, öğrenciler tarafından özetlenmiştir. Özet metinlerinin puanlanmasında iki akademisyen ve üç sınıf öğretmeni görüşü alınarak oluşturulan ve bir başka çalışmada kullanılabilirliği test edilen derecelendirilmiş puanlama anahtarı kullanılmıştır. Kullanımın ardından düzenlenen puanlama anahtarının son hâli Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Özet Metnini Değerlendirmek için Geliştirilen Dereceli Puanlama Anahtarı

Derecelendirme Maddeler	İyi	Orta	Geliştirilmeli
Metindeki ana olayı doğru, olay akışına uygun ve eksiksiz ifade etme	30	15	0
Metinde geçen karakterleri doğru kullanma	20	10	0
Metnin genelinde yer alan zaman ifadelerini doğru kullanma	10	5	0
Metnin genelinde bulunan yer ifadelerini doğru kullanma	10	5	0
Önemli bilgiyi önemsiz bilgiden ayırt etme (Detay)	20	10	0
Ana fikir ve yardımcı fikirleri birleştirme	10	5	0

Belirlenen puanların analizinde betimleyici istatistikleri yansıtmak ve ön test-son test arasında anlamlı farklılıkların olup olmadığını saptamak amacıyla analiz programı kullanılmıştır. Birinci ve üçüncü alt probleme yönelik verilerde ön test-son test puan farklılıklarının anlamlılık düzeyini ortaya koymak amacıyla ilişkili örneklem t testi uygulanmıştır.

Araştırmada aynı örneklem grubuna ait puanların, deneysel işlem öncesi ve sonrasında bağımlı değişkene ilişkin ölçümlerin yapılması amacıyla t testi seçilmiştir. T testi sonucu elde edilen gruplardaki anlamlı değişimin kaynağının değişken olduğu söylenebilir (Büyüköztürk, 2005 s. 67-68).

Araştırmanın ikinci ve dördüncü alt problemine ilişkin başarı durumunun tespit edilmesi amacıyla betimsel istatistikler belirlenmiş ve ortalamalar ele alınarak yorumlanmıştır.

3.5.2. Nitel Verilerin Analizi

Araştırmanın beşinci ve altıncı alt problemine yönelik yarı yapılandırılmış görüşme formundan ve araştırmacı günlüğünden elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Bu aşamada öğrencilerin isimleri, Ç1Ö1 (Çalışma grubu 1, öğrenci 1) - Ç2Ö1 (Çalışma grubu 2, öğrenci 1) şeklinde kodlanmıştır.

Elde edilen veriler, tümevarımsal olarak içerik analizi ile yansıtılmıştır. İçerik analizi, yazılı ifade unsurlarının; miktar, anlam ve birbirleri ile olan ilişki bakımından incelenerek verilerdeki temaların keşfedilmesidir (Matthews & Ross, 2010, s. 395).

Süreçte öğrenci ifadeleri ve araştırmacı günlüğü verileri okunmuş, benzer durumların olduğu tespit edilmiş; ifadelere gruplamanın ardından kodlar verilmiştir. Kodlama sürecinin ardından kategorilere göre düzenleme yapılmıştır. Araştırmacı günlüğü ve görüşme verilerinin ortak ve farklı olduğu kodlar ayırt edilmiştir. Böylece görüşme bulguları, araştırmacı günlüğü ile desteklenmiştir. Yorumlanan ifadeler, doğrudan alıntılarla ve betimlemelerle sunulmuştur. Oluşturulan şekillerde mavi kutularda öğrencilerin olumlu görüşleri, kırmızı kutularda öğrencilerin olumsuz görüşleri, turuncu kutularda görüşme ve araştırmacı günlüğünden ortak elde edilen veriler ve sarı kutularda araştırmacı günlüğünden elde edilen veriler yansıtılmıştır.

3.6. Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Bir araştırmanın geçerliğinin ve güvenirliliğinin sağlanması için kullanılan birçok strateji bulunmaktadır (Merriam, 2018, s. 221; Creswell, 2017, s. 201-202; Johnson, 2015, s. 109-110). Bu çalışmada geçerlik ve güvenirliliğin sağlanması amacıyla:

- Araştırmanın tüm aşamalarında planlı ve özenli ilerlenmesine, alan uzmanları, akademisyenler ve sınıf öğretmenlerinden görüşler alınmasına dikkat edilmiştir.
- Farklı nicel ve nitel veri toplama araçları kullanılmıştır.
- Verilerin analizi sürecinde farklı alan uzmanlarının katılımıyla araştırmacı çeşitliliği sağlanmıştır.
- Uygulayıcılar için transfer edilebilirliğin sağlanması için çalışmanın ayrıntılı ve betimsel bir nitelik taşımasına özen gösterilmiştir.

4. BÖLÜM: BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgulara ve bulgulara dair yorumlara yer verilmiştir. Bulgular, araştırmanın alt problemlerine göre sıralanarak başlıklar altında sunulmuştur.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu başlık altında araştırmanın birinci alt problemi olan “PQRST tekniğinin ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin metin özetleme becerilerinin gelişimine katkısı nasıldır?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 3 ve Tablo 4’te sunulmuştur.

PQRST tekniği ile çalışılan gruptaki öğrencilerden elde edilen veriler normal dağılım gösterdiği için ilişkili gruplar t testi kullanılarak öğrencilerin ön test ve son test puanları karşılaştırılmıştır. PQRST tekniği ile çalışılan grubun uygulama öncesi ve sonrası puan durumunu gösteren bilgiler Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. PQRST- Çalışma Grubunun Özetleme Becerilerine Ait İlişkili Gruplar t Testi Sonuçları

Uygulama	N	$\bar{X}$	SS	sd	t	p
Ön test	29	58,23	10,982	28	-13,302	,000
Son test*	29	83,36	14,462			

*Öğrencilerin teknik kullanarak yazdıkları özet metinlerinin puanlarını temsil etmektedir.

Tablo 3’te yer alan ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin uygulama öncesi ve sonrası puanlarının sonuçlarına göre öğrencilerin özetleme puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=-13,302$, $p<.05$). Öğrencilerin uygulama sonrası başarı puanları ($\bar{X}=83,36$), uygulama öncesi başarı puanlarına ($\bar{X}=58,23$) göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur.

Çalışmada, teknik öğretimi yapıldıktan sonra öğrencilerden metni teknik kullanmadan özetlemeleri istenerek ön test ve tekniksiz özetleme puanları

karşılaştırılmıştır. PQRST tekniği ile çalışılan grubun uygulama öncesi ve sonrası puan durumunu gösteren bilgiler Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. PQRST- Çalışma Grubunun Özetleme Becerilerine Ait İlişkili Gruplar t Testi Sonuçları

Uygulama	N	$\bar{X}$	SS	sd	T	p
Ön test	29	58,23	10,982	28	-9,794	,000
Tekniksiz özetleme*	29	80,00	14,589			

*Öğrencilerin teknik kullanmadan yazdıkları özet metinlerinin puanlarını temsil etmektedir.

Tablo 4'te yer alan ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin uygulama öncesi ve sonrası (ön test ve tekniksiz özetleme) puanlarının sonuçlarına göre öğrencilerin özetleme puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=-9,794$, $p<.05$). Öğrencilerin uygulama sonrası başarı puanları ($\bar{X}=80,00$), uygulama öncesi başarı puanlarına ($\bar{X}=58,23$) göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 4'te öğrencilerin teknik olmadan da özetleme becerilerinde ilerleme gösterdikleri görülmektedir. Yapılan analiz sonuçları incelendiğinde PQRST tekniğinin öğrencilerin özetleme becerilerine yönelik olumlu bir etkide bulunduğu görülmektedir. Öğrencilerin özetleme puanlarının uygulama sonrasındaki artışı göz önünde bulundurularak tekniğin özetleme becerisinin geliştirilmesinde kullanılabilir bir nitelik taşıdığı söylenebilir.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu başlık altında araştırmanın ikinci alt problemi olan “PQRST tekniğinin ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin okudukları bir metni hatırlama düzeylerine katkısı nasıldır?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 5'te sunulmuştur.

PQRST tekniğinin ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin okudukları bir metni hatırlama düzeylerinin açıklanması amacıyla öğrencilerin yirmi bir gün arayla aynı metni özetledikleri uygulamadan elde edilen veriler karşılaştırılmıştır. Bu uygulamada, öğrencilerden son testte okuyup tekniği kullanarak özetledikleri bir

metni, yirmi bir gün sonra metin verilmeden hatırladıkları kadarıyla özetlemeleri istenmiştir. PQRST tekniği ile çalışılan grubun metni okuyup özetleme (özetleme) ve metni okumadan hatırladıklarını özetleme (hatırlama) puan durumunu gösteren bilgiler Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. PQRST- Çalışma Grubunun Özetleme Becerilerine Ait İlişkili Gruplar t Testi Sonuçları

Uygulama	N	$\bar{X}$	SS	sd	t	p
Özetleme*	29	82,24	16,124	28	3,400	,002
Hatırlama	29	72,24	25,542			

*Son test puanlarının belirlenmesi amacıyla öğrencilerden iki metni özetlemeleri istenmiş, ardından bu metinlerden yalnızca birinin hatırlama düzeyi tespit edilmiştir. Bu ifade öğrencilerin son test aşamasında kullanılan metinden almış oldukları son test puanlarını yansıtmaktadır.

Tablo 5'te yer alan ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin aynı metni özetleme ve metin olmadan hatırladıklarını özetleme puanlarının sonuçlarına göre öğrencilerin özetleme puanları arasındaki fark, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=3,400$, $p<.05$). Öğrencilerin okudukları bir metni özetleme puanları ($\bar{X}=82,24$), metni hatırladıkları kadarıyla özetleme puanlarına ($\bar{X}=72,24$) göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur.

Bu farklılıkta öğrencilerin hatırlama puanlarında özetleme kurallarının uygulanamaması durumu göz ardı edilmemelidir. Öğrencilerin hatırladıklarını özetleme sırasında daha genel ifadeler kullandıkları ve böylece bazı yardımcı fikirlere yer vermedikleri görülmüş, bu durum özetleme puanlama anahtarındaki birçok maddede puanlarının azalmasına sebep olmuştur. Puan düşüşü istatistiksel olarak anlamlı olmasına karşın farkın 10 puan olduğu görülmektedir. Bu oranın da metni hatırlama ve özetleme kriterleri göz önünde bulundurulduğunda kabul edilebilir düzeyde olduğu söylenebilir.

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu başlık altında araştırmanın üçüncü alt problemi olan "WINDOW tekniğinin ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin metin özetleme becerilerinin

gelişimine katkısı nasıldır?" sorusuna ilişkin bulgular Tablo 6 ve Tablo 7'de sunulmuştur.

WINDOW tekniği ile çalışılan gruptaki öğrencilerden elde edilen veriler, normal dağılım gösterdiği için ilişkili gruplar t testi kullanılarak öğrencilerin ön test ve son test puanları karşılaştırılmıştır. Öğrencilerin uygulama öncesi ve sonrası puan durumunu gösteren bilgiler Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. WINDOW- Çalışma Grubunun Özetleme Becerilerine Ait İlişkili Gruplar t Testi Sonuçları

Uygulama	N	$\bar{X}$	SS	sd	t	p
Ön test	24	42,86	10,357	23	-10,537	,000
Son test*	24	74,06	17,286			

*Öğrencilerin teknik kullanarak yazdıkları özet metinlerinin puanlarını temsil etmektedir.

Tablo 6'da yer alan ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin uygulama öncesi ve sonrası puanlarının sonuçlarına göre öğrencilerin özetleme puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=-10,537$, $p<.05$). Öğrencilerin uygulama sonrası başarı puanları ($\bar{X}=74,06$), uygulama öncesi başarı puanlarına ($\bar{X}=42,86$) göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur.

Çalışmada, teknik öğretimi yapıldıktan sonra öğrencilerden metni teknik kullanmadan özetlemeleri istenerek ön test ve tekniksiz özetleme puanları karşılaştırılmıştır. WINDOW tekniği ile çalışılan grubun uygulama öncesi ve sonrası puan durumunu gösteren bilgiler Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. WINDOW- Çalışma Grubunun Özetleme Becerilerine Ait İlişkili Gruplar t Testi Sonuçları

Uygulama	N	$\bar{X}$	SS	sd	T	p
Ön test	24	42,86	10,357	23	-13,491	,000
Tekniksiz özetleme*	24	77,92	11,631			

*Öğrencilerin teknik kullanmadan yazdıkları özet metinlerinin puanlarını temsil etmektedir.

Tablo 7’de yer alan ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin uygulama öncesi ve sonrası (ön test ve tekniksiz özetleme) puanlarının sonuçlarına göre öğrencilerin özetleme puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=-13,491$, $p<.05$). Öğrencilerin uygulama sonrası başarı puanları ($\bar{X}=77,92$), uygulama öncesi başarı puanlarına ($\bar{X}=42,86$) göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 6 ve Tablo 7 incelendiğinde, uygulamada öğrencilerin teknik olmadan da özetleme becerilerinde ilerleme gösterdikleri görülmektedir. Yapılan analiz sonuçlarına göre WINDOW tekniğinin öğrencilerin özetleme becerilerine yönelik olumlu bir etkide bulunduğu görülmektedir. Öğrencilerin özetleme puanlarının uygulama sonrasındaki artışı göz önünde bulundurularak tekniğin özetleme becerisinin geliştirilmesinde kullanılabilecek bir nitelik taşıdığı söylenebilir.

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu başlık altında araştırmanın dördüncü alt problemi olan “WINDOW tekniğinin ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin okudukları bir metni hatırlama düzeylerine katkısı nasıldır?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 8’de sunulmuştur.

WINDOW tekniğinin ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin okudukları bir metni hatırlama düzeylerinin açıklanması amacıyla öğrencilerin yirmi bir gün arayla aynı metni özetledikleri uygulamadan elde edilen veriler karşılaştırılmıştır. Bu uygulamada öğrencilerden son testte okuyup tekniği kullanarak özetledikleri bir metni, yirmi bir gün sonra metin verilmeden hatırladıkları kadarıyla özetlemeleri istenmiştir. WINDOW tekniği ile çalışılan grubun metni okuyup özetleme (özetleme) ve metni okumadan hatırladıklarını özetleme (hatırlama) puan durumunu gösteren bilgiler Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. WINDOW- Çalışma Grubunun Özetleme Becerilerine Ait İlişkili Gruplar t Testi Sonuçları

Uygulama	N	$\bar{X}$	SS	sd	t	P
Özetleme*	24	71,67	22,235	23	2,792	,010
Hatırlama	24	59,48	28,874			

*Son test puanlarının belirlenmesi amacıyla öğrencilerden iki metni özetlemeleri istenmiş, ardından bu metinlerden yalnızca birinin hatırlanma düzeyi tespit edilmiştir. Bu ifade öğrencilerin son test aşamasında kullanılan metinden almış oldukları son test puanlarını yansıtmaktadır.

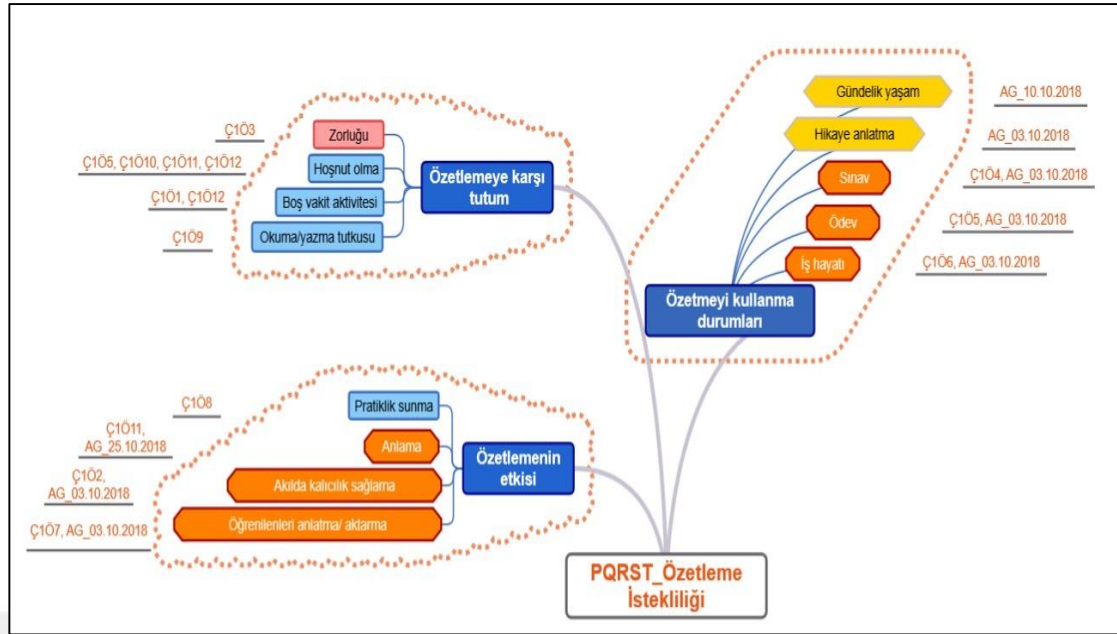
Tablo 8’de yer alan ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin aynı metni özetleme ve metin olmadan hatırladıklarını özetleme puanlarının sonuçlarına göre öğrencilerin özetleme puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=2,792$, $p<.05$). Öğrencilerin okudukları bir metni özetleme puanları ($\bar{X}=71,67$), metni hatırladıkları kadarıyla özetleme puanlarına ($\bar{X}=59,48$) göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur.

Bu farklılığa göre öğrencilerin hatırlama puanlarında özetleme kurallarının uygulanamaması durumu göz ardı edilmemelidir. Öğrencilerin hatırladıklarını özetleme sırasında daha genel ifadeler kullandıkları ve böylece bazı yardımcı fikirlere yer vermedikleri görülmüş, bu durum özetleme puanlama anahtarındaki birçok maddede puanlarının azalmasına sebep olmuştur. Puan düşüşü istatistiksel olarak anlamlı olmasına karşın farkın 12,19 puan olduğu görülmektedir. Bu oranın da metni hatırlama ve özetleme kriterleri göz önünde bulundurulduğunda kabul edilebilir düzeyde olduğu söylenebilir.

4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu başlık altında araştırmanın beşinci alt problemi olan öğrencilerin PQRST tekniği ve uygulama süreci hakkındaki görüşlerine ilişkin bulgular, görüşme soruları sırasına göre araştırmacı günlüğünden elde edilen verilerle desteklenerek sunulmuştur.

Görüşme esnasında öğrencilere yöneltilen “Okuduğun bir metni yazılı olarak özetlemeyi ara sıra da olsa ister misin?” sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplar, Şekil 5’te görüldüğü gibi özetlemenin etkisi, özetlemeye karşı tutum ve özetlemeyi kullanma durumları şeklinde üç kategoride toplanmıştır.

Şekil 5. PQRST Tekniği Grubu Öğrencilerinin Metin Özetlemeye Karşı İstekliliğine İlişkin Görüşleri

Özetlemenin Etkisi

Yapılan içerik analizi sonucunda özetlemenin etkisi kategorisi; pratiklik sunma, anlama, akılda kalıcılık sağlama ve öğrenilenleri anlatma/aktarma olmak üzere dört başlıkta ele alınmıştır.

Pratiklik Sunma

Yöneltilen soruya ilişkin Ç1Ö8 kodlu öğrenci, “...İsterim. O kitabı bir daha en baştan okumaya gerek kalmaz özetlediysen defteri açıp oradan hızlıca okuyabilirsin.” şeklindeki ifadesinde, özetin kısa bir yazılı metin olmasına gönderme yaparak hızlı bir şekilde göz atma konusunda özetlemenin kendisine pratiklik sağladığını vurgulamıştır.

Anlama

Özetleme, okunan, dinlenen bir metnin anlaşılmasında, rol oynamaktadır. Bu yönde Ç1Ö11 kodlu öğrenci, “...Evet. Çünkü hem eğlenceli oluyor hem de metni daha iyi anlamamı sağlıyor.” ifadesinde özetlemenin bu etkisine değinmiştir. Bu

görüşü destekleyen bir başka bilgi kaynağı olan, gözlemlere dayalı olarak tutulan araştırma günlüğünde ise şu ifadeler yer verilmiştir.

“...Soru sorma aşamasında, cevaplama aşamasında ve paragraflardaki konuları belirleme aşamasında yapılmaması gerekenler üzerinde tartışma yapmaları, öğrencilerin öğrenmelerini destekledi. Ayrıca öğrenciler tüm bu adımların anlamaya olan etkisi hakkında tekniğin ve özetlemenin faydalı olduğuna yönelik yorumlar yaptı.” (25.10.2018 tarihli araştırmacı günlüğü)

Akılda Kalıcılık Sağlama

Özetlemenin bir bilginin akılda kalıcılığını sağlamada rol oynadığı söylenebilir. Ç1Ö2 kodlu öğrencinin “Özetleme yapmayı isterim. Yani ben özeti seviyorum. Kitap okuyorum kitabı aklımda kalması için özetlemek istiyorum, unutmuyayım diye...” ifadesinde bu etkiye değindiği görülmektedir. 03.10.2018 tarihinde tutulan araştırmacı günlüğüne Ç1Ö2 kodlu öğrencinin görüşünü destekleyen ifadeler şu şekilde yansımıştır:

“...Ardından öğrencilerle birlikte Sabiha Gökçen ve Atatürk’ün hayatı hakkında tartıştık. Yaşanan yılların kısa sürede nasıl anlatıldığına ve özetlemenin hayatımızdaki yerlerine değindik. Öğrenciler ders çalışırken, kitabı okuduktan sonra, hikâye anlatırken, işe girileceğinde öz geçmiş anlatılırken özetleme yapıldığını ifade etti.”

Öğrenilenleri Başkalarına Anlatma/ Aktarma

Özetlemenin bilgiyi ya da olayı anlatma sürecinde sözlü ve yazılı ifade becerileri gerektirdiği söylenebilir. Bu bilgiye yönelik düşüncesini dile getiren Ç1Ö7 kodlu öğrenci görüşünü, “Özetlemek isterim. Özetlemeyi biraz seviyorum ve bir şeyleri daha kolay anlatmamı sağlıyor. Örneğin bir metni anlatacağım, daha kolay anlatabiliyorum. Bir olayı anlatmamda yardımcı oluyor.” şeklinde ifade etmiştir. Ayrıca bir önceki başlıkta verilen 03.10.2018 tarihli araştırmacı günlüğü de yukarıdaki ifadeyi desteklemektedir.

Özetlemeye Karşı Tutum

İçerik analizi sonucunda öğrencilerin özetlemeye karşı olan tutumları; zorluğu, hoşnut olma, boş vakit aktivitesi, okuma/yazma tutkusu olmak üzere dört başlıkta incelenmiştir.

Zorluğu

Yazılı ifade etmeyi gerektiren etkinlikler, ilkokul düzeyindeki öğrenciler için cümle kurallarına uyma, anlamlı cümle yazma, doğru sözcükleri seçme gibi işlemler nedeniyle zor gelebilmektedir. Bu anlamda Ç1Ö3 kodlu öğrenci, özetlemede orta düzeyde başarı gösteren öğrencilerden biri olmakla birlikte “*Hayır istemem. Özetlemek zor geliyor çünkü.*” diyerek özetlemenin onun için zor olduğunu belirtmiştir.

Hoşnut Olma

Yöneltilen soruya ilişkin cevaplarda, Ç1Ö5, Ç1Ö10, Ç1Ö11 ve Ç1Ö12 kodlu öğrencilerin özetlemeye karşı olumlu bir yaklaşım sergiledikleri görülmüştür. Bunu yansıtan öğrencilerden Ç1Ö5 kodlu öğrenci, “*Özetlemeyi isterim, çünkü özetlemeyi seviyorum. Ödevlerde falan karşılıyoruz.*” şeklinde, Ç1Ö10 kodlu öğrenci, “*Yani evet özetlemek isterim. Bana güzel geliyor.*” şeklinde, Ç1Ö11 kodlu öğrenci, “*Evet. Çünkü hem eğlenceli oluyor hem de metni daha iyi anlamamı sağlıyor.*” şeklinde açıklama yapmıştır.

Boş Vakit Aktivitesi

Özetleme, Ç1Ö1 ve Ç1Ö12 kodlu öğrencilerin ifadelerine göre boş zaman aktivitesi olarak görülmektedir. Bu ifadeye yönelik Ç1Ö1 kodlu öğrenci, “*Özetlemeyi çok seviyorum. Canım sıkıldığında falan özet yazarım.*” şeklinde, Ç1Ö12 kodlu öğrenci ise “*Bilmiyorum, olabilir arada sırada. Eğlenceli geliyor ve boş zamanlarımda olabilir.*” şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Okuma/Yazma Tutkusu

Özetleme, okuma ve yazılı ifade etme alanlarıyla doğrudan ilişkili bir beceridir. Bu anlamda Ç1Ö9 kodlu öğrenci, yöneltilen soruya “*Evet özetlemek isterim. Çünkü ben yazmayı da okumayı da severim.*” diyerek özetlemenin okuma, yazmayla olan ilişkisinin farkında olduğunu göstermiştir.

Özetlemeyi Kullanma Durumları

Öğrencilere göre özetlemenin kullanılma durumları; gündelik yaşam, hikâye anlatma, sınav, ödev ve iş hayatı olmak üzere beş başlıkta incelenmiştir.

Gündelik Yaşam

Özetleme, akademik alanda olduğu gibi sosyal yaşamda da sıklıkla kullanılan bir beceridir. Özellikle iletişim sürecinde başvurulan bu becerinin günlük yaşam örneklerine öğrenciler tarafından da değinilmiş, işlenen ders süreci 10.10.2018 tarihli araştırmacı günlüğüne şu şekilde yansımıştır:

“...Öğrencilerden biri hafta sonu ne yaptığını anlattı. Ancak anlatım esnasında yemek yemek, tuvalete gitmek, elini yıkamak gibi etkinlikleri anlatmadığı için bir öğrenci, onu bu konuda uyardı. Sonrasında başka bir öğrenci bu açıklamaların yapılmama sebebi olarak özetlemedeki kuralları hatırlattı. Bir haftada öğrencilerin özetlemenin günlük hayattaki yerlerini bu kadar anlamlandırabilmiş olmalarına şaşırđım.”

Hikâye Anlatma

Hikâye anlatma, ilkokulda okuduğunu anlamanın kazanılması ile uygulanan etkinliklerden biridir. Bu etkinlikle öğrencilerden okudukları veya dinledikleri bir metni sözlü olarak özetlemeleri beklenir. Öğrencilerle araştırmacı arasında geçen bir konuşmada, öğrenciler tarafından, özetlemenin hikâye anlatmada kullanıldığına değinildiği 03.10.2018 tarihli araştırmacı günlüğüne *“...Öğrenciler ders çalışırken, kitabı okuduktan sonra, hikâye anlatırken, işe girileceğinde öz geçmiş anlatılırken özetleme yapıldığını ifade etti.”* şeklinde yansımıştır.

Sınav

Özetlemeyi kullanma durumlarına yönelik olarak Ç1Ö4 kodlu öğrenci, *“Evet. Hayatımda bana yardımcı oluyor. Sınavlarda falan çıkacağını düşünüyorum.”* ifadesiyle özetlemenin akademik alandaki yerine yönelik bir açıklama yapmıştır. Ayrıca özetlemenin sınavlarda karşılaşıldığına ilişkin ders esnasında da öğrenciler tarafından açıklama yapılmış ve bu ifade 03.10.2018 tarihli araştırmacı günlüğüne şu şekilde yansımıştır:

“...Yaşanan yılların kısa sürede nasıl anlatıldığına ve özetlemenin hayatımızdaki yerlerine değindik. Öğrenciler ders çalışırken, kitabı okuduktan sonra, hikâye anlatırken, işe girileceğinde öz geçmiş anlatılırken özetleme yapıldığını ifade etti.”

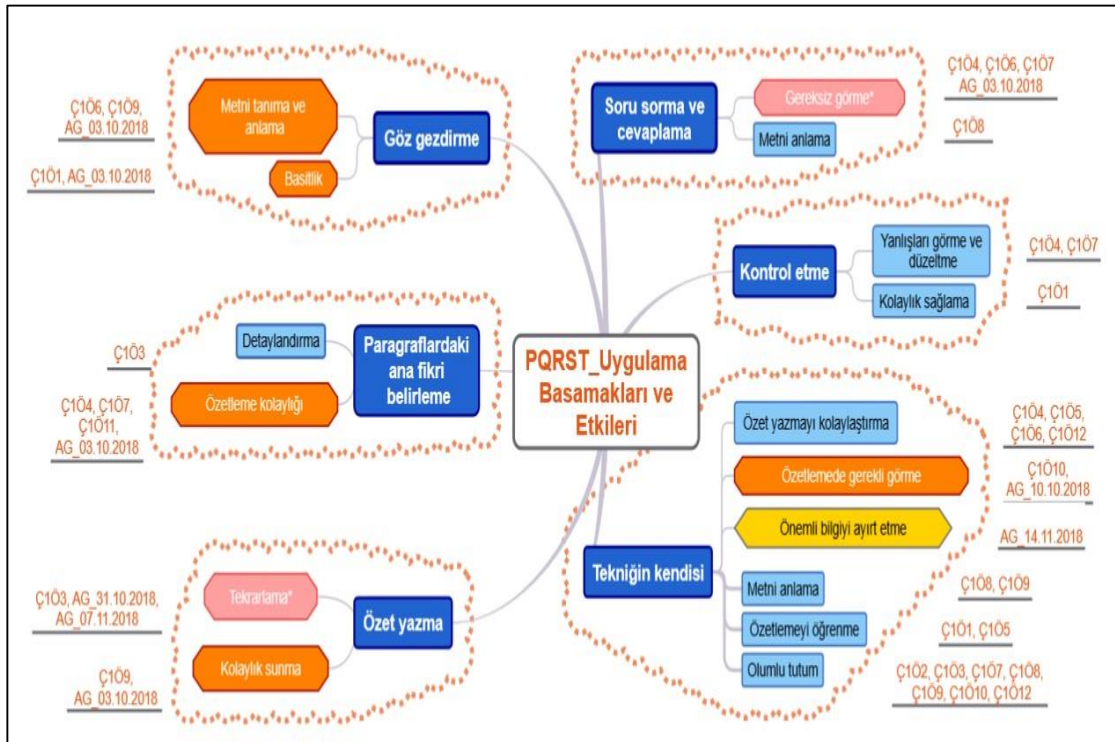
Ödev

Özetlemenin akademik alandaki yerinden bahseden bir öğrenci de “Özetlemeyi isterim, çünkü özetlemeyi seviyorum. Ödevlerde falan karşılaşıyoruz.” diyen Ç1Ö5 kodlu öğrenci olmuştur. Bu ifade, 03.10.2018 tarihli araştırmacı günlüğüne de yansiyarak öğrenci görüşünü desteklemiştir.

İş Hayatı

Özetlemenin kullanıldığı yerlerle ilgili olarak Ç1Ö6 kodlu öğrenci, “Özetlemek isterim. Çünkü özet yazmayı unutmamış olurum ara sıra özetleyerek. Bence unutmamam gereken bir şey bu... Çünkü iş hayatında falan gerekebilir.” ifadesiyle özetlemenin iş hayatındaki yerini ifade etmiştir. Önceki başlıkta verilen 03.10.2018 tarihli araştırmacı günlüğünde de ders sürecinde bu ifadeyi destekler nitelikte bir yorumun yapıldığı görülmektedir.

Görüşme esnasında yöneltilen “Metin özetlemede PQRST tekniğinin beğendiğin ve beğenmediğin kısımları nelerdir?” sorusuna öğrencilerin cevapları, Şekil 6’da görüldüğü gibi özet yazma, paragraflardaki ana fikri belirleme, göz gezdirme, soru sorma ve cevaplama, kontrol etme, tekniğin kendisi şeklinde altı kategoride toplanmıştır.

Şekil 6: PQRST Tekniği Grubu Öğrencilerinin Tekniğe İlişkin Görüşleri

Özet Yazma

Yapılan içerik analizi sonucunda öğrencilerin tekniğin özet yazmaya ilişkin yorumları; kolaylık sunma ve tekrarlama olmak üzere iki temel başlıkta incelenmiştir.

Tekrarlama

Tekniğin aşamalarında yapılan benzer işlemler, bir öğrenci tarafından tekrarlama olarak görülmüş; “*Çoğu yerini beğendim. Ön izlemeyi soru yazma ve soru cevaplamayı sevdim. Maddeleri sıralama da güzeldi. Yardımcı oldu bana. Kontrol aşaması da güzeldi. Orda özet yazmayı sevmedim. Çünkü tekrar özet yazıyor gibi oluyordu. Ama bir sürü detayı çıkararak yazıyorduk.*” ifadesiyle Ç1Ö3 kodlu öğrenci bu görüşünü dile getirmiştir. Bu öğrencinin teknikteki olayları sıralama basamağındaki kısımda liste oluşturmak yerine cümle oluşturarak özetlemeye çalıştığı gözlenmiştir. Ayrıca bu görüşe araştırmacı günlüklerinde de şu şekilde değinilmiştir:

“...Bu süreçte aynı sırada oturan iki öğrenci teknikte yer alan olayları sıralama basamağını yazmak istemediklerini söyledi. Tepki vermeden sıralar arasında gözlem yapmaya devam ettim ve bir süre sonra tüm kısımları doldurdıklarını gördüm. Bu iki öğrenciden birinin, olayları sıralama basamağında cümleler hâlinde yazdığını fark ettim.” (31.10.2018 tarihli araştırmacı günlüğü)

Uyarı yapılmasına rağmen bir başka uygulamada da aynı öğrencilerle bu durumun tekrarlandığı görülmüştür. Bu durum araştırmacı günlüğüne şu şekilde yansımıştır:

“... Bazı öğrencilerin (2 kişi) tekniğin olayları belirleme aşaması için kâğıtta ayrılan kısma özet yazdıkları ve bunu çizgili kâğıda farklı bir şekilde anlatmaya çalıştıklarını gördüm.” (07.11.2018 tarihli araştırmacı günlüğü)

Kolaylık Sunma

PQRST tekniğinin öğrencilere özet yazmada ve okuduğunu anlamada kolaylık sunduğu söylenebilir. Bu görüşü destekleyen Ç1Ö9 kodlu öğrenci, “*Beğendim tekniği. Metni okuyorduk göz gezdiriyorduk. Metni daha iyi anlamamızı sağlıyordu. Bize özetlemeyi daha da kolaylaştırıyordu. Beğenmediğim yok.*” şeklinde

düşüncesini dile getirmiştir. Bu başlığa ilişkin yaşananlar, 03.10.2018 tarihli araştırmacı günlüğüne şu şekilde yansımıştır:

“... Ardından öğrencilerle tüm aşamalar hakkında konuştuk ve aşamaların bizi nasıl yönlendirdiğini tartıştık. “Ön izlemede ve soru oluşturmada aslında biz metni merak ediyoruz, böylece okuduğumuzu merak ederiz.” , “Paragraflardan ana fikir çıkararak özetlemeyi kolaylaştırmış olduk.” gibi yorumlar yapan öğrenciler oldu.”

Paragraflardaki Ana Fikri Belirleme

Aynı zamanda tekniğin bir aşaması olan paragraflardaki ana fikri belirleme kategorisi, detaylandırma ve özetleme kolaylığı olmak üzere iki başlıkta incelenmiştir.

Detaylandırma

Özet yazma, bir metnin detaylardan arındırılmış bir şekilde ifade edilmesini gerektirmektedir. Tekniğin paragraflardaki ana fikri belirleme aşaması, öğrenciler için detay bilgilerin çıkarılmasına fırsat vermiştir. Ç1Ö3 kodlu öğrenci bu durumu şu şekilde dile getirmiştir: *“Çoğu yerini beğendim. Ön izlemeyi soru yazma ve soru cevaplamayı sevdim. Maddeleri sıralama da güzeldi. Yardımcı oldu bana. Kontrol aşaması da güzeldi. Orda özet yazmayı sevmedim. Çünkü tekrar özet yazıyor gibi oluyordu. Ama bir sürü detayı çıkararak yazıyorduk.”*

Özetleme Kolaylığı

Paragraflardaki ana fikri belirleme aşaması, öğrenciler için özetleme kolaylığı sağlamıştır. Bir önceki kategoride değinilen 03.10.2018 tarihli araştırmacı günlüğünde bu ifade desteklenmiştir. Ayrıca bu temaya ilişkin öğrenci görüşleri şu şekildedir:

Ç1Ö4: *Beğendim. Hani kâğıda paragrafları anlattıyorduk ya orayı sevdim çünkü özet yazarken bana yardımcı oldu.*

Ç1Ö7: *Güzeldi kolaydı. Örneğin önceden bir sürü ara bilgiye yer veriyordum. Yani böylelik metni böyle yapıyordum (Eliyle boyutları gösteriyor. Kısa bir metni daha uzun bir şekilde anlattığını kastediyor.) Artık biliyorum fark edebiliyorum. Bir de en çok paragrafları belirleme aşamasını*

sevdim. Paragrafları belirliyoruz ve özeti ona göre yazıyoruz. Hani teknik olmadan özet yazdık ya o zaman paragraf aşamasını hatırladım. İlk paragrafı belirledim ve o paragrafa göre devam ettirdim.

Ç1Ö11: *Beğendim. Paragrafları sıralamayı sevdim çünkü özet yazarken daha kolay oldu. Soru aşaması da güzeldi ilk metni gözden geçirdikten sonra soruları yazdık ve sonra okuduk. Beğenmediğim bir yer yok.*

Göz Gezdirme

Aynı zamanda tekniğin ilk aşaması olan metin üzerinde göz gezdirme kategorisi ile ilgili ifadeler; metni tanıma ve anlama, basitlik olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

Metni Tanıma ve Anlama

Teknikte yer alan göz gezdirmenin öğrencilerin metne yönelik merak duygusu uyandırmalarını ve metne yönelik ön bilgi oluşturmalarını destekleyen bir aşama olduğu söylenebilir. Buna yönelik Ç1Ö6 kodlu öğrenci görüşünü, “*Beğendim. Özet yazmayı kolaylaştırıyordu. Ön izleme yapmak metni tanımamızı sağlıyor daha iyi metni anlıyorum.*” şeklinde, Ç1Ö9 kodlu öğrenci ise “*Beğendim tekniği. Metni okuyorduk göz gezdiriyorduk. Metni daha iyi anlamamızı sağlıyordu. Bize özetlemeyi daha da kolaylaştırıyordu. Beğenmediğim yok.*” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

İfade ile ilgili bir açıklama da 03.10.2018 tarihli araştırmacı günlüğünde şu şekilde yer almıştır:

“... Ardından öğrencilerle tüm aşamalar hakkında konuştuk ve aşamaların bizi nasıl yönlendirdiğini tartıştık. ‘Ön izlemede ve soru oluşturmada aslında biz metni merak ediyoruz, böylece okuduğumuzu merak ederiz.’, ‘Paragraflardan ana fikir çıkararak özetlemeyi kolaylaştırmış olduk.’ gibi yorumlar yapan öğrenciler oldu.”

Basitlik

Göz gezdirme aşaması Ç1Ö1 kodlu öğrenci, “*Birinci ve altıncı aşamayı beğendim. Yani metni göz gezdirme ve özeti kontrol aşamalarını daha çok sevdim. Çünkü oralar daha basit. İşimi kolaylaştırdı.*” ifadesiyle aşamanın basit ve

kolaylaştırıcı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu görüş, bir önceki başlıkta verilen 03.10.2018 tarihli araştırmacı günlüğünde de desteklenmiştir.

Soru Sorma ve Cevaplama

Tekniğe göre göz gezdirme aşamasından sonra uygulanan soru sorma ve cevaplama aşamasına yönelik görüşler; gereksiz görme, metni anlama olmak üzere iki başlıkta toplanmıştır.

Gereksiz Görme

Göz gezdirmenin ardından metne yönelik soru sorma aşamasının dikkatli okumayı ve okuduğunu anlamayı destekleyen bir aşama olduğu söylenebilir. Ancak yazılı olarak ifade edilmesi ve bazı soruların cevaplanamaması, öğrenciler tarafından bu aşamanın gereksiz olarak düşünülmesine sebep olmuştur. Başlığa ilişkin öğrenci cevapları şu şekildedir:

Ç1Ö4: ... Soruları cevaplama kısmı biraz saçma geldi. Yazmasak da olabilirdi.

Ç1Ö6: ...Okumadan önce soru yazma ve cevaplama olmayabilirdi belki.

Ç1Ö7: ... Beğenmediğim yok ki. Belki soruları yazmamak olabilirdi. Zaten sorduğumuz soruların çoğu cevaplanamıyor. Boşu boşuna yazmış oluruz.

Ayrıca konuya ilişkin yaşananlar araştırmacı günlüğüne şu şekilde yansımıştır:

“...Öğrenciler metne yönelik ön izleme sonucunda amaç dışı ve alakasız sorular sordu. Bu noktada metni bilmediğimiz için sorduğumuz soruların mantıksız olabileceğini ve bu tarz soruların cevaplanmadan bırakılabileceğini söyledim.” (03.10.2018 tarihli araştırmacı günlüğü)

Metni Anlama

Soru sorma ve cevaplama aşamasının Ç1Ö8 kodlu öğrencinin “...Daha çok metni okumak ve özetlemek benim için güzeldi bir de soru hazırlamak çok güzeldi, yardımcı oldu daha iyi anladım.” ifadesine göre metni anlamada etkili olduğu söylenebilir.

Kontrol Etme

Yazılı ifade etme becerisinin gelişmesinde, yazılan bir metni kontrol etme; hataların görülmesini ve öz değerlendirme yapılmasını teşvik eden bir işlemdir. Tekniğin aşamalarında yer alan bu kategori; yanlışları görme ve düzeltme, kolaylık sağlama olmak üzere iki başlıkta incelenmiştir.

Yanlışları Görme ve Düzeltme

Kontrol etme aşamasına ilişkin yorumlar, tekniğin amacına hizmet ettiğini desteklemektedir. Bu aşamaya değinen Ç1Ö4 kodlu öğrenci görüşünü “... *Kontrol etme aşaması da güzeldi. Yanlışlarımı gördüm ve düzelttim. ...*” şeklinde, Ç1Ö7 kodlu öğrenci ise görüşünü, “... *Kontrol aşamasında da yanlış yazdıysak düzeltiveriyoruz okuyup. ...*” şeklinde ifade etmiştir.

Kolaylık Sağlama

Kontrol aşamasına değinen bir başka öğrenci de tekniğin bu aşamasının kolaylık sağladığını belirten Ç1Ö1 kodlu öğrenci olmuştur. Öğrencinin ifadesi, “*Birinci ve altıncı aşamayı beğendim. Yani metni göz gezdirme ve özeti kontrol aşamalarını daha çok sevdim. Çünkü oralar daha basit. İşimi kolaylaştırdı. ...*” şeklindedir.

Tekniğin Kendisi

Öğrencilerle yapılan görüşme ve araştırmacı günlüğü verileri incelendiğinde tekniğin herhangi bir aşamasına değinmeksizin genel yorumların yer aldığı görülmüştür. İfadeler için oluşturulan tekniğin kendisi kategorisi; özet yazmayı kolaylaştırma, özetlemede gerekli görme, önemli bilgiyi ayırt etme, metni anlama, özetlemeyi öğrenme ve olumlu tutum olmak üzere yedi başlıkta incelenmiştir.

Özet Yazmayı Kolaylaştırma

PQRST tekniği, öğrencilere özetleme stratejilerinin aşama aşama uygulanmasını sağlayan bir tekniktir. Öğrenciler için tekniğin aşamalarının yazılı olarak sunulması ve uygulanması, özetlemenin kolay bir şekilde gerçekleşmesinde rol oynamıştır. Bu anlamda Ç1Ö4, Ç1Ö5, Ç1Ö6 ve Ç1Ö12 kodlu öğrenciler, tekniğin özet yazmayı kolaylaştırdığına ilişkin görüşlerini dile getirmişlerdir. İfadelerden bazıları şu şekildedir:

Ç1Ö4: *Beğendim. Hani kâğıda paragrafları anlatıyorduk ya orayı sevdim çünkü özet yazarken bana yardımcı oldu. Kontrol etme aşaması da güzeldi. Yanlışlarımı gördüm ve düzelttim.*

Ç1Ö5: *Beğendim. En çok son aşamayı sevdim. Anlatılmak istenen kısmı kolay özetleyebildim. Mesajını yazabildim. Kontrol etmeyi de sevdim. ...*

Ç1Ö6: *Ben tekniği beğendim. Özet yazmayı kolaylaştırıyordu. ...*

Ç1Ö12: *İyiydi beğendim. İlk başta metne göz gezdiriyorduk soru yazıp okuyup cevaplandırıyorlardık. Özet yazıyorduk. Bu teknikle daha kolay oluyordu. İyi anlatmamı sağlıyordu. ...*

Özetlemede Gerekli Görme

PQRST tekniğinin özetlemeyi öğrenen öğrenciler için yapılan araştırmalara bakılarak etkili bir teknik olduğu söylenebilir. Bu başlığa ilişkin Ç1Ö10 kodlu öğrenci görüşünü, “*Evet beğendim. Çünkü özet yazmayı daha kolaylaştırıyor benim için. Ama tek kolaylaştırdığı için sevmiyorum bu tekniği, bence özet için gerekli. Beğenmediğim bir yer olmadı.*” şeklinde dile getirmiştir. Ayrıca 10.10.2018 tarihli araştırmacı günlüğünde şu ifadeler yer almıştır:

“...İlk dersten beri tekniğe karşı isteklilik gösteren öğrencilerden biri özet yazma aşamasına kadar teknikle yapılan işlemin aslında zihinsel bir özetleme olduğunu söyledi. Bu yorum diğer öğrencilerdeki farkındalığı sağladı.”

Önemli Bilgiyi Ayırt Etme

Özetleme, önemli bilginin önemsiz bilgiden ayırt edildiği, detay bilgilerin çıkarıldığı bir ifade etme şeklidir. Özetleme öğretiminde zorluk yaşanan durumlardan biri de detay bilgiyi çıkarma, önemli bilgiyi ayırt etmedir. Bu başlığa ilişkin yaşananlar, 14.11.2018 tarihli araştırmacı günlüğünde şu şekilde yansımıştır:

“...Öğrencilerden birkaçı özete başlamadan önce; ‘metinde bir sürü konuşma çizgisi var’, ‘fazlaca detay var’ gibi yorumlarla birlikte özet yazarken detaya yer verilmemesi gerektiğini, önemli bilgiyi önemsiz bilgiden ayırt edilmesi gerektiğini belirtti. ... Ayrıca bir öğrenci önceki uygulamada fazlaca detaya yer verdiğini fark ettiğini belirtti.”

Metni Anlama

PQRST tekniği, özetleme amacıyla geliştirildiği gibi içerisinde okuduğunu anlama stratejilerini barındıran bir tekniktir. Bu anlamda Ç1Ö8 kodlu öğrenci, “...Daha çok metni okumak ve özetlemek benim için güzeldi bir de soru hazırlamak çok güzeldi, hepsi bana yardımcı oldu daha iyi anladım.” şeklinde, Ç1Ö9 kodlu öğrenci ise “Beğendim tekniği. Metni okuyorduk göz gezdiriyorduk. Metni daha iyi anlamamızı sağlıyordu. Bize özetlemeyi daha da kolaylaştırıyordu.” şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Özetlemeyi Öğrenme

Tekniğin özetlemeyi öğrenmede etkili olduğuna ilişkin Ç1Ö1 kodlu öğrenci, “Siz gelmeden önce bir kitabın özetlenmeyecek yerlerini de özetleyebiliyordum şimdi daha iyi yazıyorum.” şeklinde, Ç1Ö5 kodlu öğrenci ise “Sizin o verdiğiniz kâğıt çok işe yaradı özete nereden başlanır nerede bitirilir onu öğrendim ve eğlenceliydi.” şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Olumlu Tutum

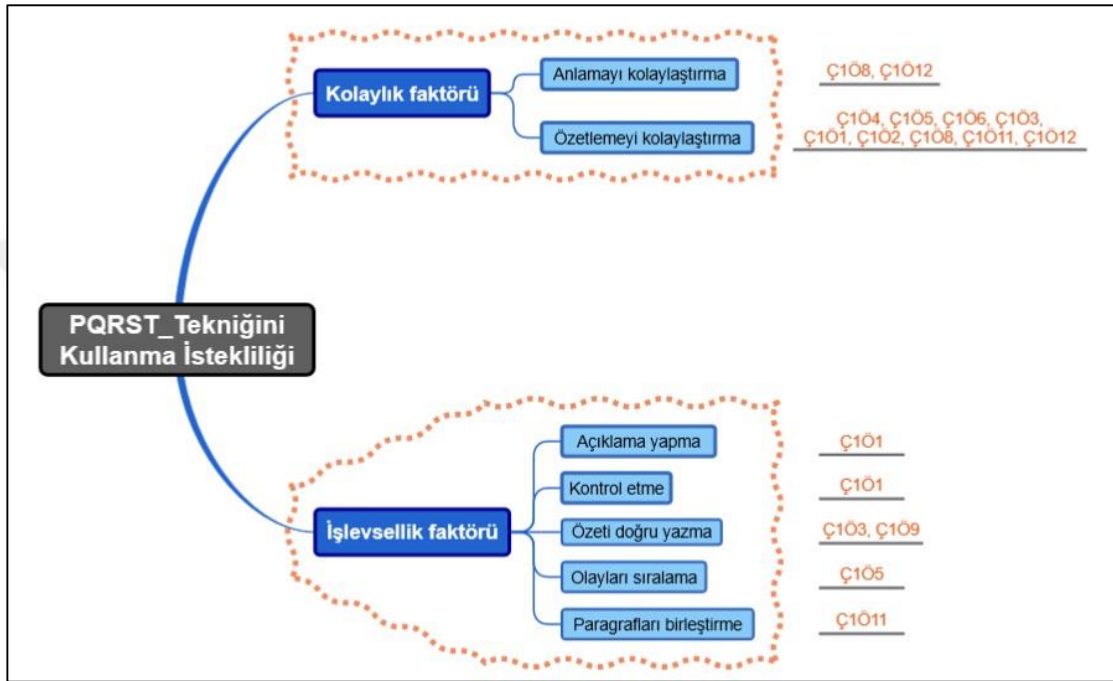
Yapılan görüşmelerde, Ç1Ö2, Ç1Ö3, Ç1Ö7, Ç1Ö8, Ç1Ö9, Ç1Ö10, Ç1Ö12 kodlu öğrencilerin tekniğe yönelik olumlu tutum geliştirdikleri görülmüştür. Öğrenci ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

Ç1Ö7: *Güzeldi kolaydı. Örneğin önceden bir sürü ara bilgiye yer veriyordum. Yani böylelik metni böyle yapıyordum (Eliyle boyutları gösteriyor. Kısa bir metni daha uzun bir şekilde anlattığını kastediyor.) Artık biliyorum fark edebiliyorum. Bir de en çok paragrafları belirleme aşamasını sevdim. Paragrafları belirliyoruz ve özeti ona göre yazıyoruz. Hani teknik olmadan özet yazdık ya o zaman paragraf aşamasını hatırladım. İlk paragrafı belirledim ve o paragrafa göre devam ettirdim. Kontrol aşamasında da yanlış yazdıysak düzeltiveriyoruz okuyup. ...*

Ç1Ö9: *Bu tekniği kullanmak gayet iyi bir şey. Mesela hiç özet bilmeyen birisi bile özet konusunda ilk öğrendiği tekniği kullanarak yapabilir. İlk öğrendiğimde ben özet çıkaramıyordum. Bu teknikle doğru bir şekilde yapmaya başladım. Tekniği defterime de yazdım. Saklayacağım.*

Ç1Ö12: *İyiymi beğendim. İlk başta metne göz gezdiriyorduk soru yazıp okuyup cevaplandırıyorlardık. Özet yazıyorlardık. Bu teknikle daha kolay oluyordu. İyi anlatmamı sağlıyordu. ...*

Görüşme esnasında yöneltilen “PQRST tekniğini özetleme yaparken ara sıra kullanmak ister misin?” sorusuna ilişkin öğrencilerin cevapları, şekil 7’de görüldüğü gibi kolaylık faktörü ve işlevsellik faktörü olmak üzere iki kategoride toplanmıştır.

Şekil 7. PQRST Tekniği Grubu Öğrencilerinin Tekniği Tekrar Kullanma İstekliliğine İlişkin Görüşleri

Kolaylık Faktörü

Öğrencilerin PQRST tekniğini tekrar kullanma isteklilikleri ile ilgili kolaylık faktörüne ilişkin açıklamaları; anlamayı kolaylaştırma ve özetlemeyi kolaylaştırma olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

Anlamayı Kolaylaştırma

Öğrenciler, PQRST tekniğini özetleme yaparken metni anlamayı kolaylaştırdığı için tekrar kullanmak istediklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin soruya yönelik cevapları şu şekildedir:

Ç1Ö8: *Evet. Çünkü kolay geliyor. Diğer özetleme şekillerini bilmiyorum ama benim işimi kolaylaştırdı, anlamamı kolaylaştırdı.*

Ç1Ö12: *İsterim. Yani öyle daha basit oluyordu ve daha kolay yazıyorduk. ... Bu teknikle daha kolay oluyordu. İyi anlamamı sağlıyordu.*

Özetlemeyi Kolaylaştırma

Ç1Ö1, Ç1Ö2, Ç1Ö3, Ç1Ö4, Ç1Ö5, Ç1Ö6, Ç1Ö8, Ç1Ö11 ve Ç1Ö12 kodlu öğrenciler, PQRST tekniğini özetleme yaparken özetlemeyi kolaylaştırdığı için tekrar kullanmak istediklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

Ç1Ö2: *Evet. Bana yardımcı olabileceğini düşünüyorum bu yüzden.*

Ç1Ö3: *Evet çünkü özeti kolaylaştırıyor ve düzgün yazdırıyor.*

Ç1Ö4: *Evet. Özetlerken daha kolay olduğu için isterim.*

Ç1Ö5: *Tabi. Sizin verdiğiniz kâğıdı kullanarak kolaylıkla yapabilirim. Olayları sıralamak daha kolay olur o zaman.*

Ç1Ö11: *Evet isterim. Çünkü işimi kolaylaştırdı. Daha rahat yazdım. Mesela teknikten sonraki özetlerde kafamda paragrafları birleştirmeye çalıştım. Kısaltmam gereken yerleri daha iyi belirledim tekniği hatırlayıp.*

İşlevsellik Faktörü

Öğrencilerin PQRST tekniğini tekrar kullanma isteklilikleri ile ilgili işlevselik faktörüne ilişkin açıklamaları; açıklama yapma, kontrol etme, özeti doğru yazma, olayları sıralama ve paragrafları birleştirme olmak üzere beş başlık altında incelenmiştir.

Açıklama Yapma

Ç1Ö1 kodlu öğrenci, “*Evet. Çünkü bana yardımcı oluyor. Özeti yazmama, açıklamama yardımcı oluyor. ...*” ifadesiyle özet yazarken açıklama yapma konusunda PQRST tekniğinin etkili olduğunu belirtmiştir.

Kontrol Etme

Tekniğin aşamalarından biri olan kontrol etme aşaması, öğrencileri yazdıkları özet metninde düzenleme yapmaya ve özeti doğru bir şekilde yazmaya teşvik etmiştir. Ç1Ö1 kodlu öğrenci, “...Mesela bir sınavda yazdığını kontrol etmemiz gerekir. Yoksa ne yazdığımızı bilmeyiz. Yazdığımızı kontrol etmemizi sağladı.” ifadesiyle bu görüşü desteklemiştir.

Özeti Doğru Yazma

Ç1Ö3 kodlu öğrenci, “Evet, çünkü özeti kolaylaştırıyor ve düzgün yazdırıyor.” ifadesiyle, Ç1Ö9 kodlu öğrenci ise “Evet çünkü daha da kolaylaştırıyor. O zaman daha da doğru oluyor.” ifadesiyle, özetleme yaparken PQRST tekniğini kullanmak istediklerini, onunla daha kolay ve doğru yazdıklarını ifade etmişlerdir.

Olayları Sıralama

Ç1Ö5 kodlu öğrenci, tekniğin çalışma kâğıdına değinerek tekniği tekrar kullanmak istediğini, “Tabi. Sizin verdiğiniz kâğıdı kullanarak kolaylıkla yapabilirim. Olayları sıralamak daha kolay olur o zaman.” şeklinde dile getirmiştir.

Paragrafları Birleştirme

Paragraflardaki ana fikri belirleme aşamasını özetleme yaparken kullandığını dile getiren Ç1Ö11 kodlu öğrenci, “Ç1Ö11: Evet isterim. Çünkü işimi kolaylaştırdı. Daha rahat yazdım. Mesela teknikten sonraki özetlerde kafamda paragrafları birleştirmeye çalıştım. Kısaltmam gereken yerleri daha iyi belirledim tekniği hatırlayıp.” şeklinde, tekniği tekrar kullanmak istediğini dile getirmiştir. Ayrıca öğrencinin bu açıklamasında teknik olmadan da aşamaları uygulamaya çalıştığına değindiği görülmektedir.

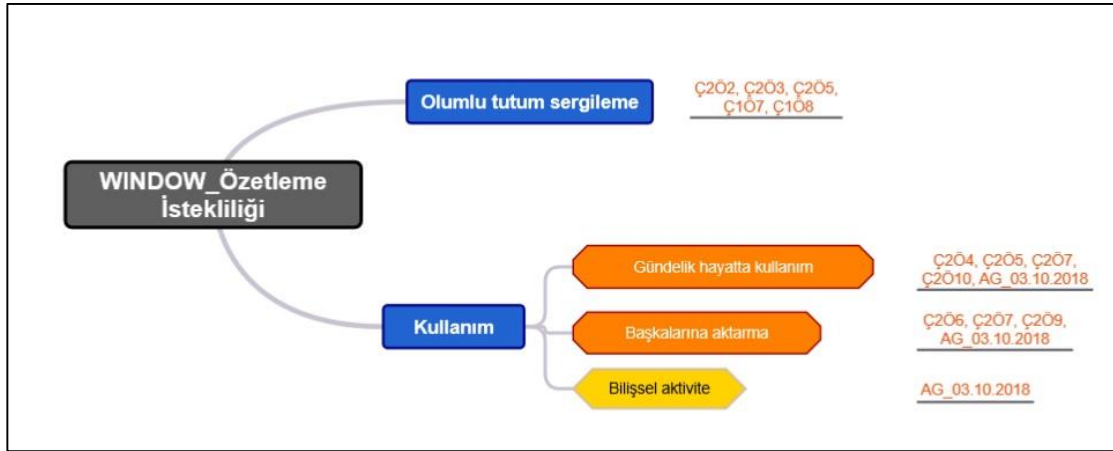
4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu başlık altında araştırmanın altıncı alt problemi olan öğrencilerin WINDOW tekniği ve uygulama süreci hakkındaki görüşlerine ilişkin bulgular, görüşme soruları sırasına göre araştırmacı günlüğünden elde edilen verilerle desteklenerek sunulmuştur.

Görüşme esnasında öğrencilere yöneltilen “Okuduğun bir metni yazılı olarak özetlemeyi ara sıra da olsa ister misin?” sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplar,

Şekil 8’de görüldüğü gibi olumlu tutum sergileme ve kullanım olmak üzere iki kategoride toplanmıştır.

Şekil 8. WINDOW Tekniği Grubu Öğrencilerinin Metin Özetlemeye Karşı İstekliliğine İlişkin Görüşleri

Olumlu Tutum Sergileme

Öğrencilerle yapılan görüşmede öğrencilerin özetlemeye yönelik olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür. Öğrenci görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

Ç2Ö2: *İsterim. Çünkü özetlemek güzel bir şeymiş. Daha önce sevmiyordum.*

Ç2Ö3: *Evet. Çünkü eskiden sizinle yapıyorduk ama şimdi özetleme yapmıyoruz. Yine yapmak isterdim.*

Ç1Ö8: *İsterim. Özeti birazcık seviyorum.*

Kullanım

Öğrencilerin özet yazmaya ilişkin isteklilikleri kullanım kategorisi altında; gündelik hayatta kullanım, başkalarna aktarma, bilişsel aktivite olmak üzere üç başlıkta incelenmiştir.

Günelik Hayatta Kullanım

Özetleme, günlük hayatta birçok kez karşılaşılan, özellikle iletişimde sık kullanılan bir beceridir. Öğrencilerin görüşme esnasında özetlemenin bu yönünü

ifade ettikleri görülmektedir. Öğrencilerin günlük hayatta özetlemenin kullanımına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

Ç2Ö4: *Evet. Çünkü hem daha iyi anlamış olurum hem de daha iyi soruları cevaplamış olurum. ... Okulda, evde de kullanıyorum özetlemeyi. Çünkü bazen uzatabiliyorum bir şeyi. Bir keresinde öğretmenimiz bir tiyatro yapalım demişti. Ben onu kısaca anneme anlattım yani özetlemiş oldum. Yazmasam da o zaman özetlemiş oldum.*

Ç2Ö5: *İsterim. O da sevdiğim bir iş. Sadece sevdiğim için de değil aslında. Öğrendiğim için ve bazı yerlerde bana yardımcı olacağı için. Mesela sınavlarda falan günlük hayatımızda falan...*

Ç2Ö10: *Olursa isterim. Çünkü yazmayı seviyorum. Hem özetlemeyi de öğrenmiş olurum diye... Çünkü günlük hayatımızda özetlemeyi kullanmak önemli...*

Ayrıca bu başlığa ilişkin açıklama 03.10.2018 tarihli araştırmacı günlüğünde de “...Yaşanan yılların, birinin hayatının kısa sürede nasıl anlatıldığına ve özetlemenin hayatımızdaki yerlerine değindik. ...” ifadesiyle desteklenmiştir.

Başkalarına Aktarma

Başkalarıyla etkileşim kurma esnasında kullanılan ifade etme becerilerinden biri özetlemedir. Bu ifadeye ilişkin açıklama 03.10.2018 tarihli araştırmacı günlüğünde desteklenmiştir. Bir bilgiyi başkalarına anlatma esnasında özetlemenin kullanıldığını dile getiren öğrenci ifadeleri şu şekildedir:

Ç2Ö6: *Evet. Mesela birine bir şey anlatırken hepsini uzun uzun anlatmak yerine kısa bir şekilde doğru olanı anlatmak için özeti öğrenmemiz gerekir. Bu da bize yardımcı olur.*

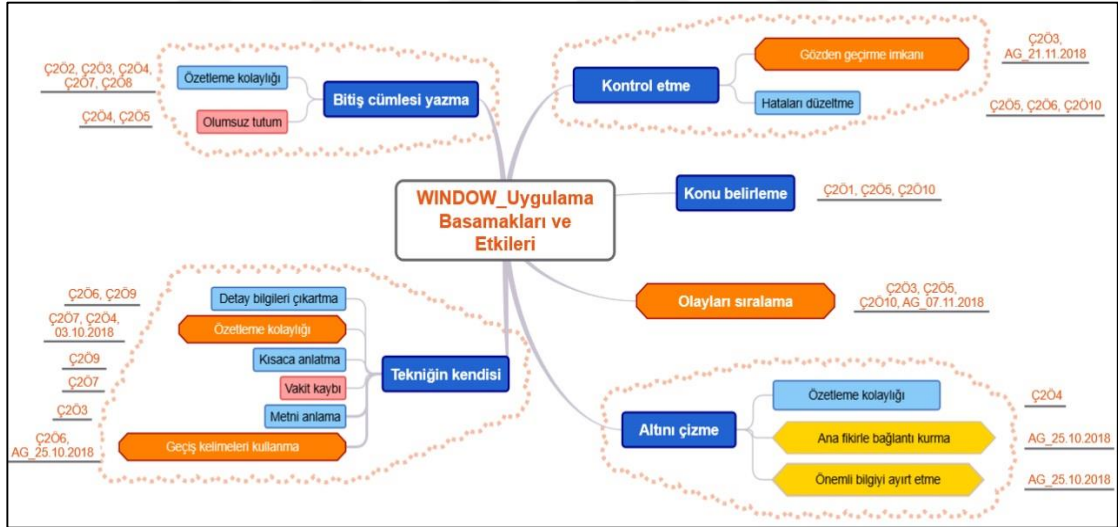
Ç2Ö7: *Evet. Yani özetlediğim zaman başka arkadaşlarımla da paylaştığım için kendimi biraz mutlu hissederim. Bazı şeyleri uzun yazılar olsa da kendimiz özetleyerek arkadaşlarımızla paylaştığımızda daha iyi olabilir. Mesela aklımızda tuttuğumuzda unutulabilir ama özeti yazarsak karşımıza onunla ilgili bir şey çıktığında onu kullanabiliriz.*

Ç2Ö9: *Evet. Çünkü bir metni uzunsa ona kısa bir şekilde karşıdaki kişiye anlatabilirim. Daha kolay olabilir. Daha az vaktimi alır.*

Bilişsel Aktivite

Özetlemenin okuma, okuduğunu anlama alanlarıyla doğrudan ilişkili olması sebebiyle zihinsel süreç becerilerinin aktif olmasında rol oynadığı söylenebilir. Buna yönelik 03.10.2018 tarihli araştırmacı günlüğünde, “...Öğrenciler ders çalışırken, kitabı okuduktan sonra, hikâye anlatırken, işe girileceğinde öz geçmiş anlatılırken özetleme yapıldığını ifade etti.” ifadesiyle öğrencilerin bu anlamda farkındalığa sahip oldukları görülmüştür.

Görüşme esnasında yöneltilen “Metin özetlemede WINDOW tekniğinin beğendiğin ve beğenmediğin kısımları nelerdir?” sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplar, Şekil 9’da görüldüğü gibi tekniğin kendisi, bitiş cümlesi yazma, kontrol etme, konu belirleme, olayları sıralama, altını çizme olmak üzere altı kategoride toplanmıştır.

Şekil 9. WINDOW Tekniği Grubu Öğrencilerinin Tekniğe İlişkin Görüşleri

Tekniğin Kendisi

Öğrencilerle yapılan görüşme ve araştırmacı günlüğü verileri incelendiğinde, tekniğin herhangi bir aşamasına değinmeksizin genel yorumların yer aldığı görülmüştür. Bu ifadeler için oluşturulan tekniğin kendisi kategorisi; detay bilgileri

çıkartma, özetleme kolaylığı, kısaca anlatma, vakit kaybı, metni anlama, geçiş kelimeleri kullanma olmak üzere altı başlıkta incelenmiştir.

Detay Bilgileri Çıkartma

Özetleme; okunan, dinlenen bir metnin detay bilgilerinin çıkarılarak kısaca ifade edilmesidir. Özetleme yaparken bilgilerin önemlilik durumunun ayırt edilmesi önem taşımaktadır. WINDOW tekniğinin özetlemede bu anlamda rol oynadığı söylenebilir. Ç2Ö6 kodlu öğrenci, “...Tekniği beğendim. Mesela detay bilgileri çıkartmayı ve çok gereksiz olanları çıkararak daha düzgün cümle kurmayı öğrendiğim için mutlu oldum. ...” şeklinde, Ç2Ö9 kodlu öğrenci, “...Mesela konuşmaları yazmamam gerektiğini ayrıntılı yerlere yer vermemeyi öğrendim bu teknikle. ...” şeklinde tekniğin detay bilgileri ayırt etmede katkıda bulunduğunu ifade etmiştir.

Özetleme Kolaylığı

WINDOW tekniğinin öğrenciler için metin özetlemede yol gösterici olduğu söylenebilir. Bu anlamda Ç2Ö7 kodlu öğrenci görüşünü, “Metnin konusu ve metne yönelik bitiş cümlesiyle metni özetlerken bize yardım etti. Nasıl özetleyeceğimizi bize anlatıyormuş gibi oluyor.” şeklinde ifade etmiştir. Ç2Ö4 kodlu öğrenci de “Beğendim. Çünkü hem özetlemenin daha kısa yolu hem de özetlerken daha iyi olduğunu düşünüyorum.” şeklinde dile getirmiştir. Ayrıca 03.10.2018 tarihli araştırmacı günlüğünde de bu başlığa ilişkin şu ifade yer almıştır:

“...Ardından tüm aşamaları tartıştık ve bu aşamaların özet yazmanın ne ölçüde bize fayda sağladığını sordum. Öğrencilerden “işimizi kolaylaştırır, özet için bize ipucu verir” gibi yorumlar yapan öğrenciler oldu.”

Kısaca Anlatma

Metin özetlemede kısa anlatım, ana fikrin ve önemli bilgilerin aktarılması açısından gereklidir. Tekniğin kısaca anlatıma yönelik katkısına Ç2Ö9 kodlu öğrenci, “Tekniği beğendim. Kademe kademe giderken hem yöntemleri öğrendik hem kısa bir şekilde anlatmayı öğrendik. Bazı kuralları öğrendik. ...” şeklinde değinmiştir.

Vakit Kaybı

Tekniğin aşamalarının çoğunlukla yazılı ifadelerden oluşması, öğrenciler için vakit kaybına sebep olmuştur. Bu durumun farkında olan Ç2Ö7 kodlu öğrenci bu durumu, “*Beğendim. Biraz özetlemede vakit kaybettiriyormuş gibi oldu. Ama sonraki özetlerde önceden onu yaptığımız için kendim yapabileceğime inanmıştım. Ve daha rahat özet yazdım. ...*” şeklinde ifade etmiş, tekniğin yazmaya yönelik özgüven kazandırdığına da değinmiştir.

Metni Anlama

WINDOW tekniği özetlemenin yanında, okuma ve okuduğunu anlama stratejilerini içermektedir. Bu ifadeye yönelik Ç2Ö3 kodlu öğrenci, “*Evet beğendim. Metnin konusunu onunla daha iyi anlıyoruz ve metinde geçenleri yazıyoruz. ...*” şeklinde açıklama yapmıştır.

Geçiş Kelimeleri Kullanma

Cümleler arasında anlam ilişkisi kurma, yazılı ve sözlü ifadelerde akıcılığın sağlanması için gerekli bir işlemdir. Bu anlamda geçiş kelimeleri, önemli rol oynamaktadır. Ç2Ö6 kodlu öğrenci tekniğin bu aşamasına yönelik görüşünü, “*...Mesela geçiş kelimeleri kullanırken de bir olayı diğer olaya nasıl bağlanacağını görmüş olduk. ...*” şeklinde ifade etmiştir. Ayrıca bu başlığa ilişkin bir ifade 25.10.2018 tarihli araştırmacı günlüğünde şu şekilde yansımıştır:

“... Bununla birlikte öğrencilerin genelinin geçiş kelimelerine yönelik olumlu tutumu olduğunu gördüm. Çünkü bu aşamayı öğrendikleri konusunda pek emin olamamıştım. Özet yazarken cümleler arasındaki geçiş kelimelerini kendiliğinden söylediklerini görünce öğrendiklerini anladım. ...”

Bitiş Cümlesi Yazma

Tekniğin aşamalarından biri olan bitiş cümlesi yazma kategorisi; özetleme kolaylığı, olumsuz tutum olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

Özetleme Kolaylığı

Bitiş cümlesi, bazı öğrencilere göre özetlemede kolaylık sağlamış, yol gösterici olmuştur. Bitiş cümlesinin özetleme kolaylığı sağladığı Ç2Ö2 kodlu öğrenci tarafından, “*...Bir de bitiş cümlesi benim özet yazmamda anlatmak istediğim şeyi,*

bitiş cümlesini yazdık aklımda kaldı. Ona göre daha kolay yazdım.” şeklinde; Ç2Ö3 kodlu öğrenci tarafından *“Bitiş cümlesini yazıyoruz ve özetlemek daha kolay oluyor.”* şeklinde; Ç2Ö4 kodlu öğrenci tarafından ise *“Altını çizince bitiş cümlesini de daha kolay yazıyorduk. Onu yazınca da özeti de yazabildik.”* şeklinde ifade edilmiştir. Ayrıca konuya ilişkin Ç2Ö7 kodlu öğrenci görüşünü, *“Metnin konusu ve metne yönelik bitiş cümlesiyle metni özetlerken bize yardım etti. Nasıl özetleyeceğimizi bize anlatıyormuş gibi oluyor.”* şeklinde ve Ç2Ö8 kodlu öğrenci ise *“Bitiş cümlesi yazmayı ve geçen yerleri yazmayı beğendim. Çünkü bitiş cümlesini yazınca nasıl bitirmem gerektiğini gösteriyor birazcık daha güzel oluyor.”* şeklinde ifade etmiştir.

Olumsuz Tutum

Bazı aşamalara yönelik öğrencilerin olumsuz tutum sergiledikleri görülmüştür. Bu aşamalardan biri bitiş cümlesi yazma olmuştur. Ç2Ö5 kodlu öğrenci bu konudaki görüşünü, *“...Ama bitiş cümlesini çok bilemiyorum.”* diyerek bu aşamada zorlandığını dile getirmiştir.

Kontrol Etme

Tekniğin bir diğer aşaması olan, kontrol etme kategorisi, gözden geçirme imkânı ve hataları düzeltme olmak üzere iki başlıkta ele alınmıştır.

Gözden Geçirme İmkânı

Özellikle yazılı ifade etme becerilerinde öz değerlendirme, doğru bir şekilde yazma konusunda önemli bir etkiye sahiptir. Tekniğin kontrol etme aşaması, öğrencilere yazdıkları özet metnini değerlendirme imkânı sağlamıştır. Bu başlığa ilişkin Ç2Ö3 kodlu öğrenci görüşünü, *“Kontrol aşaması bizim yazdığımızı kontrol etmemizi sağlıyordu ve bazen “hayır” işaretlersek düzeltiyorduk.”* şeklinde ifade etmiştir. Ayrıca son uygulamanın gerçekleştirildiği 21.11.2018 tarihli araştırmacı günlüğünde de *“Öğrenciler metni okuyup özetledikten sonra kâğıtlarını okuyarak teslim etti.”* ifadesi, öğrencilerin özetlemede dikkat ettikleri aşamalardan birinin kontrol etme aşaması olduğunu göstermektedir.

Hataları Düzeltme

Teknikte yer alan kontrol etme aşaması, öğrencilerin hatalarını görmelerini sağlamakta ve düzeltmeleri için geri bildirim niteliği taşımaktadır. Buna yönelik

Ç2Ö5 kodlu öğrenci, “*Bir de kontrolde hatamız varsa düzeltmemizi sağlıyordu. Bu aşama en güzeliydi.*” şeklinde; Ç2Ö6 kodlu öğrenci, “*Kontrol aşaması iyiydi mesela. Çünkü bir yanlış yaptığımız yerde yanlışımızı görebilmemiz için düzeltme yapmamız gerekiyordu ve düzeltmeyi de oradan görerek sağlamış olduk.*” şeklinde ve Ç2Ö10 kodlu öğrenci, “*Kontrol etme olduğu için kendimi yapabildim mi yapamadım mı diye kontrol ettiğim iyiydi.*” şeklinde görüşünü dile getirmiştir.

Konu Belirleme

Metni okuduktan sonra gelen konu belirleme aşaması, öğrenciler için özet yazmada yol gösterici nitelik taşımıştır. Konu belirleme başlığına ilişkin Ç2Ö1 kodlu öğrenci görüşünü, “*Konuyu belirleme benim en çok sevdiğim yerd. Çünkü konuyu belirlemezsek ne yazacağımızı bilemeyiz.*” şeklinde, Ç2Ö5 kodlu öğrenci, “*Metinde geçen olayları sıralama kısmını, metnin konusunu beğendim.*” şeklinde ve Ç2Ö10 kodlu öğrenci de “*Konu yazarken de mesela ben konusuna göre düzenledim yazdığımı.*” şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Olayları Sıralama

Bir metin özetlenirken tekrar edilen bilgilerden arındırılmalı ve önemli görülen yerlere değinilmelidir. Teknikte yer alan olayları sıralama aşamasının özetlemede gerekli görülen bu duruma hizmet ettiği söylenebilir. Olayları sıralamaya ilişkin Ç2Ö3 kodlu öğrenci görüşünü, “*Metnin konusunu onunla daha iyi anlıyoruz ve metinde geçenleri yazıyoruz. Bitiş cümlesini yazıyoruz ve özetlemek daha kolay oluyor. ... Ben en çok metinde geçen olayları sıralamayı sevdim.*” şeklinde; Ç2Ö5 kodlu öğrenci, “*... Metinde geçen olayları sıralama kısmını, metnin konusunu beğendim. ...*” şeklinde, Ç2Ö10 kodlu öğrenci ise “*Bir de neler yapacağımızı sıraladığımız için özetlemem daha kolay olmuştu.*” şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Ayrıca olayları sıralamaya ilişkin 07.11.2018 tarihli araştırmacı günlüğünde “*...Öğrencilerden bazılarının, olayları sıralama aşamasında sorun yaşamadıklarını, ancak metni özetler yapıda bir anlatım kullandıklarını fark ettim.*” ifadesi yer almış; öğrencilerin bu aşamada yapmış oldukları bir hata dile getirilmiştir.

Altını Çizme

Metni okumanın ardında yer alan altını çizme uygulaması, öğrencilerin önemli bilgileri ayırt etmelerini destekleyen bir aşama olmuştur. Bu kategori;

özetleme kolaylığı, ana fikirle bağlantı kurma, önemli bilgiyi ayırt etme olmak üzere üç aşamada incelenmiştir.

Özetleme Kolaylığı

Altını çizme, önemli yerlerin vurgulanmasını sağlayan bir okuma stratejisidir. Bir öğrencinin görüşüne göre altı çizilen yerler, öğrencilere olayları listeleme ve özetleme aşamalarında olduğu gibi bitiş cümlesi yazmada da yardımcı olmuştur. Ç2Ö4 kodlu öğrenci bu konudaki görüşünü, *“Beğendim. Çünkü hem özetlemenin daha kısa yolu hem de özetlerken daha iyi olduğunu düşünüyorum. Bence altını çizme ve bitiş cümlesi yazma kısmı güzeldi. Altını çizince bitiş cümlesini de daha kolay yazıyorduk. Onu yazınca da özeti de yazabildik.”* şeklinde ifade etmiştir.

Ana Fikirle Bağlantı Kurma

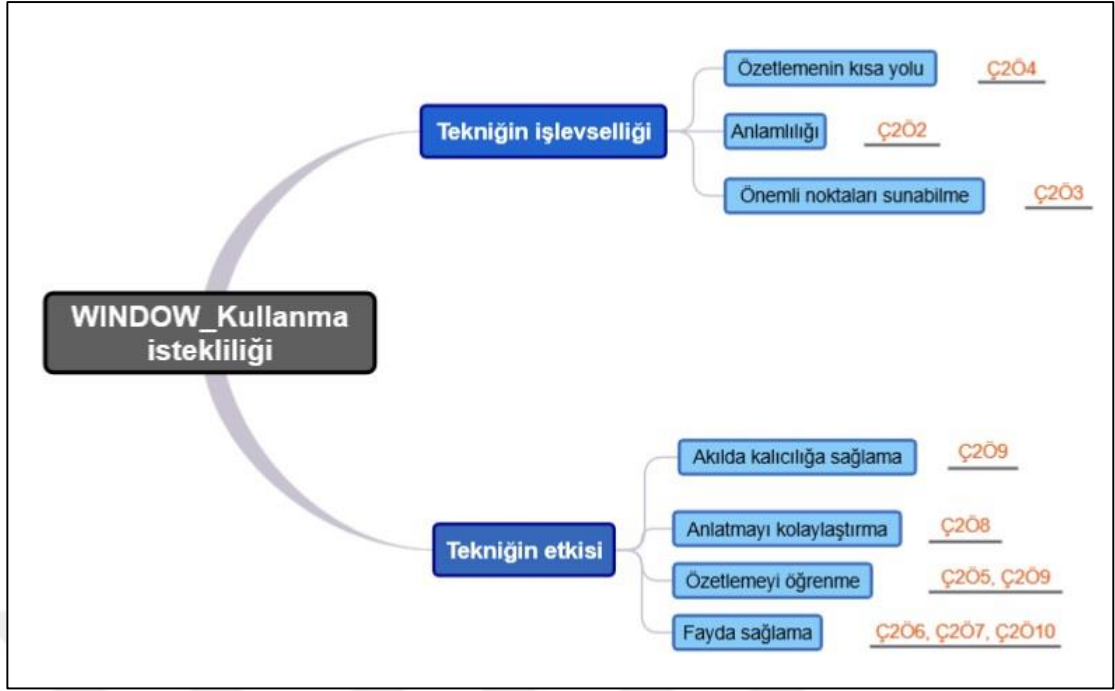
Altını çizme, metinde hâkim olan konuya yönelik önemli görülen yerlerin işaretlenmesi aşamasıdır. Bu anlamda öğrenciler tarafından ana fikrin kavranması ve bilgiler hakkında değerlendirme yapmalarının sağlanması açısından önem taşımaktadır. Öğrencilerin başlarda altını çizme konusunda ortak bir görüşe sahip olmadıkları ancak ilerleyen süreçte tekniğin diğer aşamalarından destek alarak uygun bir şekilde bu ayrımı yaptıkları gözlenmiştir. Konuya ilişkin gözlemler 25.10.2018 tarihli araştırmacı günlüğüne, *“...Ayrıca altını çizme aşamasında öğrencilerin hemfikir olmadığı kısımların ana fikirle bağlantılı olarak ayırt edebildiklerini gördüm. ...”* şeklinde yansımıştır:

Önemli Bilgiyi Ayırt Etme

Metindeki önemli bilgilerin altını çizme aşaması, öğrencilerin metnin bütününe dikkate alarak önemli ve önemsiz bilgileri ayırt etmeleri konusunda yol gösterici olmuştur. Bu konuya ilişkin gözlemler 25.10.2018 tarihli araştırmacı günlüğüne, *“...Önemli yerlerin altını çizerken kelimelerin, öğrenciler için ayırt edilebildiğini öğrendiklerini fark ettim. Bazı ifadeleri tamamen çizmek isteyen öğrenciler, artık kelime kelime çizebiliyorlar. ...”* şeklinde yansımıştır:

Görüşme esnasında yöneltilen “WINDOW tekniğini özetleme yaparken ara sıra kullanmak ister misin?” sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplar, Şekil 10’da görüldüğü gibi tekniğin işlevselliği ve tekniğin etkisi olmak üzere iki kategoride toplanmıştır.

Şekil 10. WINDOW Tekniği Grubu Öğrencilerinin Tekniği Tekrar Kullanma İstekliliğine İlişkin Görüşleri

Tekniğin İşlevselliği

Öğrencilerden bazıları tekniği işlevselliği nedeniyle tekrar kullanmak istediklerini belirtmişlerdir. Bu kategori; özetlemenin kısa yolu, anlamlılığı, önemli noktaları sunabilme olmak üzere üç başlıkta ele alınmıştır.

Özetlemenin Kısa Yolu

Ç2Ö4 kodlu öğrenci tekniği tekrar kullanmak istediğini ve özetlemede kolaylık sağladığını, “ *Evet. Çünkü dediğim gibi özetlemenin kısa yolu olduğu için onu tercih ederim.*” şeklinde dile getirmiştir.

Anlamlılığı

WINDOW tekniği kullanarak özet yazmak, Ç2Ö2 kodlu öğrenci için daha anlamlı bulunmuştur. Konuya ilişkin Ç2Ö2 kodlu öğrenci, “*İsterim çünkü daha anlamlı oluyor.*” şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Önemli Noktaları Sunabilme

Tekniğin amacı, öğrencilere özetleme stratejilerini kazandırmakla birlikte etkili özet yazmayı sağlamaktır. Bu anlamda Ç2Ö3 kodlu öğrenci tekniği tekrar kullanmak istediğini, “*İsterim, çünkü hepsini söylemememiz gerekiyor ve sadece önemli yerlerini söylüyoruz onunla. Bu yüzden...*” ifadesiyle tekniğin önemli yerleri ayırt etme konusunda destek sunduğunu dile getirmiştir.

Tekniğin Etkisi

Öğrenciler, tekniğin genel olarak etkisine yönelik görüşler belirtmişlerdir. Bu görüşlerin yer aldığı tekniğin etkisi kategorisi; akılda kalıcılığı sağlama, anlatmayı kolaylaştırma, özetlemeyi öğrenme ve fayda sağlama başlıkları altında incelenmiştir.

Akılda Kalıcılığı Sağlama

Teknikte yer alan işlem basamakları, öğrencilerin özetlemeyi öğrenmelerine ve geliştirmelerine katkı sağlamıştır. Bu görüşe ilişkin Ç2Ö9 kodlu öğrenci tekniği tekrar kullanmak istediğini, “*Evet. Çünkü kademe kademe giderken hem öğrenmiş oluyoruz hem bunları kullanarak geliştirebiliriz hem de unutmayız.*” şeklinde ifade etmiştir.

Anlatmayı Kolaylaştırma

Özetleme, ifade etme becerilerinden biri olmakla birlikte çalışmada daha çok yazılı ifade etme becerilerine hitap etmiştir. Bu anlamda Ç2Ö8 kodlu öğrenci tekniği tekrar kullanmak istediğini, “*İsterim çünkü bazı şeyleri anlatmamı kolaylaştırıyor.*” şeklinde dile getirmiştir.

Özetlemeyi Öğrenme

Özetleme becerisini öğrenme ve geliştirme amacıyla geliştirilen bu tekniğin etkileri, öğrenciler tarafından da vurgulanmıştır. Bu anlamda Ç2Ö5 kodlu öğrenci, “*İsterim. Çünkü daha iyi özet yazmamı sağlıyor. Ben siz gelmeden önce özet yazmayı çok bilmiyordum. Bu tekniği öğrendim ve özet yazmak daha kolaylaştı. Cümleleri sıraladığımızda ve kontrole göre düzelttiğimizde özeti daha güzel yazabiliyoruz.*” şeklinde, Ç2Ö9 kodlu öğrenci, “*Evet. Çünkü kademe kademe giderken hem öğrenmiş oluyoruz hem bunları kullanarak geliştirebiliriz hem de unutmayız.*” şeklinde tekniği tekrar kullanmak istediklerini belirtmişlerdir.

Fayda Sağlama

Tekniğin genel anlamda öğrenciler için olumlu yaklaşıma fırsat verdiği görülmüştür. Tekniğin geneline yönelik fayda sağladığını Ç2Ö6 kodlu öğrenci, “Evet. Mesela bazı unuttuğum yerler olunca WINDOW tekniğinden bakarak daha iyi bir şekilde yazabileceğimi düşünüyorum.” şeklinde, Ç2Ö7 kodlu öğrenci ise “İsterim. Çünkü oradaki yöntemler iyi, geliştirici ve kullanılabilir yöntemler...” şeklinde dile getirmiştir.

Uygulama Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar

Araştırma sürecinde her iki grupta da bazı sorunların yaşandığı görülmüştür. Bu sorunlar araştırmacı günlüğünden elde edilen verilerle desteklenerek sunulmuştur.

- Öğretim aşamasında ders planında ihtiyaç duyulan akıllı tahtanın ses ayarlarının bozuk olması, ders planında yer alan bir etkinliğin farklı şekilde gerçekleştirilmesine sebep olmuştur.
- Araştırma süresince uygulama saatlerinin beşinci ve altıncı ders saatlerinde yürütülmesi, öğrencilerin dikkat sürelerinin az olmasına sebep olmakla birlikte zaman zaman istenmeyen davranışları da (farklı bir şeyle ilgilenme, konuşma vb.) beraberinde getirmiştir. Bu durum Ç2 grubuna ait 07.11.2018 tarihli araştırmacı günlüğünde şu şekilde yansımıştır:

“...Bugünkü derste öğrenciler, yaptıklarını paylaşma eğilimindeydi (ben 4 satır yazdım, sorularımı söyleyeyim mi, benim olay listem kısa oldu gibi...). Bu nedenle sık sık uyarılar yapmak zorunda kaldım ve istenmeyen davranışlara karşı müdahaleler zaman kaybına sebep oldu. ...”

- Karşılaşılan bir diğer sorun da ders esnasında sınıfa gelen kişilerin akışı bozması olmuştur. Bu durumlardan biri Ç1 grubuna ait 07.11.2018 tarihli araştırmacı günlüğüne şu şekilde yansımıştır:

“...Birinci dersin ilk yarım saati içinde yan sınıftan bir öğretmen teneffüste kavgaya karışması nedeniyle sınıfa geldi. Kısa bir süre öğrenci hakkında şikâyetle bulundu ve sınıf öğretmeni sınıfta olmadığı için gitti. ...”

Ç2 grubuyla yürütülen derslerden birinde ders esnasında karşılaşılan ve süreci olumsuz etkileyen bir durum 10.10.2018 tarihli araştırmacı günlüğüne şu şekilde yansımıştır:

“...Bugün son derse girdik ve dersin başlamasından 10-15 dakika sonra dersin ortasında dolapları değiştirmek isteyen görevliler geldi. Sınıf öğretmeninin haberi olduğunu belirterek dolapla ilgilendiler. Bu esnada metni okuma aşamasındaydık. 5 dakika kadar durup çıktılar. Ancak sonra tekrar gelip başka dolap getirdiler ve matkap kullanarak öğrencilerin dikkatlerinin dağılmasına sebep oldular. Bu nedenle özet metnini son dakikalarda bitirebildim ve değerlendirme aşamasını gerçekteştiremedim.”

5. BÖLÜM: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, yürütülen çalışmanın nicel ve nitel bulguları ışığında elde edilen sonuçlar, tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuçlar ve Tartışma

Özetleme, birçok derste kullanılan ve öğrencilere çeşitli etkinliklerle kazandırılması mümkün olan bir beceridir. Kendiliğinden edinilmesi zor olan özetleme becerisinin öğretilmesi ve geliştirilmesi için öğrencilerin aktif bir şekilde katılım sağlayabileceği ders süreçleri planlanmalıdır.

Bu çalışma, ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin metin özetleme becerilerinin geliştirilmesinde WINDOW ve PQRSST tekniklerinin etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma, nicel ve nitel verilerden yararlanılarak uygulanan tekniklerin farklı gruplara etkililik düzeyini yansıtmaktadır.

Araştırmanın bulgularına bakıldığında öğrencilerin uygulama öncesinde özetleme hakkında bilgi sahibi oldukları ancak birçok hata yaptıkları görülmüştür. Uygulama sonrasında elde edilen bulgularda, PQRSST tekniğinin ve WINDOW tekniğinin dördüncü sınıf öğrencilerinin metin özetleme becerilerinin gelişiminde olumlu bir etkisinin olduğu saptanmış; öğrencilerin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Ayrıca tekniksiz özetleme uygulamasında da sonuç benzerlik göstermiş; öğrencilerin ön test ve tekniksiz özetleme puanları incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılık, her iki grupta da kendini nicel ve nitel bulgularda hissettirmiştir. Ayrıca öğretimin ardından tekniğin ortadan kaldırılmasıyla öğrencilerin metin özetleme başarılarındaki etkisini yardımcı bir araç olmadan da sürdürebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu çıkarımlar, tekniklerin transfer edilebilir ve kullanılabilirlik açısından nitelikli olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmanın özetleme öğretiminde teknik kullanımına yönelik bulguları ile alanyazındaki bazı araştırmaların bulguları paralellik göstermektedir. Örneğin grafik düzenleyicilerin bilgilendirici metinleri çözümlene ve özetleme becerisine katkıda bulunduğu (Tavşanlı, 2014); hikâye haritalarının dinlenen bir metni özetlemede

(Arslan, 2017) ve ana fikir bulma becerileri üzerinde etkili olduğu (Şahin, 2012) sonucuna ulaşılan çalışmalardaki bulgular, bu çalışmadaki teknik kullanımının etkililiği ile ilgili bulguları desteklemektedir.

Araştırmadan elde edilen bir diğer bulguya göre her iki teknik gruplarında da öğrencilere metin verilmeden özet yazdırıldığında öğrencilerin metni kolaylıkla hatırlayabildikleri görülmüştür. Bu durumda kullanılan tekniğin ve özetlemenin etkili olduğu söylenebilir. Çünkü özetleme, bir metnin anlaşılmasına ve hatırlanmasına katkıda bulunan bir stratejidir (Benzer, Sefer, Ören ve Konuk, 2016, s.164). Ayrıca PQRST ve WINDOW tekniklerinin aşamalarının, okunan bir metnin hatırlanmasına katkıda bulunduğu söylenebilir. Ede (2012) tarafından yapılan bir çalışmada, okuduğunu anlama ve hatırlama becerilerinin geliştirilmesinde zihin haritası tekniğinin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, araştırmada tekniklerin özetleme becerisini geliştirme sürecindeki olumlu etkisini desteklemektedir.

Araştırmanın hatırlama düzeyi ile ilgili bulgularına benzer şekilde Tok ve Beyazıt (2007) tarafından yapılan bir çalışmada, özetlemenin okuduğunu anlama ve hatırlamada olumlu etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca tekniklerin hatırlama üzerindeki etkileri hakkındaki bulguları destekleyen, Aslan (2006) tarafından yürütölen bir çalışmada, zihin haritası tekniğinin bilgilendirici metinleri anlama, özetleme ve hatırlama becerilerine olumlu etkide bulunduğu görülmüştür. Ayrıca Furtado ve Johnson (2010) tarafından yürütölen bir çalışmada, öğrencilere uygulanan özetleme tekniğinin öğrencilerin özetleme becerilerini geliştirdiği ve metinlerin akılda kalma durumlarını desteklediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmalar, yapılan araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir.

Araştırmada öğrenciler tarafından yazılan özetlerde; metnin aynısını yazma, olay akışını bozma, önemli ve önemsiz bilgileri ayırt edememe, ana ve yardımcı fikirleri uygun bir şekilde ifade edememe, olayı değiştirerek anlatma, metni yorumlayarak yazma, sonuca yer vermeme, eksik yazma, karakterlere yanlış anlam yükleme, yardımcı karakterleri ön plana çıkarma, cümleleri eksik yazma, ben dili kullanma gibi hataların uygulama sonrasında azaldığı, anlatım ve içeriğin güçlendiği görülmüştür. Bu anlamda WINDOW ve PQRST tekniklerinin öğrencilerde özetlemenin yanında yazdığını düzenleme, anlamlı cümle kurma, okuduğunu anlama, okuma ve yazma stratejilerini uygulama fırsatı sunduğu söylenebilir.

Araştırmada etkili olduğu tespit edilen PQRST tekniğinin bilgiyi kavrama, okuduğunu anlama ve özetleme alanlarında öğrencilere yardımcı olduğu sonuçlarına farklı çalışmalarda da ulaşılmıştır (Apriliawati ve Suhartono, 2014; Astari, Yasa ve Sudiara, 2014).

WINDOW tekniğinden elde edilen sonuçlar ise WINDOW tekniğinin engelli lise öğrencileri üzerinde okuduğunu anlama ve özet yazma becerilerinin gelişiminde etkili olduğu tespit edilen araştırma (Asaro-Saddler, Muir- Knox ve Meredith; 2018) sonuçlarıyla paralellik göstermiştir.

Araştırmadan elde edilen görüşme bulgularına göre öğrencilerin özetleme tekniklerini beğendikleri, tekniğin etkilerinin farkında oldukları ve tekniği zaman zaman kullanmak istedikleri tespit edilmiştir. Bununla birlikte öğrenciler, tekniklerin özet yazmayı kolaylaştırdığını ve daha eğlenceli hale getirdiğini belirtmiştir. Bununla birlikte tekniklerin aşamalı ve sonradan kullanılabilir oluşu, yazma konusunda öğrencilere öz güven kazandırılmasına katkıda bulunmuştur. Öğrencilerin bu durumun farkında olmaları, Türkçe dersinde kazandırılması amaçlanan yazma eyleminin süreklilik gerektiren bir beceri olması sebebiyle önem taşımaktadır. Bu nedenle yazma ve yazma stratejileri ile ilgili teknikler, öğrenim aşamasında yazmaya karşı olumlu tutum geliştirmede etkin rol oynamaktadır. Görüşme sonrasında elde edilen bulgular, bu düşünceleri desteklemektedir. Ayrıca öğrencilerin özetlemenin önemine ilişkin günlük hayattan örneklerle açıklamalarda bulunmuş olmaları, öğrenilen bilginin günlük hayata transfer edildiğini göstermektedir. Görüşmelerde, öğrencilerin öğrenim sürecinde özetlemeye karşı olumlu tutum sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Bu durum, nicel bulgulardan elde edilen başarı durumunu desteklemektedir.

Uygulama süresince araştırmacı tarafından yazılan araştırmacı günlüğünden elde edilen bulgular doğrultusunda sürecin zorlayıcı olmaması ve ilgili alanda öğrenmeleri destekleyici nitelikte olması nedeniyle tekniklerin öğretmenler tarafından kullanılabilmesi söylenebilir. Ayrıca uygulamaya elverişli olması nedeniyle tekniklerin ders sürecinde kullanılmasının öğrencilerin yazmaya karşı ilgi ve isteğine katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Çalışmadan elde edilen tüm sonuçlara bakılarak WINDOW ve PQRST tekniklerinin özetleme becerisinin geliştirilmesinde etkili öğretim teknikleri olduğu söylenebilir.

5.2. Öneriler

Çalışmadan elde edilen bulgular ve sonuçlar doğrultusunda özetleme becerisinin öğrencilere kazandırılması ve geliştirilmesine ilişkin öneriler sunulmuştur.

Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

- PQRST ve WINDOW teknikleri ile yürütülen özet yazma çalışmalarının araştırmaya katılan öğrencilerin özet yazmalarına ve hatırlama düzeylerine katkı sağladığı görülmüştür. Öğrencilerin özetleme becerilerini geliştirmek amacıyla PQRST ve WINDOW tekniğine ilkökul ders kitaplarında yer verilebilir.
- Birçok alt beceriyi gerektirmesi sebebiyle öğrencilerin özetlemeyi öğrenmekte zorlandığı söylenebilir. Öğrencilerin özetleme becerilerinin geliştirilmesi adına sınıf öğretmenleri ve Türkçe öğretmenleri tarafından araştırmada sunulan tekniklerden yararlanılarak özetleme becerisi için etkili teknikler ve ders planları oluşturulabilir.
- Uygulamalarda öğrencilerin yazılı çalışmalarda zayıf olduğu gözlenmiştir. Öğretmenler tarafından öğrencilerin yazılı uygulamalara yönelik aktif katılımlarını destekleyen ve yazı okunaklılığı açısından gelişimlerini sağlayan etkinlikler planlanabilir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Araştırma ilkökul dördüncü sınıf öğrencileri ile yürütülmüştür. Tekniklerin özetleme becerisinin geliştirilmesinde üst sınıf seviyeleri üzerindeki etkililiği araştırılabilir.
- Araştırmada öyküleyici metinler tercih edilmiştir. Tekniklerin öğrencilerin bilgi verici metinleri özetleme becerilerine yönelik etkilerinin incelendiği araştırmalar yapılabilir.

- Teknikler, yönteminde kontrol grubu bulunan ve farklı değişkenlerin de incelendiği bir modelde çalışılabilir.
- Öğrencilerin özetleme becerilerini etkilediği düşünölen değişkenlere yönelik araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Aksoy, N. (2003). Eylem Araştırması: Eğitimsel Uygulamaları İyileştirme ve Değiştirmede Kullanılacak Bir Yöntem. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 9(4), 474-489.
- Alan, B. (2016). Özetleme Stratejisinin Doğrudan Öğretiminin Öğrencilerin Özetleme Başarısı Üzerindeki Etkisi. *Journal of Teacher Education and Educators*, 5(3), 315-334.
- Ali, C., Alil, S. ve Emin, O. (2010). *Türkçe Kitabım 4: Dokuz Yıllık İlköğretim*. Makedonya: Üsküp.
- Anderson, V., Hidi, S. ve Babadoğan, C. (1991). Özetlemenin Öğrencilere Öğretimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 24(2), 587-594.
- Apriliawati, E. R. and Suhartono, L. (2014). Teaching Reading Comprehension of Descriptive Text Through Pqrst Technique Based on Whole Language Approach. *Jurnal Pendidikan dan Pembelajaran*, 3(9), 1-10.
- Arslan, Ş. (2017). *Dinlediklerini Özetlemede Hikâye Haritası Yönteminin Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Asaro-Saddler K., Muir-Knox H. and Meredith H. (2018). The Effects of a Summary Writing Strategy on The Literacy Skills of Adolescents With Disabilities. *Exceptionality*, 26(2), 106-118, DOI: 10.1080/09362835.2017.1283626
- Aslan, A. (2006). *İlköğretim Okulu 4.Sınıf Öğrencilerinin Bilgilendirici Metinleri Anlama Özetleme ve Hatırlama Becerileri Üzerinde Zihin Haritalarının Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Astari, P. A. W., Yasa, I. N. and Sudiar, I. N. S. (2014). Penggunaan Metode Membaca Pqrst Untuk Meningkatkan Kemampuan Merangkum Teks Bacaan Siswa Kelas X1 Ips 3 Sma Negeri 3 Singaraja. *Jurnal Pendidikan Bahasa dan Sastra Indonesia Undiksha*, 2(1).
- Ateş, M. (2008). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Okuduğunu Anlama Düzeyleri ile Türkçe Dersine Karşı Tutumları ve Akademik Başarıları*

Arasındaki İlişki. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Bahap, K. Z. ve Baydık, B. (2016). Başarılı ve Başarısız Dördüncü Sınıf Okuyucularının Okuduğunu Anlama ve Özetleme Becerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 17(3), 317-346.
- Balcı, A. (2013). *Okuma ve Anlama Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Balcı, A. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Belet, Ş. D. ve Yaşar, Ş. (2007). Öğrenme Stratejilerinin Okuduğunu Anlama ve Yazma Becerileri ile Türkçe Dersine İlişkin Tutumlara Etkisi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3(1), 69-86.
- Benzer, A., Sefer, A., Ören, Z. ve Konuk, S. (2016). Öğrenci Odaklı bir Araştırma: Metin Özeti Yazma Stratejisi ve Dereceli Puanlama Anahtarı. *Eğitim ve Bilim*, 41(186), 163-183.
- Bozkurt, B.Ü. ve Canlı, S. (2017). *İlköğretim Türkçe 6. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: Başak Matbaacılık.
- Brassell, D. and Rasinski, T. (2008). *Comprehension That Works: Taking Students Beyond Ordinary Understanding to Deep Comprehension*. CA: Shell Education.
- Braxton, D.M.(2009). *The Effects of Two Summarization Strategies Using Expository Text on the Reading Comprehension and Summary Writing of Fourth- and Fifth-Grade Students in an Urban, Title I School*. University of Maryland, USA.
- Brown, A. L., Day, J. D. and Jones, R. S. (1983). The Development of Plans for Summarizing Texts. *Child Development*, 54(4), 968-979.
- Bulut, P. (2013). *İlköğretim 5. Sınıf Öğrencileri ve Öğretmenlerinin Özetleme Stratejilerinin Değerlendirilmesi: Türkçe Dersi Örneği*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Büyüköztürk, Ş. (2005). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni, Spss Uygulamaları ve Yorum (Gözden Geçirilmiş 5. Baskı)*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri (Geliştirilmiş 14. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Calp, M. (2010). *Özel Eğitim Alanı Olarak Türkçe Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. (Çev. Selçuk Beşir Demir). Ankara: Eğiten Kitap.
- Creswell, J. W. (2012). *Educational Research: Planning, Conducting and Evaluating Quantitative and Qualitative Research* (4. Baskı). Boston: Pearson.
- Chang, K. E., Sung, Y. T. and Chen, I. D. (2010). The Effect of Concept Mapping to Enhance text Comprehension and Summarization. *The Journal of Experimental Education*, 71(1), 5-23.
- Clarke, P. J. Truelove, E. Hulme, C. and Snowling, M. J. (2013). *Developing Reading Comprehension*. USA: John Wiley&Sons.
- Çağlar-Külte, S. (2016). *Türkçe Dersinde Öğrencilerin Strateji Öğretimi ve Özdeğerlendirme Yoluyla Özetleme Becerilerinin Geliştirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Doğu Akdeniz Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü, Kuzey Kıbrıs.
- Çakır, S. (Ed.) (2013). *İlköğretim 4. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: Özgün Matbaacılık.
- Çetinkaya, Ç. F., Yıldırım, K. ve Ateş, S. (2017). İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Okuduğunu Anlama Becerileri Üzerinde Konuşma ve Okuma Prozosisinin Etkisi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 21(2), 451-464.
- Çıkrıkçı, S. S. (2004). *İlköğretim Öğrencilerinde Özetleme Becerisinin Gelişimi*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Çıkrıkçı, S. S. (2008). İlköğretim Öğrencilerinde Özetleme Becerisinin Gelişimi. *Dil Dergisi*. 141, 19-35.
- Demirel, Ö. (1999). *İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Demirel, Ö. (2000). *Türkçe Öğretimi* (2. Baskı). Ankara: Pegem A Yayınları.
- Demirel, Ö. (2007). *Yabancı Dil Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Demirel, Ö. ve Deneme, S. (2012). Yabancı Dilde Yazma Becerisinin Gelişiminde Özetleme Tekniğinin Öğretimi ve Başarıya Etkisi. *Dil Dergisi*, (157), 49-64.
- Demirel, Ö. ve Şahinel, M. (2006). *Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri için Türkçe Öğretimi: Yeni Programa Uygun* (Geliştirilmiş 7. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Deneme, S. (2008). *Yabancı Dilde Yazma Becerisinin Gelişiminde Özetleme Tekniğinin Öğretimi ve Başarıya Etkisi*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dilidüzgün, Ş. (2013). Ortaokul Türkçe Derslerinde Oku(ma)dan Özet Yaz(ma)ya. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 46(2), 47-68.
- Dilidüzgün, Ş. ve Genç, Ş. (2015). Improving the Summarizing Skills Through Text Structure-Based Strategies. *Anthropologist*, 20(2), 69-76.
- Doğan, Y. ve Özçakmak, H. (2014). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dinlediğini Özetleme Becerilerinin Değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(28), 153-154.
- Dökmen, Ü. (1994). *Okuma Becerisi, İlgisi ve Alışkanlığı Üzerine Psikososyal Bir Araştırma*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Dromsky, A. M. (2011). *A Comparison of Two Strategies for Teaching Third Graders to Summarize Information Text*. Doctore Thesis, University of Maryland, Department of Curriculum and Instruction, Baltimore, USA.
- Duke, N. K. and Pearson, P. D. (2008). Effective Practices for Developing Reading Comprehension. *The Journal of Education*, 189(1-2), 107-122.

- Duran, E. ve Özdil, Ş. (2018). Matris Tekniğinin Metin Özetleme Becerisine Etkisi. *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 41-58.
- Durmaz, M. (2013). *Alan Araştırması Bir Özel Kolej Ortaokulunda 6. Sınıf Öğrencilerine Yönelik Özet Yazma Becerisi Üzerine Scaffolding Stratejilerinin Uygulanması*. Yüksek Lisans Tezi. Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Ede, Ç. (2012). *Zihin Haritalama Tekniğinin Öğrencilerin Türkçe Okuma Metinlerini Anlama, Başarı ve Öğrenmelerinin Kalıcılığına Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Elledge, D. H. (2013). *e* Doktora Tezi. University of Cincinnati, USA.
- Epçaçan, C. ve Erzen, M. (2010). Okuduğunu Anlama Becerileri Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Milli Eğitim*, 39(185), 22-32.
- Erdem, E. (2016). Matematiksel Muhakeme ile Okuduğunu Anlama Arasındaki İlişki:8. Sınıf Örneği. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)*, 10(1), 393-414.
- Esteria, A. (2016). The Role of Pqrst Strategy to Improve Reading Comprehension in Indonesia. *In Prosiding Seminar Nasional Mahasiswa Kerjasama Direktorat Jenderal Guru dan Tenaga Kependidikan Kemendikbud*, 2, 1-14.
- Friend, R. (2001). Effects of Strategy Instruction on Summary Writing of College Students. *Contemporary Educational Psychology*, 26(1), 3-24.
- Furtado, L. and Johnson, L. (2010). Enhancing Summarization Skills Using Twin Texts: Instruction in Narrative and Expository Text Structures. *The Reading Matrix*, 10(2), 271-281.
- Garner, R. (1987). Strategies for Reading and Studying Expository Text. *Educational Psychologis*. 22(3-4). 299-312.
- Gay, L. R., Mills, G. E. and Airasian, P. (2012). *Educational Research: Competencies for Analysis and Application*. Boston: Pearson.

- Göktaş, Ö. (2010). *Okuduğunu Anlama Becerisinin İlköğretim İkinci Kademe Matematik Dersindeki Akademik Başarıya Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Gupta, V. and Lehal, G. S. (2010). A Survey of Text Summarization Extractive Techniques. *Journal of Emerging Technologies in Web Intelligence*, 2(3), 258-268.
- Gündüz, O. ve Şimşek, T. (2011). *Uygulamalı Okuma Eğitimi Anlama Teknikleri El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Güngör, H. (2013). *Doğrudan Öğretim Stratejilerinin Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen İranlı Öğrencilerin Metin Özetleme Becerilerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Idris, N., Baba, S. and Abdullah, R. (2008). Using Heuristic Rules from Sentence Decomposition of Experts' Summaries to Detect Students' Summarizing Strategies. *International Journal of Human and Social Sciences*, 3(5), 347-351.
- İnce, Y. ve Duran, E. (2013). Sınıf Öğretmenlerinin Okuduğunu Anlama Stratejilerine Yönelik Görüşleri ve Kullanma Düzeyleri. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 1(1), 9-19.
- Johnson, A. P. (2015). *Eylem Araştırması El Kitabı*. (Çev. Yıldız Uzuner, Meltem Özten Anay). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karatay, H. ve Okur, S. (2012). Öğretmen Adaylarının Öyküleyici ve Bilgilendirici Metinleri Özetleme Becerileri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(7), 399-420.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F. ve Sever, S. (1997). *Türkçe Öğretimi: Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri için*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Khathayut, P. and Karavi, P. (2011). Summarizing Techniques: The Effective Indicators of Reading Comprehension. *The 3rd International Conference on Humanities and Social Sciences*. Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University.

- Khoshshima, H. and Tiyar, F. R. (2014). The Effect of Summarizing Strategy on Reading Comprehension of Iranian Intermediate Efl Learnes. *International Journal of Language and Linguistics*, 2(3), 134-139.
- Kurnaz, H. ve Akaydın Ş. (2015). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Bilgilendirici ve Öyküleyici Metinleri Özetleme Becerileri. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 141-156.
- Kuşdemir, Y. Düşünsel, C. M. ve Çelik, M. (2018). İlkokul Öğrencilerinin Özetleme Becerilerinin İncelenmesi. *International Journal of Human Sciences*. 15(2), 893-910.
- Kuşdemir, Y. ve Güneş, F. (2014). Doğrudan Öğretim Modelinin Okuduğunu Anlama Becerilerine Etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (32), 86-113.
- Ma'rifah, U., Nurweni, A. and Suparman, U. (2017). Improving Students Reading Comprehension Through Summarizing Activity at Second Grade of Smp Muhammadiyah 1 Sendang Agung Lampung Tengah. *UNILA Journal of English Teaching*, 6(6).
- Majors, S. (2009). *Content Analysis of Four Core Basal Programs: Focusing on Comprehension Strategies (Story Structure, Summarizing And The Use Of Graphic Organizers)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. The University of Alabama, USA.
- Marzec-Stawiarska, M. (2016). The Influence of Summary Writing on the Development of Reading Skills in a Foreign Language. *System*, 59, 90-99.
- Matthews, B. and Ross, L. (2010). *Research Methods: A Practical Guide for the Social Sciences*. England: Pearson.
- MEB (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6, 7, 8. Sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB (2018). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama için bir Rehber*. (Çev. Selahattin Turan). Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Miqawati, A. H. and Sulisty, G. H. (2014). The Pqrst Strategy, Reading, Comprehension and Learning Styles. *Indonesian Journal of Applied Linguistics*, 4(1), 123-139.
- Moore, C. and Lo, L. (2008). Reading Comprehension Strategy: Rainbow Dots. *Journal-International Association of Special Education*, 9(1), 124-128.
- Morpa Kampüs. (2019). *Bayram Hediyesi*. <http://www.morpakampus.com/konular/2-sinif-turkce/mill-kulturumuz-21407.html>, adresinden 20.02.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Morpa Kampüs. (2019). *Durak Usta*. <http://www.morpakampus.com/konular/4-sinif-turkce/saglik-ve-cevre-16652.html>, adresinden 20.02.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Nation, P. (2015). Principles Guiding Vocabulary Learning Through Extensive Reading. *Reading in a Foreign Language*, 27(1), 136-145.
- Nation, P. (2009). Reading Faster. *International Journal of English Studies*, 9(2), 131-144.
- Ness, M. (2011). Explicit Reading Comprehension Instruction in Elementary Classrooms: Teacher Use of Reading Comprehension Strategies. *Journal of Research in Childhood Education*, 25(1), 98-117.
- Okur, S. (2011). *Türkçe ve Sınıf Öğretmeni Adaylarının Türkçe Dersi Öğretim Araçlarındaki Okuma Metinlerini Özetleme Becerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Öz, M. F. (2006). *Uygulamalı Türkçe Öğretimi: Yeni Programa Göre Geliştirilmiş (3. Baskı)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Peterson, R. (2002). *Information Design: An Introduction (Document Design Companion Series)*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Pring, R. (2013). *Eğitim Araştırmaları Felsefesi*. (Çev. Dinçay Köksal). Ankara: Nobel Yayın.

- Raju, T. S. R. and Allarpu, B. (2017). Text Summarization Using Sentence Scoring Method. *International Research Journal of Engineering and Technology (IRJET)*. 4(4), 1777-1779.
- Rinehart, D. S., Stahl, S. A. and Erickson, L. G. (1986). Some Effects of Summarization Training on Reading and Studying. *Reading Research Quarterly*, 21(4), 422-438.
- Saban, A. ve Ersoy, A. (2017). *Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri (Genişletilmiş 2. Baskı)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Saddler, B. Asaro-Saddler, K. Moeyaert, M. and Ellis-Robinson, T. (2016). The Effects of a Summarizing Strategy on The Written Summaries of Children with Emotional and Behavioral Disorders. *Remedial and Special Education*. 38(2), 87-97. DOI:10.1177/0741932516669051
- Senemoğlu, N. (2002). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sever, S. (1997). *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Slavin, R. E. (2013). *Eğitim Psikolojisi: Kuram ve Uygulama=Educational Psychology: Theory and Practice*. Ed. Galip Yüksel (10. Basımdan Çeviri). Ankara: Nobel Akademik.
- Subawa, G. A., Parmiti, D. P. and Gading, I. K. (2016). Pengaruh Metode Pembelajaran Preview, Question, Read, Summarize, and Test (pqrst) Dan Motivasi Berprestasi Terhadap Hasil Belajar Ipa Kelas V Sd Gugus V1 Kecamatan Banjar Kabupaten Buleleng Tahun Pelajaran 2015/2016. *Mimbar Pgsd Undiksha*, 4(1), 1-11.
- Sulak, S. ve Arslan, Ş. (2017). İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Özetleme Stratejisini Kullanma Düzeyinin İncelenmesi. *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 2(1), 63-77.
- Susar-Kırmızı, F. ve Akkaya, N. (2011). İlköğretimde Özetleme Stratejilerinin Kullanımına İlişkin Nitel Bir Araştırma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41, 267-277.

- Syafitri, D. (2017). Pqrst Technique Toward Reading Comprehension of The Second Grade Students At Sman 1 Kota Jambi. *Journal of Linguistics, English Education and Art (LEEA)*, 1(1), 2597-3819.
- Şahin, A. Karadüz, A. Göçer, A. Şahin, E. Coşkun, E. Akyol, vd. Kırkkılıç, A. ve Akyol, H. (Ed.) (2007). *İlköğretimde Türkçe Öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Şahin, İ. (2012). *İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Hikâye Edici Metinlerde Özetleme ve Ana Fikir Bulma Becerileri Üzerinde Hikâye Haritalarının Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Tavşanlı, Ö. F. (2014). *Grafik Örgütleyicilerin İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Bilgilendirici Metinleri Çözümleme ve Özetleme Başarıları Üzerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Tok, Ş. ve Beyazıt, N. (2007). İlköğretim Türkçe Dersinde Özetleme ve Not Alma Stratejilerinin Okuduğunu Anlama ve Kalıcılık Üzerindeki Etkileri. *Eurasian Journal of Educational Research*, 28, 113-122.
- Topçu, N. (2015). *3N Öğrenme Modeli ile Eşli ve Bireysel Okuma-Özetleme Uygulamasının Öğrenme Düzeyine ve Hatırlamaya Etkisi*. Doktora Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Ülper, H. (2010). *Okuma ve Anlamlandırma Becerilerinin Kazandırılması*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ülper, H. ve Karagül, S. (2010). Özetleme Becerisinin Kazandırılmasına Yönelik Etkinlikler: Ders Kitapları Temelinde Bir Araştırma. *Türkçe Öğretimi Üzerine Çalışmalar*, 145-155. Dokuz Eylül Üniversitesi Dil Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi, 1-3 Temmuz 2010. İzmir, Türkiye.
- Ürün-Karahan, B. (2016). 5. ve 6. Sınıf Öğrencilerinin Okumaya Karşı Tutum ve Motivasyonlarının Okuduğunu Anlama Becerileri ile İlişkisi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 5(2), 949-969.

- Vazquez, C. B., Green, R. and Medina, J. M. M. (2006). The Application of the “Pqrst” Method to the Teaching in English of Difficult or Complex Technological Subjects. *Jornadas De Innovacion Docente Universidad Europea De Madrid*.
<https://universidadeuropea.es/myfiles/pageposts/jiu/jiu2005/archivos/PDAA/PDAA24.pdf>
- Westby, C., Culatta, B., Lawrence, B. and Hall-Kenyon, K. (2010). Summarizing Expository Texts. *Topics in Language Disorders*, 30(4), 275-287.
- Westwood, P. (2001). *Reading and Learning Difficulties Approaches to Teaching and Assessment*. Australia: ACER Press.
- Wittrock, M. C. (1991). Generative Teaching of Comprehension. *The Elementary School Journal*, 92(2), 169-184.
- Wormeli, R. (2004). *Summarization in Any Subject: 50 Techniques to Improve Student Learning*. Alexandria, VA, USA.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, C. Okur, A. Arı, G. ve Yılmaz, Y. (2006). *Yeni Öğretim Programına Göre Kuramdan Uygulamaya Türkçe Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yıldız, M. (2013). Okuma Motivasyonu, Akıcı Okuma ve Okuduğunu Anlamanın Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarılarındaki Rolü. *Turkish Studies-International Periodical for Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(4), 1461-1478.

EKLER

1. Araştırma İzni
2. Okuma Metinleri
3. PQRST Tekniği alışma Kâğıdı
4. WINDOW Tekniği alışma Kâğıdı
5. Öğrenci Görüşme Formu
6. Örnek Ders Planı

Ek 1. Araştırma İzni

T.C.
UŞAK VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 29425508-605.02-E.22037111
Konu : Araştırma İzni.

19.11.2018

UŞAK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü)

UŞAK

İlgi: a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 07.03.2012 tarih ve B.08.0.YET.00.20.00.0/3616 sayılı yazısı. (2012/13 sayılı Genelge)
b) 09/11/2018 tarih ve 58066181-100 sayılı yazınız.

İlgi (b) yazı ile müdürlüğümüze bağlı okullarda araştırma yapmak istenmektedir. 2018-2019 eğitim öğretim yılında ilimiz merkezinde yapılacak anket ve araştırma uygulaması ile ilgili mühürlü anket formları yazımız ekinde gönderilmiş olup, ilgi (a) genelge gereğince değerlendirmesi yapılarak, "İlkokul 4.Sınıf Öğrencilerinin Metin Özetleme Becerilerinin Geliştirilmesi" konulu çalışma; okullarda eğitim öğretim hizmetlerini aksatmadan, gönüllülük esasına dayalı, okul idaresinin uygun gördüğü zaman aralıklarında uygulanması ve araştırma sonucunun Bakanlığımızdan izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşulu ile uygun görülmüştür.

Bilgi ve gereğini arz ederim.

Bülent ŞAHİN
İl Millî Eğitim Müdürü

Adı Soyadı	Ünvanı	Araştırma Konusu	Müracaat Tarih ve Sayısı
Şeyma ÖZDİL	Öğrenci	İlkokul 4.Sınıf Öğrencilerinin Metin Özetleme Becerilerinin Geliştirilmesi	13/11/2018 21685573

Ekler :
Araştırma Ön İnceleme Formu
Araştırma İzni ve Ekleri
(Not: Bu yazı ve ekleri posta kanalıyla gönderilecektir.)

Adres: Kurtuluş Mh. Enstitü Sk. No:12 Merkez/UŞAK
Elektronik Ağ: www.meb.gov.tr
e-posta: ab64@meb.gov.tr

Bilgi için: Projeler Birimi - Bilal ZÜBEYİR/ Dahili:145
Tel: 0 (276) 223 39 90
Faks: 0 (276) 223 39 89

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden c22e-9e4a-345e-97e6-0aa8 kodu ile teyit edilebilir.

Ek 2. Okuma Metinleri

DENEYCİ BORA

Zil sesi evin içinde yankılanınca Bora, koşarak kapıyı açtı. Babasının merdivenlerden çıkışını sabırsızlıkla bekledi. Nedeni vardı. Gündüz telefonla konuştuklarında “Sana çok seveceğin bir kitap aldım.” Demişti.

Bora, babasını merdivenin başında karşıladı. Boynuna sarılarak hemen kitabını istedi. Uzatılan paketi açınca “Harika!” diye bağırdı. Bu, arayıp da bulamadığı bir deneyler kitabıydı.

Bora, kitabındaki deneylerden çoğunu, en ince ayrıntısına kadar okudu, inceledi. Bir bir uyguladı.

Deneyleri başarıyla sonuçlandıkça öyle kıvanç duyuyor, öylesine mutlu oluyordu ki... Babası da onunla övünüyor, eşine dönüp:

-Hanım, oğlumuz ileride büyük bir bilgin olacak, diyordu.

Bora, okuldaki arkadaşlarını bilgisiyle şaşırtmak için birkaç deneyi onlara da göstermek istedi. Ders çıkışı arkadaşlarını topladı:

-Şimdi hepiniz buraya bakın, dedi. Size bir gösteri yapacağım.

Evinden getirdiği mantarı, toplu iğneyi ve iki çatalı gösterdi. Mantarın üstüne toplu iğneyi batırdı. Çatalları da mantarın yan yüzlerine karşılıklı olarak sapladı. Daha sonra toplu iğneyi parmağının ucuna yerleştirdi ve çatalları dengede tutmayı başardı. Arkadaşları, bir toplu iğnenin çatalları nasıl olup da dengede tutabildiğine şaşırıp kaldılar. Övgü dolu sözlerle kutladılar onu.

Bora, bu tür deneyleri sık sık yapmaya başladı. Bunlardan birini de musluğun başında yaptı. Arkadaşlarını musluğun başına topladı. Elindeki kâğıdı, su dolu bir bardağın üzerine kapattı. Bardağı hızla tersine çevirdi. Bardaktaki su dökülmedi. Arkadaşlarının soran bakışlarına şu cevabı verdi:

-Çünkü havanın kâğıda yaptığı basınç, suyun yere dökülmesini engelledi.

Öğretmeni, Bora'nın becerilerini duymakta gecikmedi. Öğrencisini yüreklendirmek için uygun ortamlar yarattı. Örneğin, son çalışmasını sınıfta sergiletti. Bora, helezon şeklinde kestiği kâğıdı bir kaleme doladı, kalemi de bir makaraya yerleştirdi. Daha sonra bu düzeneği radyatörün üzerine koyduğunda kâğıt şerit, sıcak hava akımıyla dönüp durmaya başladı.

Bora'nın çok bilgili olduğu söylentisi, çabucak bütün okula yayıldı. Öyle ki ünü, okul yöneticilerinin kulağına vardı. Okullar arasında yapılacak bilgi yarışı için onu aday gösterdiler. Öğretmeni Bora'yla övünüyordu.

Özetle bütün sınıf, Bora'ya saygı duyuyordu. Elde ettiği etki ve hayranlık sınırsızdı. Ona özenen birçok arkadaşında, bilimsel çalışma tutkusu başlamıştı bile.

Handan Derya

Benekli Yaşadı mı? / (Kısaltılıp düzenleme yapılmıştır.) / (Çakır, 2013)

BAYRAM HEDİYESİ

Demirci Hasan Usta alev alev yanan ocağın önüne kızgın demiri bütün kuvvetiyle dövüyordu. Bu yıl işler hiç iyi gitmemişti. Köyün zengini artık atlarını şehirde nallatıyordu. Köylüler de paraları olmadığı için iş karşılığı yiyecek veriyorlardı. Usta içini çekerek:

-Buna da şükür, dedi. Öyle ya hiç değilse aç kalmıyorlardı.

Bu sırada köyün karla örtülü dar sokağından çocukların şen kahkahaları yükseldi. Hasan Usta ne oluyor, diye dışarı baktı. Sokağın sonunda bir grup çocuk, kocaman meşe kütüğünü sürüklüyorlardı.

Ali, babasına:

-Babacığım, çocuklar köye odun taşıyor, ben de yardım edeyim mi, dedi.

-Peki oğlum, ama dikkat et, kütük ayağına düşmesin.

Hasan Usta çocukların hep birlikte kütüğü tepeye çekişlerini seyretti.

-Kütüğü sürüklemek ne kadar da zor, dedi. Çocuklar kan ter içinde kaldılar. Kütüğün altına karda kayan dar tahtalar konulsa taşınması çok daha kolay olurdu.

Birdenbire aklına güzel bir fikir geldi. Oğluna bayram hediyesi olarak bir kızak yapsa kim bilir ne kadar sevinirdi. Çocukcağız tepeden kızıyla hem kayar, hem de odun taşırdı.

Derhal işe koyuldu. Kızıya oturulacak kısmını pürüzsüz, rendelediği çam ağacından yaptı. Ayaklarına sağlam tahtalar koyup kenarlarına, şekil verdiği demirleri taktı. Sonra dükkânın bir köşesine sakladı.

Bayram günü geldi. Ali sabahleyin erkenden kalkmış, sobayı yakıp odayı süpürmüştü.

Bayramlaştıktan sonra Hasan Usta oğluna:

-Doğru dükkâna koş! Kapının arkasında senin için hazırladığım hediye bulacaksın, dedi. Ali biraz sonra elinde kızıya sevinç içinde eve döndü. Baba oğul kucaklaştılar. Sonra beraberce köyün yakınındaki tepeye gittiler. Tepeye varınca Hasan Usta:

-Haydi bakalım, kızıya bin. Ben seni iterim. Bir, iki, üç...

Hasan Usta kızıya kuvvetli bir itişle bayırdan aşağı yolladı. Kızak kuş gibi kayarak tepenin altına vardı.

Ali kızıya tepeye çekerken keyif içinde:

-Ne güzel kayıyor, diyordu.

Ali'nin neşeli kahkahalarını duyan öbür çocuklar evlerinden çıktılar. Baba ile oğulun etrafını sardılar. Hepsi de Ali'ye imrenerek bakıyorlardı. Biraz sonra çocukların anne ve babaları da tepeye geldiler. Kızağı görünce:

-Hasan Usta, sen akıllı bir adamsın. Bize de bundan birer tane yap. Hem çocuklar binip eğlenir, hem ormandan kolayca odun taşırız. Bütün yıl sana bol bol dua ederiz, dediler.

Birkaç gün sonra Hasan Usta'nın dükkânına köyün zengini geldi:

-Yaptığın o güzel kızaklardan benim çocuklar da istiyorlar. Ormandan odun taşımak için de büyük bir tane yap. Sen akıllı ve hünerli bir ustasın. Bundan sonra bütün atlarımı sen nallayacaksın, dedi.

Hasan Usta gülümsedi. Artık eski evini tamir edecek, Ali'ye yeni palto alabilecek parası olacaktı.

Doğan Kardeş, Sayı:470

(Kısaltılmıştır)

(<http://www.morpakampus.com/konular/2-sinif-turkce/mill-kulturumuz-21407.html>, adresinden 20.02.2019 tarihinde erişilmiştir.)

YAĞMUR GÖZLÜ ÇOCUK

Bir zamanlar, yüreği sevgi dolu küçük bir çocuk vardı. Annesiyle birlikte küçük ve sade bir kulübede yaşardı. İnsanı, doğayı, hayvanları, kuşları, kelebekleri çok severdi. Hiçbir canlıya zarar vermez, kimsenin kalbini kırmazdı.

Yüreciği o kadar hassastı ki bir kedinin ayağına diken batsa, onun için günlerce ağlardı. Göz pınarlarından yağmur tanesi gibi yaşlar boşalırdı. Bu nedenle de herkes onu Yağmur Gözlü Çocuk, diye çağırır olmuştu.

Günlerden bir gün, Yağmur Gözlü Çocuk' un annesi hastalandı. Oğlundan, kendisi için kır çiçekleri toplamasını istedi. Çocuk, evinden çıkıp kırlara doğru koşmaya başladı. Derelerden, tepelerden, hoş kokulu bahçelerden geçti. Karşılaştığı her canlıyla ilgilendi. Kurtlara, kuşlara selam verdi. Alın teri döken işçilere, rızık için çalışan çiftçilere kolaylıklar diledi. Sonunda rengârenk çiçeklerle dolu bir vadinin ortasına geldi. Çiçekler o kadar güzel, o kadar nazlıydılar ki Yağmur Gözlü Çocuk, hiçbirini koparmaya kıyamadı. Hangi çiçeğe elini uzatsa yapraklarının arasında minik bir böceğin veya arının dolaştığını görüyordu. Hepsi rızık peşinde, hepsi karnını doyurmaya çalışıyordu.

Yağmur Gözlü Çocuk, kır çiçeklerinin arasında akşama kadar dolaştı. Ama annesine götürebileceği bir tek çiçek koparmadı. Hasta anneciğinin yanına eli boş döneceği için utanıyordu. İşin daha da kötüsü güneş batmış, ortalık kararmıştı.

Zavallı çocuğun üzüntüsü gitgide artmaya başladı. Boncuk mavisi gözleri, yeniden bulutlandı. Bir süre sonra da pıtır pıtır gözyaşı dökmeye başladı.

Yağmur Gözlü Çocuk' un çiçeklere, böceklere ve diğer canlılara gösterdiği sevecenlik, Ay'ı çok etkilemişti. Küçük çocuğu ödüllendirmek, hasta annesini de sevindirmek istedi. En parlak yıldızlardan bir demet oluşturdu. Kendisini ziyarete gelen bir Gece Kuşu' nun gagasına tutuşturup Yağmur Gözlü Çocuk' a yolladı.

Gece Kuşu, Ay'ın selamını ileterek gagasındaki yıldız demetini küçük çocuğa verdi. Yağmur Gözlü Çocuk' un gözlerindeki hüznü, sevince dönüştü. Ay'a bir teşekkür öpücüğü gönderdi. Yıldız demetini kaptığı gibi annesine koştu. Çocuk koştukça yıldızlar önünü aydınlatıyordu.

Oğlunun elindeki yıldız demetini gören anne, sevinçten ayağa kalktı. Hastalığından eser kalmadı. Küçük oğlunu bağrına bastı. Yıldız demetini küçük bir vazoya koydular. Onların kulübesi, yıldızların yaydığı ışık demetiyle sonsuza kadar aydınlandı.

Üzeyir GÜNDÜZ

Yağmur Gözlü Çocuk/ (Düzenleme yapılmıştır.)

(Çakır, 2013)

DURAK USTA

Köylüler ona “Aksakal” derlermiş. Kimi kimsesi yokmuş. Aslı buralı değilmiş. Nereden geldiğini soran olursa;

-Ben de unuttum, dermiş. Bağlık bahçelik, meyvelik bir yerd. Ama nereydi şimdi bilemiyorum.

Çocukluğunda savaş çıkmış. Köyünü düşmanlar basmış. Her şeylerini yağma etmişler. Büyükleri öldürüp, küçükleri alıp götürmüşler. Yağmurda, fırtınada günlerce yürümüşler. Neresi olduğunu bilmedikleri bir yere getirilmişler. Durak Usta, yıllarca bu yaban ellerde kalmış. Biraz büyüünce de bir yolunu bulup kaçmış. Ta bizim köye kadar gelmiş.

Durak Usta sessiz bir adammış. Akşamlara kadar dağda, bayırda sığır peşinde dolaşmış. Bir ağacın gölgesinde oturup dinlenecek olsa başını kaldırıp dallara bakar, uzun düşüncelere dalarmış.

O yıllarda ne bizim köyde ne de çevre köylerde aşı bilinmediği için bol sulu, tatlı, iri meyveler yetişmezmiş. Susuz yaban armutları, taş gibi ahlatlar, alıçlar varmış.

Durak Usta, birkaç kez söylemiş:

-Bu ağaçlar aşılanırsa, dipleri bellenip sulansa, gübre verilse ne güzel meyveler yetişir.

Köylüler Durak Usta'nın bu sözlerine hiç kulak asmamışlar. Durak Usta, kendi kendine "Şu insanların bol bol meyve yemesini istiyorum. Bunun yollarını bulmalıyım." demiş.

Ağaçlara aşı yapıldığı, çocukluğundan beri belleğinde yer etmiş. Ama nasıl yapıldığını bir türlü çıkaramıyormuş. Bir gün denemeye karar vermiş. "Deneye deneye bulurum." demiş. Başlamış dağda, kırdaki aşı denemeleri yapmaya.

Durak Usta, aşı denemeleri yaparken "İnekleri, öküzleri kendi hâline bırakıyorsun, boşu boşuna ağaçları kesiyorsun, dağ meyvelerini harap ediyorsun." diyerek köylülerden azar işitmiş.

Yaptığı aşı denemelerini tutturamadığı için başka yöntemler düşünmeye başlamış. Güçlükler karşısında yılmamış. Kimseler görmeden aşılara yapmaya başlamış. Bir, iki, üç, beş... "Biri tutmazsa, biri tutar gayrı." Diyormuş. Hiçbirinden olumlu sonuç alamamış. Ama doğanın birçok gizini de öğrenmiş. Aşırı, genç dalların tomurcuklarından almak gerektiğini bulmuş. Aşırı, aşılanacak ağacın kabuğu altına yerleştirmek gerektiğini anlamış.

O kış daha ağaçlar uyanmadan yeni denemeler yapmış. Aşılacağı dalları rüzgârda kımıldamasın diye çaputlara sarıp bağlamış. Üç beş günde bir sulamış. Sonucu merakla beklemeye başlamış. Kimselere görünmeden gizlice dağa gider ve ağacına bakarmış. Bir gün ne görsün? Aşılacağı ağaç tomurcuk vermiş. Heyecandan donakalmış. Ne yapacağını bilememiş. Sonra kollarını açıp;

-Yaşasın, diye göklere bağırmış. Tutturdum, yaşasın!

Talip Apaydın

O Güzel İnsanlar

(<http://www.morpakampus.com/konular/4-sinif-turkce/saglik-ve-cevre-16652.html>, adresinden 20.02.2019 tarihinde erişilmiştir.)

CAMBAZ PARASI

Haziran ayının başlarında kasabaya cambaz geldi. Okulun arkasındaki düzlüğe yerleşip telleri kurdular. Sonra gösterilerini halka duyurmak için sokaklara döküldüler. Palyaçolar, tahta bacaklarla boylarını uzatmışlardı. Başları, evlerin çatılarına değiyordu.

Cambaz kadın, telli pullu giysileriyle göz kamaştırıyordu. Cambaz adam, elindeki kalın demiri büküp eğerek halka gücünü göstermeye çalışıyordu. Gün boyunca davul zurna eşliğinde semt semt dolaşırlar.

Ertesi günü Elçin'le Burak, cambazların gösterilerine gitmek için babalarından para istediler. Babaları, ellerine onar Türk lirası tutuşturdu. İki kardeş,

komşu çocuklarıyla birleşip cambazların bulunduğu alana doğru yola çıktılar. Alanda, renkli bir çocuk kalabalığı göze çarpıyordu. Davul zurna, zilli tef sesleri, coşkulu çocuk sesleriyle birleşiyor; ortalığa neşe saçılıyordu.

Elçin ile Burak, kalabalığa karıştılar. Bir süre sonra cambaz kadın ortaya çıktı. Konuklara “Hoş geldiniz!” dedi. İlgi gösterdikleri için teşekkür etti. Sonra gösteriler başladı. Palyaçolar çok gülünçtü. Hiç durmadan takla atıyor, birbirlerini kovalıyor, iterek yere düşürüyorlardı. İzleyiciler, onların bu davranışlarına gülmekten katılıyorlardı.

Teldeki gösteri başlayınca sesler kesildi. Cambaz, yavaş yavaş tele çıktı, denge sırtığını eline aldı. Davulla zurnanın çaldığı havaya uyarak bir süre tel üstünde dans etti. Arada bir düşecek gibi oluyor, çocuklar “Ay, ayy!” diye bağırıyorlardı.

Cambaz, yürüyüşünü başarıyla sürdürdü. Telin öteki ucuna geldiğinde çocuklar coşkuyla el çırpmaya başladılar.

Gösteriler bitmek üzereydi. Cambaz kadın, elinde bir tepsi ile izleyicilerin arasına karıştı. Para toplamaya başladı. Bir süre sonra Elçin ile Burak, kalabalıktan sıyrılıp evlerine doğru gitmeye başladılar.

Anneleri, onları güler yüzle karşıladı. İki kardeş, gördüklerini anlattılar. Bir ara Burak:

-Elçin, tepsiye para attı, ben atmadım. Cambaz kadın da bir şey demedi. Param yanıma kâr kaldı, dedi.

Annesi, kaşlarını çatarak çıkıştı:

-Parayı neden vermedin?

-Ne bileyim, kadın da istemedi zaten. Bilet kesmedikleri için isteyen para verecek, istemeyen vermeyecek sandım.

-Bilet kesmemekle sizlere olan güvenlerini belirttiler. Sen, bu güvene dayanarak aldattın onları. Cambaz kadın, belki para vermediğini anlamadı. Ama böylece onları kandırmış oldun.

-Yaptığım iş bu denli kötüyse, parayı hemen vereyim anne. Zaten içimde bir rahatsızlık var.

-Bunu duyduğuma sevindim. Bazı insanlar, işledikleri suçları hoş görüp kendilerini çabucak bağışlarlar. Bazıları da uygunsuz bir iş yapınca tedirgin olurlar. “İçimde bir rahatsızlık var diyorsun. Demek ki kendini suçlu buluyorsun. Hadi şimdi git, geç olmadan cebindeki parayı cambazlara ver.

Gülten Dayıoğlu / Çocuklara Hikâyeler/ (drl: Mehmet Seyda)

(Düzenleme yapılmıştır.)/ (Çakır, 2013)

ÇOCUKLARIN ÖĞRETTİĞİ

Zengin bir adam varmış. Huzursuz, cimri bir zengin. Onca mülkün içinde hapis hayatı yaşarmış. Hiç kimseye iyilik etmez, hiçbir yoksula bir kuruş vermezmiş. Fakat her geçen gün huzursuzluğu artarmış. Dünyası kararıp başı ağrırmış adamın.

Birgün yapayalnız bir yolculuğa çıkmış. Epeyce yürüdüktan sonra küçük bir kasabanın çevresine gelmiş. Bir duvarın dibine oturup dinlenmeye başlamış. Birden duvarın arkasında konuşan iki çocuğun sesini duymuş. Çocuklardan birisi:

-Keşke çok param olsaydı, diyormuş. Öbürü:

-Ne yapacaksın çok parayı?

-Bilsen neler yapmazdım, demiş birinci çocuk. Paramın birazı ile şehrimize büyük bir kütüphane yaptırırdım. Çocuklar orada aradıkları her kitabı bulurlardı. Biliyorsun, kasabamızda pek çok yoksul insan var. Onların barınması, rahatça yaşaması için de seve seve paramın birazını harcardım. Okulumuz yıkılacak kadar eski. Yeniden pırıl pırıl bir okul yaptırırdım hemen. Bir de hamam yaptırırdım şehrimize. Gelen giden parasız yıkanır, temizlenirdi. Bu işler için paramı hiç çekinmeden harcardım. Ayrıca şehrimizin en güzel yerlerine çocuk bahçeleri yaptırırdım. İçine de binlerce oyuncak doldurur, çocukların sevinç içinde oynamalarını sağlardım. Herkes gülerdi, herkes sevinçle el çırpardı.

Dikkatle dinleyen öbür çocuk atılmış hemen,

-Dur bakalım, demiş. Paran artık bitti.

-Vah demiş birinci çocuk. Halbuki yapacağım işler bitmemişti daha.

Dünyanın arkasındaki huysuz zenginin yüreği “cız” etmiş. Başını soğuk taşlara dayayarak mırıldanmış,

-Boşa yaşamışım ben. Ellerinde bir kuruşları bile olmayan bu çocuklar kadar bile olamadım. Evet evet, huzurlu olabilmek için hiç durmadan para biriktirmenin anlamsızlığı ortada. Bundan sonra hep iyilik yapacağım, iyiliklerle yaşayacağım, demiş.

Ahmet Efe

(Ali, Alil ve Emin, 2010)

BİSİKLETLİ POSTACI

Postacı mahallemizde göreve başladığı gün Murat gözlerini kırıştırarak “bisikletli postacıyı gördün mü?” diye sormuştu. O günden sonra postacımızın ismi bisikletli postacı kaldı. Saçları kestane rengi, bıyıkları inceikti. Daha önce gördüğüm postacılara hiç benzemiyordu. Bisikleti, sarı yağmurluğu ve küçük bir köpeği vardı. Bu küçük köpek postacı ıslık çalınca bakıyor, hemen yanına koşuyordu. İsmi belki de bu yüzden ıslık’tı. ıslık, postacının en büyük yardımcısıydı. Kime mektup gelmişse onun kapısının önünde duruyor, üç kez havlıyordu. Kısa zamanda postacının mektup dağıtışı en büyük eğlencemiz oldu.

Bisikletli postacı mahallemize girer girmez bisikletinin zilini çalgınlar gibi öttürüyordu. Bu sese bütün çocuklar ‘bak postacı geliyor’ şarkısını söyleyerek koşuyordu. Mektup dağıtırken postacıyı bir dakika bile yalnız bırakmıyorduk, çünkü o durmadan fıkralar anlatıyor bizi gülmekten çatlatıyordu. Mektup getirdiği kişilerle gevezelik etmek de hoşuna gidiyordu. Bunun sayesinde biz de mahalledekileri yakından tanır olmuştuk. “Bize mektup yok mu?” diye soranlara “hayır” diyemiyor, “sizinkini yarın getireceğim.” diyordu. Bazı günler işini bitirince bahçe duvarlarından birine oturuyor, cebinden çıkardığı mızıkasını çalıyordu.

Postacı hepimize komik isimler takmıştı. Benimki kıvrıkcıktı. Doğrusu ya, bana isim takılmasından hoşlanmazdım ama nedense ona bir türlü kızamıyordum. Yalnızca bir kez kızmıştım ona, o da Selim’in yüzünden. O günlerde Selimler mahallemizden taşınmış, Konya’ya yerleşmişlerdi. Selim ayrılırken iki yanağımdan öpmüş, “Gider gitmez sana yazarım.” demişti. Herkese inandığım gibi Selim’e de inanmıştım. Postacının zilini duyar duymaz işimi gücümü bırakıp koşuyor, “bana var mı, bana var mı?” diye bağıryordum. Postacı her defasında başını iki yana sallıyor ve “seninki yarına” diyordu. Gene aynı şeyi söylediği bir gün “yalancı!” diye bağırdım, “beni aldatıyorsun, hep yarın diyorsun. Yarın da mektup getirmeyeceksin biliyorum”.

Ertesi gün zil sesini duyduğum halde dışarı çıkmadım ama Islık kapımızın önünde üç kez havlayınca sevinçten deliye dönüp sokağa attım kendimi. Postacı “eveet” dedi göz kırparak “senin mektubunu getirdim işte”. Sevinçle mektubu aldım ve eve koştum. Selim geç yazdığı için özür diliyor, başına gelen terslikleri anlatıyordu. Mahalledeki diğer arkadaşlarına daha sonra yazacağını, benim hepsinin yanaklarından öpmemi istiyordu. Mektup çok esprili ve güzeldi ama bir eksiği vardı. Adresini yazmayı unutmuştu. Hemen dışarı fırladım, postacıya soluk soluğa yetiştim. “Bu eksik” dedim. “Adresini yazmamış, ben nereye cevap yazacağım?”. Postacı mektubu evirdi çevirdi, “Hım..unutmuş” dedi. “Olur böyle hatalar, gene yazar, bu geldi ya”. Eve döndüm, mektubu anneme gösterdim, bir kez de ona okudum. O gün boyunca mektubu hiç elimden bırakmadım. Bir ara gözüm zarfa takıldı, “aaa, pulun üstündeki damgada bizim semtin ismi yazmıyor mu? Mektup bizim mahalleden atılmıştı. Postacı beni aldatmıştı”.

Ertesi gün postacının geliş saatinde ekşimiş bir suratla kapının önünde oturdum ve beklemeye başladım. Postacı yine zillerini çalarak, ağız kulaklarında sokağımıza girdi. Beni görünce el salladı ve “merhaba kıvrıkcık” diye bağırdı. Duymamış gibi yaptım, hatta başımı çevirdim. Bisikletinden indi, yanıma geldi “ne o?” dedi, “dargın mıyız?”. Bir şey söylemedim. Sessiz sessiz omuzlarımı silktim, yanıma oturdu. “Biliyor musun?” dedi, “Neden sonra, niçin postacı oldum ben?”. “En büyük düşüm müzisyen olmaktı oysa, ailemin gücü yerinde değildi, müzik eğitimi alamadım. Akşam üstleri müzik aletlerimden birini alır pencerenin önüne oturur, çok uzakta, tanımadığım birine şarkılar gönderirdim. Sözde şarkımı duyan biri bana hayran olacak, mektuplar yollayacaktı. Bu yaşıma kadar kimse bana mektup yollamadı. Çok istedim birinin bana mektup yazmasını. Günün birinde babam ‘bir meslek seç artık.’ dediğinde, postacılık yapayım da mektup bekleyenleri sevindireyim dedim. Seni de sevindirmek istedim, inan kötü bir niyetim yoktu. Şimdi affettin mi beni?”. Başımı önüme eğdim, sessizce yerdeki karıncalara baktım.

Anlattıklarına üzülmüştüm. İçimden ‘affettim’ demek geldi ama demeyip sustum. Hatta yanından kaçtım eve gittim. Perdenin arkasından gizlice onu seyrettim. Düşünceli düşünceli evin etrafında dolandı durdu. Bir ara kapının ziline uzandı, sonra ansızın vazgeçti. Bisikletine atladı, mektup çalmadan mektup dağıtmaya başladı. Neşesi kaçmıştı. Onu üzgün görmeye dayanamamıştım. Pencereyi açtım “Affettim!” diye bağırdım. Postacı çoktan uzaklaşıp gitmiş, beni duymamıştı bile.

O günden sonra birbirimize hiçbir şey olmamış gibi davrandık. Gene eskisi gibi neşeli ve esprili konuşmaya devam ettik. Bana dostuymuşum gibi bakıyordu artık. Beni öteki çocuklardan ayrı tuttuğunu, daha çok sevdiğini söylememişti ama biliyordum.

Sevim Ak

(Düzenlenmiştir)/ (Bozkurt ve Canlı, 2017)

ÇİVİ

Bir zamanlar çok öfkeli ve hırçın bir çocuk vardı. Çocuk, sonradan üzülse de, kolayca öfkelenip hırçın davranışlar göstermekten kendini alamıyordu.

Bir gün, yaptığı bir hırçınlığın ardından öfkesi yatışıp üzüntü hissetmeye başladığında, babası bir torba çivi verdi çocuğa. Ve ne zaman sinirlenip hırçınlık yapar ise bu çivilerden birini arka bahçedeki çitlere çakmasını söyledi.

Çocuk, ilk gün otuz yedi çivi çaktı. Daha sonraki günlerde çakılan çivi sayısı gitgide azaldı. Çocuk, öfkesine hâkim olmanın arka bahçeye gidip çivi çakmaktan daha kolay olduğunu zamanla fark etmişti.

Sonunda çocuk öfkesine hâkim olur hale geldi. Gidip durumunu babasına sevinç içinde anlattı. Babası, bu defa kendisini tutabildiğini her gün için çivilerden bir tanesini çitlerden sökmesini istedi oğlundan.

Günler, haftalar geçti ve en sonunda çocuk babasına tüm çivilerin bittiği haberini verdi. Bunun üzerine, babası:

“Aferin oğlum! İyi iş becerdin ve öfkene hâkim olmayı başardın.” dedi. Ve çocuğun elinden tutup onu çitlerin yanına götürdü. Eliyle çitlerdeki delikleri göstererek: “Ama şu çitlerdeki delikleri görüyor musun? İşte o çitler bir daha asla aynı olmayacaklar.” diye ekledi.

“Öfkelenip de kötü sözler söylediğin veya kötü hareketler sergilediğin zaman, insanların kalplerinde bu çitlerde gördüğün gibi delikler açmış olursun. Ardından özür de dilesen, o yaranın izi orada kalır. Onun için özür diler hallederim diye düşünmek yerine, sonradan özür dilemek zorunda kalacağın işleri yapmamaya çalışmalısın.”

Sevgi Öyküleri

(Çakır, 2013)

Ek 4. WINDOW Tekniği alışma Kâğı**WINDOW TEKNİĞİNE GÖRE ÖZETLEME**

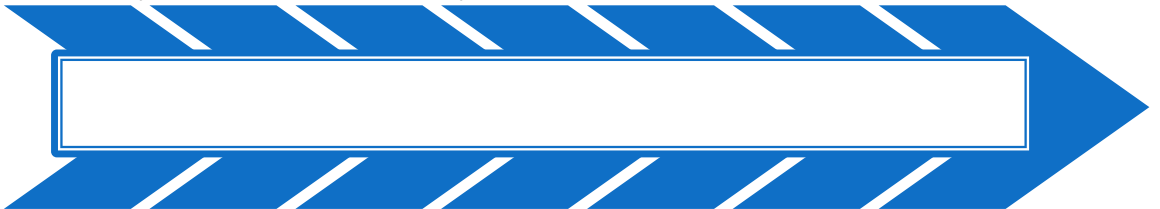
Aşağıdaki boş bırakılan alanları uygun bir şekilde doldurunuz.

Metnin konusunu yazınız.

Metinde geçen olayları sıralayınız.

Metne yönelik bitiş cümlesi yazınız.

ÖZET METNİ DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Ana fikri ifade ettim mi?

EVET

HAYIR

2. Yazarın anlatmak istediği olayları, nedenlerini ve düşüncelerini sırasına uygun olarak yazdım mı?

EVET

HAYIR

3. Özet metni kendi cümlelerimden mi oluşuyor?

EVET

HAYIR

4. Cümleleri geçiş kelimeleriyle uygun şekilde birleştirdim mi?

EVET

HAYIR

5. Sonuç cümlesini ana fikre uygun bir şekilde oluşturduğum mu?

EVET

HAYIR

Ek 5. Öğrenci Görüşme Formu**GÖRÜŞME SORULARI (PQRST TEKNİĞİ İLE ÇALIŞILAN GRUP)**

1. Okuduğunuz bir metni yazılı olarak özetlemeyi ara sıra da olsa ister misiniz? Açıklar mısınız?
2. PQRST tekniğinin beğendiğiniz ve beğenmediğiniz kısımları nelerdir? Açıklar mısınız?
3. PQRST tekniğini özetleme yaparken ara sıra kullanmak ister misiniz? Açıklar mısınız?
4. Eklemek istedikleriniz nelerdir?

GÖRÜŞME SORULARI (WINDOW TEKNİĞİ İLE ÇALIŞILAN GRUP)

1. Okuduğunuz bir metni yazılı olarak özetlemeyi ara sıra da olsa ister misiniz? Açıklar mısınız?
2. WINDOW tekniğinin beğendiğiniz ve beğenmediğiniz kısımları nelerdir? Açıklar mısınız?
3. WINDOW tekniğini özetleme yaparken ara sıra kullanmak ister misiniz? Açıklar mısınız?
4. Eklemek istedikleriniz nelerdir?

Ek 6. Örnek Ders Planı

PQRST Tekniği Çalışma Grubu için Hazırlanan Günlük Ders Planı Örneği- (Anlatım 1)

Ders: Türkçe

Seviye: 4. Sınıf

Konu: Metin özetleme

Süre: 40+40

Öğrenci Kazanımları-Hedef Davranışlar:

T.4.3.6 Okuma stratejilerini uygular.

T.4.3.17. Metnin ana fikri/ana duygusunu belirler.

T.4.3.18. Okuduğu metinle ilgili soruları cevaplar.

T.4.3.19. Metinle ilgili sorular sorar.

T.4.4.21. Yazma stratejilerini uygular.

Öğrenme-Öğretme Yöntem ve Teknikleri: Soru-cevap, anlatım, benzetim, büyük grup tartışması, PQRST Tekniği

Dikkat Çekme: Selamlaşmanın ardından öğrencilere tarihte adı sıkça duyulan, güncellik ve ders işleniş tarihi göz önünde bulundurularak seçilen bir ismin hayatını anlatan video izletilir.

Güdüleme: Videoda adı geçen ismin yıllarca süren hayatını kısa dakikalarla anlatılması üzerine tartışılır.

Derse Geçiş: Öğrenciler, araştırmadan ve ders sürecinden haberdar edilir.

Geliştirme: Öğrencilere “Okuma sizce niçin hayatımızda var?”, “Okuma eylemi bize ne kazandırıyor?”, “Sizce okuma yaparken neyi amaçlıyoruz?”, “Okuduğunu anlayabilmek neden önemli?” “ Okuduğumuzu anladığımızı nasıl öğreniriz/nasıl daha iyi anlarız?”... gibi sorular yöneltilerek tartışılır.

Öğrencilerin özetleme becerisine yönelik ön bilgilerini tespit etmek amacıyla özetlemenin ne olduğu, özet yazmanın ne gibi faydaları olabileceği, nasıl daha iyi yapılabileceği ve günlük hayatta özetlemeyle nerelerde karşılaşıldığına yönelik sorular yöneltilir. Ardından özetleme için gerekli olan stratejiler anlatılır. Öğrencilere PQRST Tekniği tanıtılır. Aşamaları tahtaya yazılır. Metin öğrenciler ve öğretmen tarafından birer kez okunur. Ardından tekniğe göre özetleme öğrencilerin de katılımıyla yapılır. Öğretmen, süreçleri tahtayı kullanarak gerçekleştirir.

Kapanış: Teknik ve özetlemeye yönelik öğrenilenler üzerine araştırmacı dersi özetler ve öğrencilerin teknik hakkında anlamadıkları bir yerin olup olmadığı sorulur.

Değerlendirme: Birlikte yazılan özet metni, öğrencilerle birlikte değerlendirilir.